माध्यमिक शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम

(१० महिने)

नेपाली भाषा शिक्षण

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
शैक्षिक जनशक्ति बिकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

२०६१

G 731

माध्यमिक शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम

(१० महिने)

सेवाकालीन

नेपाली भाषाशिक्षण

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर
२०६१

भूमिका

शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि शिक्षकलाई प्रमुख तत्त्वको रूपमा लिइन्छ । शिक्षकले नै पाठ्यक्रमको माध्यमबाट बालबालिकाको भविष्य निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउँछन् । शिक्षक उत्साहजनक सिकाइ वातावरण सिर्जना गरी ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिको स्थानान्तरण गर्न सक्षम तथा पेसागत रूपमा दक्ष हुनु जरुरी हुन्छ । यसखालका सक्षमता अभिवृद्धिका लागि पेसागत तालिम, निरन्तर सहयोग र शिक्षण पेसाप्रति सकारात्मक धारणाको आवश्यकता पर्दछ । शिक्षकको पेसागत विकासका लागि सक्षमतामा आधारित शिक्षक तालिम पनि एउटा माध्यम हो ।

हाल ५० प्रतिशतभन्दा बढी माध्यमिक तथा निम्नमाध्यमिक शिक्षकहरू तालिम अप्राप्त छन् भन्ने कुरा तथ्याङ्कले देखाउँछ । तालिमविना प्रभावकारी शिक्षण-सिकाइ हुन सक्दैन । विभिन्न अध्ययनहरूले पनि माध्यमिक शिक्षाको गुणस्तर कम हुनुको कारणहरूमध्ये शिक्षकहरूको पेसागत दक्षताको कमी पनि एक प्रमुख कारण हो भन्ने कुरा देखाएका छन् ।

दस महिने प्रमाणीकरण तालिम शिक्षकहरूका लागि अनिवार्य गरिएको छ । कार्यरत शिक्षकहरू यसखालको तालिम कार्यक्रमको अभावमा आफ्नो पेसागत दक्षता अभिवृद्धिबाट वञ्चित छन् । तालिम अप्राप्त शिक्षकहरूलाई यथासम्भव छिटो तालिम प्रदान गर्नका लागि प्रमाणीकरण तामिल कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै छन् । प्रभावकारी कक्षाकोठा शिक्षण-सिकाइ गरी माध्यमिक शिक्षाको गुणात्मक परिवर्तनका लागि यो सक्षमतामा आधारित प्रमाणीकरण शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ ।

तालिमको आवश्यकता पहिचान (TNA) गरी सक्षमतामा आधारित शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम निर्माणमा सहयोग पुऱ्याएकोमा म शैक्षिक क्षेत्र सल्लाह समूह (ESAT/DANIDA) लाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै पाठ्यक्रम विकासमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने विशेषज्ञहरू, विषय समितिका सदस्यहरू तथा शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्रका कर्मचारीहरू सबै धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

साथै यसमा देखिएका त्रुटि तथा कमजोरीहरू सच्याई सुधार गर्न सबैसँग रचनात्मक पृष्ठपोषण एवम् सुझावहरूको समेत अपेक्षा गर्दछु ।

अर्जुनबहादुर भण्डारी

कार्यकारी निर्देशक

शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

२०६१

विषय-सूची

क्र. सं.	विषयवस्तु	पेज सङ्ख्या
१	पाठ्यक्रम परिचय	१
२	पाठ्यक्रमका विशेषताहरू	१
३	पाठ्यक्रमको स्वरूप	१
४	विद्यालयमा आधारित तालिमअन्तर्गतका क्रियाकलापहरू	२
५	मूल्याङ्कन	४
६	मोडुल १ : तालिमकेन्द्र आधारित र विद्यालयमा आधारित (विषयगत)	६
७	मोडुल २ : दूर सिकाइमा आधारित	३५
	भाग १ : विषयगत	३५
	भाग २ : पेसागत विकास	४९
८	मोडुल ३ : तालिमकेन्द्र आधारित र विद्यालयमा आधारित (पेसागत विकास)	६३

माध्यमिक शिक्षक तालिम पाठ्यक्रम
(नेपाली भाषाशिक्षण)

परिचय

प्रस्तुत पाठ्यक्रम सक्षमतामा आधारित पाठ्यक्रम हो । यस पाठ्यक्रमले माध्यमिक तहका शिक्षकको सक्षमता अभिवृद्धिका लागि विषयवस्तुको अतिरिक्त ज्ञान, प्रयोगात्मक सीपहरू तथा शिक्षकको अभिवृत्तिमा परिवर्तन ल्याउने किसिमका तीनओटा उद्देश्यहरू राखेको छ । यस तालिम पाठ्यक्रमका सक्षमताहरू तालिम आवश्यकताको मूल्याङ्कन [Training Need Assessment (TNA)] का आधारमा पहिचान गरिएका छन् र त्यही आधारमा यसको निर्माण पनि गरिएको छ । यसका जम्मा तीन मोडुलहरू रहेका छन् । प्रथम र तेस्रो मोडुलका पनि दुई भाग रहेका छन् - तालिमकेन्द्र आधारित [प्रत्यक्ष सहभागितामूलक (Face to Face)] र विद्यालयमा आधारित । तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको समापनपछि विद्यालयमा आधारित तालिम सञ्चालन हुनेछ । दोस्रो मोडुल दूर शिक्षण-सिकाइमा आधारित हुनेछ । प्रस्तुत पाठ्यक्रम माध्यमिक तहका नेपाली विषयका शिक्षकहरूका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने किसिमले तयार पारिएको छ ।

पाठ्यक्रमका विशेषताहरू

यस पाठ्यक्रम परम्पराभन्दा भिन्न विशिष्ट पद्धतिका आधारमा तयार पारिएको छ । यही कारण यसको स्वरूप मौलिक बन्न पुगेकोछ । ती विशिष्टताहरू यसप्रकार रहेका छन् ।

- पाठ्यक्रमका विषयवस्तुहरू सक्षमतामा आधारित छन् ।
- तालिमकेन्द्र आधारित तालिममा विषयवस्तुको ज्ञान र शिक्षण सीपलाई मिश्रण गरी शिक्षणोपयोगी र प्रयोगमुखी बनाइएको छ ।
- दूरसिकाइमार्फत् विषयवस्तुको ज्ञान अभिवृद्धिमा जोड दिइएकोछ ।
- विद्यालयमा आधारित तालिममार्फत् शिक्षण सीपको उपयोग र अभ्यासमा जोड दिइएकोछ ।
- कार्यमूलक (कार्यगत) अनुसन्धान, घटना-अध्ययन तथा परियोजना कार्यमा जोड दिइएकोछ
- अनुभवहरूको आदान-प्रदान र प्रतिविम्वन (reflection) सत्रहरूको व्यवस्थापनमा जोड दिइएकोछ ।
- पेसागत विकास पाठ्यक्रममार्फत् सामाजिकीकरणमा जोड दिइएकोछ ।
- समाहितीकरण (Inslusiveness) को विकासमा पाठ्यक्रम केन्द्रित गरिएकोछ ।
- तालिममा सहभागी शिक्षकहरूको निवेश-सूची मूल्याङ्कन (Port Folio Assessment) द्वारा मूल्याङ्कन गर्ने प्रणालीको विकास गरिएकोछ ।

पाठ्यक्रमको स्वरूप

प्रत्येक तह र विषयको पाठ्यभार निम्नानुसार रहेको छ ।

मोडुल १		मोडुल २	मोडुल ३		जम्मा पाठ्यभार
तालिमकेन्द्र-आधारित	विद्यालयमा आधारित	दूरसिकाइ	तालिमकेन्द्र-आधारित	विद्यालयमा आधारित	
१३२ घण्टा (१ महिना)	१९८ घण्टा (१.५ महिना)	६६०घण्टा (५ महिना)	१३२ घण्टा (१ महिना)	१९८ घण्टा (१.५ महिना)	१३२० घण्टा (१० महिना)

विद्यालयमा आधारित तालिमअन्तर्गतका क्रियाकलापहरू

विद्यालयमा आधारित तालिमअन्तर्गतका क्रियाकलापहरू यस प्रकार छन् ।

- कार्यमूलक अनुसन्धान (Action Research)
- घटना-अध्ययन (Case Study)
- परियोजना कार्य/क्षेत्रभ्रमण
- कक्षाअवलोकन
- कक्षाशिक्षण
- शैक्षिक सामग्री सङ्कलन, निर्माण र प्रयोग
- विद्यार्थीको कार्य-प्रदर्शन
- प्रश्नपत्र निर्माण, प्रयोग, विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारी
- अतिरिक्त क्रियाकलाप
- दैनिक टिप्पणी (Daily Journal)
- विद्यालयको भौतिक सुधारसम्बन्धी क्रियाकलापहरू
- अभिभावक, समुदायका सदस्यहरूसँग भेटघाट/बैठक/ छलफल
- शिक्षक, कर्मचारी र प्र. अ. सँगको छलफल/अनुभवको आदान-प्रदान

विद्यालयमा आधारित तालिम सञ्चालनको क्रममा ३ ओटा कार्यशालामा सहभागीहरू भाग लिनेछन् ।

१ पहिलो कार्यशाला
- कार्यक्रमको अभिमुखीकरण
- कार्ययोजना निर्माण (गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरूको)

२ दोस्रो कार्यशाला
- योजनाको पुनरावलोकन/समीक्षा
- सहजकर्ता/सहयोगीद्वारा प्रशिक्षार्थीहरूलाई आवश्यकतानुसारको सहयोग
- अनुभवको आदान-प्रदान

३ तेस्रो कार्यशाला
- तयारी गरिएको कार्य, सामग्री, प्रतिवेदनको प्रदर्शन र प्रस्तुतीकरण
- अनुभवको आदान-प्रदान/स्वमूल्याङ्कन
- बाह्य निरीक्षक/सहयोगी व्यक्ति/सहजकर्ताबाट प्रत्येक क्रियाकलाप/कामको अन्तिम मूल्याङ्कन

नोट १ : *प्रत्येक सहभागीका प्रतिवेदनहरू तालिम केन्द्र/सेडुमा जम्मा गरिनेछ । केन्द्रीय तहमा प्रतिवेदन सङ्कलन प्रणाली स्थापना गरी उत्कृष्ट प्रतिवेदन र नवीन विचार (Innovative idea) हरू विभिन्न तहमा आदान-प्रदान गर्ने व्यवस्था हुनेछ ।*

नोट २ : *कार्यशाला सञ्चालनका लागि बाह्य विशेषज्ञ (प्रशिक्षकहरू मध्येबाट) को व्यवस्था हुनेछ भने सम्बन्धित विद्यालयका प्र. अ. अथवा वरिष्ठ शिक्षकहरूलाई आन्तरिक सहयोगी/सहजकर्ताको जिम्मेवारी दिइनेछ ।*

नोट ३ : *क्रियाकलापहरू विस्तृत रूपमा निर्देशिकामा प्रस्तुत गरिनेछ ।*

दूरसिकाइ तालिमका क्रियाकलापहरू यसप्रकार छन् ।

१ दैनिक टिप्पणी (Daily Journal) को अभिलेखीकरण

२ परियोजना कार्य

३ घटना-अध्ययन

४ कार्यमूलक अनुसन्धान

५ नोट-तयारी

६ शिक्षण-सामग्री तयारी

७ कार्यशाला (३ ओटा)

- पहिलो कार्यशाला
    - अभिमुखीकरण
    - दूरसिकाइ क्रियाकलापको योजना
    - तालिम पूर्व-परीक्षा (Pre-test)
    - प्रदर्शन कक्षा/कक्षा अवलोकन
- दोस्रो कार्यशाला
    - योजनाको पुनरावलोकन
    - शिक्षक सहयोग (प्रशिक्षार्थीहरूको समस्या/प्रश्नहरूको सहयोगी/सहजकर्ता विशेषज्ञद्वारा समाधान)
    - तालिम मध्यावधि परीक्षा (Mid-term test)
    - प्रदर्शन कक्षा /कक्षा अवलोकन
- तेस्रो कार्यशाला
    - प्रस्तुतीकरण
    - अन्तिम मूल्याङ्कन (सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूको)
    - तालिमपश्चात्को परीक्षा (Post test)

नोट १ : *प्रत्येक सहभागीका प्रतिवेदनहरू तालिम केन्द्र/सेडुमा जम्मा गरिनेछ । केन्द्रीय तहमा प्रतिवेदन सङ्कलन प्रणाली स्थापना गरी उत्कृष्ट प्रतिवेदन र नवीन विचार (Innovative idea) हरू विभिन्न तहमा आदान-प्रदान गर्ने व्यवस्था हुनेछ ।*

नोट २ : *कार्यशाला सञ्चालनका लागि बाह्य विशेषज्ञ (प्रशिक्षकहरू मध्येबाट) को व्यवस्था हुनेछ भने सम्बन्धित विद्यालयका प्र. अ. अथवा वरिष्ठ शिक्षकहरूलाई आन्तरिक सहयोगी/सहजकर्ताको जिम्मेवारी दिइनेछ ।*

नोट ३ : *क्रियाकलापहरू विस्तृत रूपमा निर्देशिकामा उल्लेख गरिनेछ ।*

मूल्याङ्कन

सक्षमतामा आधारित १० महिने तालिमको मूल्याङ्कन आधार यसप्रकार छ ।

मोड्युल	तालिम	पूर्णाङ्क		उत्तीर्णाङ्क	
		बाह्य	आन्तरिक	बाह्य	आन्तरिक
मोड्युल १	१ तालिमकेन्द्र आधारित	५०	५०	३०	३०
	२ विद्यालयमा आधारित		१००		६०
मोड्युल २	दूरसिकाइ	५०	५०	३०	३०
मोड्युल ३	१ तालिमकेन्द्र आधारित	५०	५०	३०	३०
	२ विद्यालयमा आधारित		१००		६०
	जम्मा	१५०	३५०		
		५००			

नोट

तृतीय श्रेणी :- ६० % देखि ६९ % सम्म
द्वितीय श्रेणी :- ७० % देखि ७९% सम्म
प्रथम श्रेणी :- ८० % देखि ८९% सम्म
विशिष्ट श्रेणी :- ९० % वा सो भन्दा माथि

तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको आन्तरिक मूल्याङ्कन आधार यसप्रकार छ ।

क्रियाकलाप	अङ्क
१ सहभागिता	५
२ आन्तरिक परीक्षा	२०
३ परियोजना कार्य/तोकिएको कार्य	१०
४ प्रदर्शन	५
५ सक्षमता मापन आधार (CAS*)	१०
जम्मा	५०

* *नोटः सक्षमता मापन आधार (competencies assessment scale)*

१. धेरै राम्रो
२. राम्रो
३. ठीकै
४. पर्याप्त सुधार गर्नु पर्ने.

विद्यालयमा आधारित तालिमको मूल्याङ्कन आधार यसप्रकार छ ।

	क्रियाकलाप	अङ्क
१	कार्यशाला (३ पटक, योजना, सहभागिता, प्रदर्शन, प्रस्तुतीकरण)	१५
२	कक्षाशिक्षण (पाठयोजनासहित)	२०
३	कार्यमूलक अनुसन्धान	५
४	घटना-अध्ययन	५
५	परियोजना कार्य/क्षेत्रभ्रमण	५
६	शैक्षिक सामग्री सङ्कलन, तयारी र प्रयोग	१०
७	दैनिक टिप्पणी	५
८	कक्षाअवलोकन (सहपाठी)	५
९	प्रश्नपत्रनिर्माण, प्रयोग, विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारी	५
१०	अतिरिक्त क्रियाकलाप	५
११	विद्यालयको भौतिक सुधारसम्बन्धी क्रियाकलाप	५
१२	अभिभावक, समुदायका सदस्यहरूसँग भेटघाट/बैठक/छलफल	५
१३	विद्यार्थीको कार्य-प्रदर्शन	५
१४	शिक्षक, कर्मचारी र प्र. अ. सँगको छलफल	५
	जम्मा	१००

नोट १ : क्रियाकलाप ११ र १२ मोडुल ३ मा मात्र समावेश हुनेछ ।

नोट २ : मोडुल १ का लागि क्रियाकलाप ६ र ९ का अङ्कहरू क्रमश: १५ र १० हुनेछ ।

दूर-सिकाइ तालिमको आन्तरिक मूल्याङ्कन आधार यसप्रकार छ ।

	क्रियाकलाप	अङ्क
१	कार्यशाला	१०
२	दैनिक टिप्पणी	५
३	घटना-अध्ययन	५
४	कार्यमूलक अनुसन्धान	५
५	नोट तयारी	५
६	तालिमको मध्यावधि परीक्षा, तालिमपश्चात्‌को परीक्षा	१०
७	शैक्षिक सामग्री तयारी	५
८	परियोजना कार्य	५
	जम्मा	५०

नोट : तालिमकेन्द्र आधारित, विद्यालय आधारित तालिम र दूरसिकाइ तालिमको आन्तरिक मूल्याङ्कनसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू निर्देशिकामा विस्तृत रूपमा उल्लेख गरिनेछ ।

मोडुल – १ : तालिमकेन्द्र आधारित र विद्यालयमा आधारित (विषयगत)

पाठ्यक्रम परिचय

नेपाली भाषाशिक्षणको प्रस्तुत पाठ्यक्रम माध्यमिक तहका नेपाली भाषाशिक्षकहरूको सक्षमतामा आधारित छ । यसअन्तर्गत नेपाली भाषाशिक्षणका ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिसँग सम्बद्ध भाषाका सीपहरूको शिक्षण, भाषिक सीपको विकासका लागि साहित्यका विधाहरूको प्रयोग र व्याकरणशिक्षण, शिक्षण सामग्रीहरूको तयारी र प्रयोग, बहुभाषिक कक्षामा नेपाली भाषाशिक्षण, शिक्षण योजना, मूल्याङ्कन विधि जस्ता पक्षहरूसँग सम्बद्ध सक्षमताहरू राखिएका छन् र विषयवस्तु, शिक्षणविधि, शिक्षणसामग्री र मूल्याङ्कन-प्रक्रियालाई पनि पाठ्यक्रमको उपयुक्त ढाँचामा संयोजन गरिएको छ ।

उद्देश्य

यस पाठ्यांशको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू निम्न कुरामा सक्षम हुनेछन् :

१ भाषाशिक्षणका प्रचलित विधि तथा तरिकाहरू अपनाई नेपाली भाषाका सीप तथा पक्षहरूको शिक्षण गर्न ।

२ पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका विभिन्न विधाहरूलाई भाषाका सीप तथा पक्षहरूसँग सम्बद्ध गरी भाषाशिक्षण गर्न ।

३ उपयुक्त विधिको पहिचान गरी व्याकरण शिक्षण गर्न ।

४ कक्षाकोठाको स्थिति र अवस्थाअनुरूप शिक्षणको योजना बनाई लागू गर्न ।

५ शिक्षणसिकाइमा सुधार ल्याउन भाषाशिक्षणका विभिन्न पद्धतिहरूको प्रयोग गर्न ।

६ शिक्षण सामग्रीहरूको निर्माण गरी तालिम अवधिमा तथा कक्षाशिक्षणमा तिनको उपयुक्त प्रयोग गर्न ।

७ पेसागत विकासका आवश्यक पक्षहरू पहिचान गरी कक्षाकोठाको अवस्थाअनुसार तिनको प्रयोग गर्न

८ शिक्षक-शिक्षकबीच अनुभव आदान-प्रदान गर्ने र सहयोग गर्ने प्रवृत्तिको विकास गर्न ।

९ कक्षाकोठाका शिक्षणसमस्यामा आधारित भई स-साना कार्यमूलक अनुसन्धानहरू सम्पन्न गर्न ।

१० प्रथम भाषा र दोस्रो भाषाको भिन्नता छुट्याई तहअनुरूप भाषाशिक्षण गर्न ।

पाठ्यांश हस्तान्तरण विधि

नेपाली भाषाको प्रस्तुत पाठ्यांशको हस्तान्तरणमा प्रशिक्षकले निम्न क्रियाकलाप गर्नेछन् :

१ शिक्षकका व्यक्तिगत विचारहरूको सम्मान गरी त्यस्ता विचारहरूको प्रस्फुटनका लागि प्रोत्साहित गर्ने ।

२ शिक्षकद्वारा प्रस्तुत व्यक्तिगत विचारहरूलाई छलफलमा लगी समाधान पत्ता लगाउन प्रयत्नशील रहने ।

३ अवधारणाहरूको बोधका लागि सैद्धान्तिक आधार प्रस्तुत गर्ने र शिक्षकद्वारा प्रस्तुत अवधारणालाई सैद्धान्तिक स्वरूप प्रदान गर्ने ।

४ भाषाका सीपहरूको शिक्षणका लागि शिक्षकका तर्फबाट आउने विचारका लागि प्रोत्साहित गर्ने र सिकाइ क्रियाकलापलाई अनुभवमा आधारित बनाउन सहयोग गर्ने ।

५ वास्तविक शिक्षणमा आधारित भई कक्षा-प्रदर्शन गर्ने र उदाहरण दिने ।

६ शिक्षणमा आवश्यक पर्ने छलफल, समूह-कार्य आदिका लागि उपयुक्त वातावरण निर्माण गर्ने त्यस्ता कार्यको प्रस्तुतीकरणगर्न प्रोत्साहित गर्ने ।

७ नेपाली भाषाशिक्षणका लागि सकारात्मक अभिवृत्ति निर्माण गर्न सहयोग गर्ने र त्यसबाट पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने आधार तयार पार्ने ।

८ उपयुक्त सामग्री र विधिका आधारमा शिक्षकका पृष्ठभूमि र विविध क्षमता प्रस्तुतिका लागि तालिमलाई रुचिपूर्ण बनाउने ।

९ भाषाशिक्षणमा शिक्षकका अनुभवहरूलाई प्राथमिकता दिने र त्यस्ता अनुभवको आदान-प्रदानका आधारमा निष्कर्ष निकाल्न प्रेरित गर्ने ।

१० पेसागत विकास तथा भाषाशिक्षणका बारेमा सकारात्मक दृष्टिकोण निर्माणमा सहयोग र प्रोत्साहन हुने गरी प्रस्तुत हुने ।

अपेक्षित सक्षमता १ : भाषिक सीपशिक्षण (एक महिनाका लागि ८ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १ क) शिक्षकले भाषाका सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ सीपहरूका बीचको अन्तर्सम्बन्ध पहिल्याई कक्षाकोठामा तिनको अभ्यास गर्ने तरिकाको वर्णन गर्नेछन् । ख) शिक्षकले सुनाइशिक्षणका समस्याहरू पहिचान गर्नेछन् । ग) शिक्षकले सुनाइसीपशिक्षणको आवश्यक तयारी गरी सुनाइसीपको विकासका लागि कक्षाकोठामा विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** भाषाका सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ सीपका बीचको अन्तर्सम्बन्ध तथा तिनको अभ्यास *सुनाइशिक्षणका समस्याहरू* • वक्ताको बोलाइको गति • विषयवस्तु र शब्दभण्डारगत सीमा • भाषिक क्षमता • वातावरणगत भिन्नता • औपचारिक/अनौपचारिक भाषा *सुनाइशिक्षणको तयारी* • सुनाइको उद्देश्य निर्धारण	प्रत्येक शिक्षकको सुनाइ-शिक्षणका समस्याहरूको सूची तयार पार्नेछन् । सुनाइशिक्षणमा देखिएका समस्याहरू समाधान गर्न उद्देश्यमूलक सुनाइशिक्षणका लागि आवश्यक बुँदा तयार पार्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले सुनाइशिक्षण तयारीका लागि योजना तयार पार्नेछन् । तयार पारिएको योजनाका आधारमा विभिन्न क्रियाकलापको प्रयोग गरी देखाउनेछन् ।	कक्षामा सुनाइशिक्षण र सुनाइमा देखिएका समस्याहरू पत्ता लगाउनेछन् । देखिएका समस्याको निराकरणका लागि शिक्षण तयारी योजनासहित विभिन्न क्रियाकलापहरूको उपयोग गर्नेछन् । सुनाइसम्बन्धी समस्यामूलक प्रश्न तथा अभ्यास दिई सुनाइका समस्याहरूको समाधान गर्नेछन् । विद्यार्थीमा देखा पर्ने सुनाइ समस्या र सुनाइशिक्षणका

• सुनाइ-योजना र तयारी • सुनाइयोजना र तयारीका चरणहरू ▪ शिक्षण गर्नुअघि ▪ शिक्षणका क्रममा ▪ शिक्षण गरिसकेपछि *सुनाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू* • वर्णविभेदीकरण • वाक्यविभेदीकरण • श्रुतिबोध • श्रुतिलेखन • श्रुतिरचना • बुँदाटिपोट • समस्या - समाधान *सुनाइशिक्षणका क्रियाकलापहरूको कक्षामा प्रयोग* • सुनाइपूर्वका अवस्थाहरू ▪ सुनाइसामग्रीको चयन ▪ प्रश्ननिर्माण ▪ सुनाइवातावरणको निर्माण ▪ सुनाइसम्बन्धी कक्षा-निर्देशन • सुनाइका क्रमका अवस्थाहरू ▪ सुनाइसामग्रीको प्रस्तुति ▪ सुनाइको अवलोकन • सुनाइपश्चात्का अवस्थाहरू ▪ सुनाइमूल्याङ्कन ▪ समस्या - पहिचान ▪ पृष्ठपोषण **शिक्षण–विधि** • सुनाइका समस्या र त्यसको समाधानमा शिक्षकको भूमिकाका बारेमा समूह-छलफल • सुनाइशिक्षण क्रियाकलापका लागि समूह-कार्य र प्रस्तुतीकरण • सुनाइशिक्षणक्रियाकलापको प्रयोगका सन्दर्भमा सूक्ष्मशिक्षण • सुनाइ र श्रुतिबोधसम्बन्धी प्रश्नोत्तर • भूमिकानिर्वाह, अभिनय, मस्तिष्क-मन्थन, ठट्टा - रमाइलो **शिक्षण–सामग्री** • सुनाइशिक्षणका समस्याहरूको सूची • सुनाइका लागि आवश्यक पाठहरू (कथा,	क्रियाकलापहरूको उपयुक्त प्रयोगका बारेमा समूहमा छलफल गरी अन्तिम निष्कर्ष तयार पार्नेछन् ।	समस्या पहिचान गरिसकेपछि छोटो प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।

संवाद, कविता, समस्या आदि) • क्यासेट, टेप रेकर्डर, भिडियो, सिडी, टेलिभिजन आदि । **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अवलोकन • व्यक्तिगत र समूह-कार्यमा सहभागिता • क्रियाकलापहरूको प्रयोग क्षमताको प्रदर्शन • सूक्ष्मशिक्षण कौशल		

अपेक्षित सक्षमता २ : बोलाइशिक्षण (एक महिनाका लागि ८ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता २ क) शिक्षकले मौखिक अभिव्यक्तिका रूपमा बोलाइशिक्षणको परिचय दिई बोलाइशिक्षणमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरूका बारेमा वर्णन गर्नेछन् । ख) शिक्षकले बोलाइ सीपका विभिन्न क्रियाकलापहरूको वर्णन र प्रदर्शन गर्नेछन् । ग) शिक्षकले बोलाइ शिक्षण क्रियाकलापलाई प्रयोग गर्ने तीन अवस्था(बोलाइपूर्व,बोलाइको चरण र बोलाइपश्चात्) हरूका आधारमा शिक्षण गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *बोलाइशिक्षण* • मौखिक अभिव्यक्तिका रूपमा बोलाइशिक्षण • बोलाइको विकासमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू ■ वातावरण ■ संवेग ■ शारीरिक अवस्था ■ वेवास्ता ■ भाषिक अनुभवको भिन्नता *बोलाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू* • कुराकानी र संवाद • प्रश्नोत्तर • वस्तु तथा चित्रवर्णन	प्रत्येक शिक्षकले बोलाइशिक्षणमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरूको सूची निर्माण गर्नेछन् । बोलाइ सीपशिक्षण क्रियाकलापको विस्तृत सूची निर्माण गरी त्यसको प्रदर्शनको तयारी गर्नेछन् । बोलाइ सीपशिक्षणका विभिन्न क्रियाकलापहरू समूहमा बाँडी प्रदर्शन गर्नेछन् । बोलाइ सीपशिक्षणका समस्याका बारेमा छलफल गरी निष्कर्ष तयार पार्नेछन् ।	कक्षाशिक्षणमा बोलाइमा प्रभाव पार्ने तत्त्वका आधारमा विद्यार्थीको बोलाइ क्षमता पत्ता लगाउनेछन् । बोलाइका विविध क्रियाकलापहरूको प्रयोग गरी विद्यार्थीको बोलाइ सीपको विकास गर्नेछन् । सूचीबद्ध समस्याहरूका आधारमा सङ्क्षिप्त प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।

- कथाकथन
- घटनावर्णन
- मौखिक प्रतिवेदन
- वादविवाद
- छलफल
- वक्तृता
- समस्या-समाधान
- भूमिकाअभिनय

बोलाइशिक्षण क्रियाकलापहरूको कक्षाकोठामा प्रयोग

- बोलाइपूर्वका अवस्थाहरू
  - बोलाइका लागि विषयवस्तुको चयन
  - विषयवस्तुको उद्देश्य निर्धारण
  - विद्यार्थीको रुचिअनुरूपको विषयवस्तुको निर्धारणका लागि शिक्षक-विद्यार्थी छलफल
  - बोलाइका लागि उपयुक्त वातावरणको निर्माण
- बोलाइका चरणको अवस्था
  - बोलाइमा विद्यार्थीको सहभागिता निर्धारण
  - बोलाइका चरणमा शिक्षकको अवलोकन र सहयोग
- बोलाइपश्चात्को अवस्था
  - मूल्याङ्कन, टिप्पणी र पृष्ठपोषण

शिक्षण-विधि

- मौखिक अभिव्यक्तिका रूपमा बोलाइ र यसका क्रियाकलापका बारेमा समूह-छलफल
- बोलाइका विभिन्न क्रियाकलाप सम्पन्न गर्न भूमिकाअभिनय
- विभिन्न क्रियाकलापको प्रदर्शन
- लघुव्याख्यान र ठूलो समूहप्रस्तुति

शिक्षण-सामग्री

- बोलाइमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरूको सूची
- बोलाइशिक्षण क्रियाकलापहरूको सूची
- बोलाइमा भूमिकाअभिनय र प्रदर्शनका लागि उपयुक्त नमुना र पाठहरू
- हाजिरीजवाफ, वक्तृता, संवाद, प्रश्नोत्तर,

कथाकथन, आदिका नमुना र शीर्षक- सूची • विभिन्न किसिमका बोलाइ नमुना प्रदर्शनका लागि क्यासेट, टेपरेकर्डर, भिडियो, सिडी आदि **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • क्रियाकलाप तथा छलफलमा सहभागिता • भूमिकाअभिनय र प्रदर्शनको क्षमता • व्यक्तिगत र सामूहिक अभिलेख • प्रयोगात्मक सीपको क्षमता		

अपेक्षित सक्षमता ३ : उच्चारणशिक्षण (एक महिनाका लागि ३ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ३ क) शिक्षकले उच्चारणशिक्षणका समस्या-पहिचान गर्नेछन् । ख) शिक्षकले उच्चारणगत कमजोरी निराकरणका लागि कक्षाकोठामा उच्चारण शिक्षणको तयारी गरी उच्चारण-शिक्षणका विभिन्न तरिकाहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले उच्चारण-शिक्षणमा देखिने समस्याहरूको सूची निर्माण गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले कक्षाकोठामा उच्चारण-शिक्षण गर्नेछन् ।
विषयवस्तु *उच्चारणशिक्षणका समस्याहरूको पहिचान र समाधान* • विद्यार्थीको भाषिक पृष्ठभूमि, सम्पर्क र वातावरणगत • वर्णगत • शब्दगत • वर्णविन्यासगत • वाक्यगत *उच्चारणशिक्षणको तयारी* • समस्यामूलक शब्दहरूको छनोट • तिनको वर्गीकरण तथा सूचीकरण *उच्चारणशिक्षणका तरिकाहरू* • शिक्षकले अनुकरण गर्न लगाउने वा ध्वनि, शब्द र वाक्यको उच्चारण रेकर्ड गरी सुनाउने • समस्यायुक्त क्षेत्रमा समूह-छलफल र	प्रत्येक शिक्षकले विभिन्न भाषिक पृष्ठभूमि भएका विद्यार्थीको उच्चारणको कठिनाइ क्षेत्रको पहिचानका लागि समूह छलफल गर्नेछन् । विद्यार्थीका उच्चारण कठिनाइमा देखापरेका समस्याको निराकरण र उच्चारण क्षमताको विकासका लागि आवश्यक शिक्षण तरिका पत्ता लगाउनेछन् ।	उच्चारणशिक्षणका क्रममा विभिन्न भाषाभाषी समुदाय र मातृभाषीले गर्ने उच्चारण त्रुटि पत्ता लगाउनेछन् । पत्ता लागेका उच्चारणगत त्रुटि समाधान गर्न विभिन्न तरिका प्रयोग गर्नेछन् । उच्चारणशिक्षणका क्रममा देखिएका समस्या, विद्यार्थीले गर्ने उच्चारणगत त्रुटिका

कुराकानी गराउने • समस्यायुक्त वर्ण र शब्दयुग्म अभ्यास • शव्दगत र वाक्यगत अभ्यास • गति, यति, आघात, अनुतान आदिमा उच्चारण प्रदर्शन र अभ्यास • विद्यार्थीको उच्चारणगत त्रुटिपहिचानका क्रममा शुद्धीकरण र पृष्ठपोषणको निरन्तरता **शिक्षण-विधि** • उच्चारणशिक्षणका लागि छलफल र प्रदर्शन • उच्चारणशिक्षणका समस्या पहिचान र समाधानका लागि समूह-कार्य • उच्चारणसम्बन्धी क्रियाकलापका लागि व्यक्तिगत र सामूहिक अवलोकन • गल्ती प्रदर्शन र पुनरावृत्ति अभ्यास **शिक्षण-सामग्री** • उच्चारण अभ्यासका लागि नमुना पाठहरू • समस्या-पहिचान र प्रदर्शनका लागि वर्णपत्ती, वाक्यपत्ती, र वाक्यसमूहका नमुना • त्रुटिक्षेत्रका समस्या भएका पाठ वा नमुनाहरू • उच्चारण रेकर्ड गरिएका श्रव्य-दृश्य सामग्री (रेडियो, टेलिभिजन, सिडी, भिडियो आदि) **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • छलफल र प्रदर्शनमा व्यक्तिगत सहभागिता • शिक्षण तरिका प्रदर्शन • प्रशिक्षकको अवलोकन	शिक्षण तरिकाका आधारमा तालिम कक्षमा नमुना-शिक्षण प्रदर्शन गर्नेछन् ।	बारेमा कार्यमूलक अनुसन्धान गर्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता ४ : पढाइशिक्षण (एक महिनाका लागि १४ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ४ क) शिक्षकले पढाइका विभिन्न तहहरू पत्ता लगाई पढाइ सीपको विकासका लागि कक्षाकोठामा पढाइशिक्षणसँग सम्बद्ध	शिक्षकले पढाइशिक्षणको प्रकृतिका बारेमा समूहमा	तालिममा प्राप्त गरेका ज्ञान र सीपका

विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् । ख) शिक्षकले मौनपठनको तयारी गरी कक्षाकोठामा मौनपठन क्रियाकलापको प्रयोग गर्नेछन् ।	छलफल गरी आफ्ना विचारहरू आदान-प्रदान गर्नेछन् ।	आधारमा शिक्षण क्रियाकलापको प्रयोग गर्नेछन् ।
ग) शिक्षकले सस्वर पढाइमा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू पहिल्याई सस्वर पठनका तरिकाहरूको वर्णन गर्नेछन् ।	समूहमा छलफल गरी पढाइका तहहरूको सूची बनाई प्रदर्शन गर्नेछन् ।	शिक्षण क्रियाकलापको प्रयोगका क्रममा आवश्यक अवलोकन फाराम र प्रश्ननिर्माण गरी प्रयोग गर्नेछन् ।
विषयवस्तु *पढाइका तहहरू* • वर्णहरूलाई चिनेर पढ्नु • शब्दहरूको समूहमा पढ्नु • गति, यति मिलाएर पढ्नु • शब्दार्थ बुझेर पढ्नु • वाक्यको व्याकरण बुझेर पढ्नु • पाठको वाक्य र वाक्यका परस्पर सम्बन्धलाई बुझेर पढ्नु	पढाइशिक्षणका लागि आवश्यक पर्ने क्रियाकलापको वर्णन गरी पाठ्यपुस्तक तथा अन्य सामग्रीबाट पढाइअभ्यासका पाठहरू तयार पार्नेछन् ।	विद्यार्थीका पढाइसम्बन्धी अशुद्धिहरूलाई हटाउने कार्यमा सहयोग गर्नेछन् ।
• शैलीगत प्रभाव पहिचान गरी पढ्नु • पाठको सङ्गठनको पहिचान गरी पढ्नु • कथा, कविता, निबन्ध जस्ता लामा पाठहरू पढ्नु • मुख्य बुँदा टिप्न सक्ने गरी पढ्नु • विशिष्ट सूचना प्राप्त गर्न पढ्नु	सस्वरपठनका लागि अवलोकन फारम तथा मौनपठनका लागि उपयुक्त प्रश्नहरू निर्माण गर्नेछन् ।	विद्यार्थीको पढाइ सीपको विकास गर्न आवश्यक अन्य पठन सामग्री वा पढाइका लागि प्रोत्साहित गर्नेछन् ।
• विस्तृत ज्ञान प्राप्त गर्न पढ्नु *पढाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू* • मौनपठन ▪ मौनपठनका लागि कक्षा-वातावरण ▪ पठनसामग्रीको चयन ▪ पढाइको गति विकास गर्ने तरिका ▪ पाठबाहिरका सूचनाको उपयोग ▪ शब्दार्थपठन सीपहरू ▪ पाठपठन सीपहरू ▪ सङ्कथन पठन सीपहरू ▪ मौनपठनमा शिक्षकको सहयोग ▪ मौनपठन र प्रश्नोत्तर ▪ मौनपठनका नियमहरू ▪ द्रुतपठन ▪ पठनबोध ▪ बोधसम्बन्धी प्रश्नोत्तरका क्रियाकलापहरू	पढाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक छलफल गरी निष्कर्ष प्रस्तुत गर्नेछन् ।	विद्यार्थीको पठनकौशल विकास गर्न आफूले तयार पारेका प्रश्नहरूका आधारमा मूल्याङ्कन गर्नेछन् । विद्यार्थीलाई पढाइ सीपमा सक्षम बनाउन कक्षालाई रुचिपूर्ण ढङ्गले सञ्चालन गर्नेछन् । पढाइका समस्याको पहिचान र समाधान प्राप्त हुने गरी कार्यमूलक अनुसन्धान सम्पन्न गर्नेछन् ।

सस्वरपठन • सस्वरपठनको तयारी ▪ उपयुक्त वातावरणको निर्माण ▪ सामग्रीको चयन ▪ सस्वरपठनका लागि मार्गनिर्देशन ▪ सस्वरपठनमा गति, यति, लय, आघात र स्वरप्रसारण ▪ विभिन्न प्रकृतिका विधाहरूमा सस्वरपठनको नमुना प्रदर्शन र कक्षा अभ्यास *पठनअनुभव आदान-प्रदान* • सामग्रीको चयन • पठनअनुभवका लागि मार्गनिर्देशन • अवलोकन फारमको निर्माण *पठनअनुभवका विस्तृत क्रियाकलापहरू* • पढाइमा रुचि बढाउने तरिकाहरू • सस्वर र मौनपठनका लागि समयनिर्धारण • पठनअनुभवको आदान-प्रदानका लागि शिक्षक-विद्यार्थी सम्मेलन *पढाइशिक्षण क्रियाकलापको कक्षाकोठामा उपयोग* • पढाइपूर्वको अवस्था ▪ पढाइका लागि विषयवस्तुको चयन ▪ विषयवस्तुको उद्देश्य निर्धारण ▪ विद्यार्थीको रुचिअनुरूपको विषयवस्तुको निर्धारणका लागि शिक्षक-विद्यार्थी छलफल ▪ पढाइका लागि उपयुक्त वातावरणको निर्माण • पढाइका चरणको अवस्था ▪ पढाइमा विद्यार्थीको सहभागिता निर्धारण ▪ पढाइका चरणमा शिक्षकको अवलोकन र सहयोग • पढाइपश्चात्को अवस्था ▪ मूल्याङ्कन, टिप्पणी र पृष्ठपोषण शिक्षण-विधि • पढाइका तहहरूको क्रमिकताका लागि समूह-छलफल • भिन्न प्रकृतिका पाठहरूको पठनमा भूमिकाअभिनय		

• पठनसँग सम्बद्ध प्रतियोगिताको आयोजना • उत्तर खोज्ने खेल-प्रदर्शन • क्रियाकलाप चयनमा समूह र युगल-कार्य • पठन-अनुभवको आदान-प्रदानमा प्रशिक्षक-शिक्षक सम्मेलन **शिक्षण-सामग्री** • नमुना पाठका लागि पत्रपत्रिका र विभिन्न किसिमका पुस्तकहरू • प्रश्नहरूका नमुना • पढाइ-गति अवलोकन फारम • पढाइका तहहरूको सूची • पढाइ गति अवलोकनका लागि घडी • नमुना पठनका रेकर्डहरू (क्यासेट, भिडियो आदि) **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • सस्वर - मौनपठनको अवलोकन • प्रश्ननिर्माण कौशल • समूह-कार्य र व्यक्तिगत कार्यमा सहभागिता		

अपेक्षित सक्षमता ५ : शब्दभण्डार शिक्षण (एक महिनाका लागि ३ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ५ क) शिक्षकले भाषाशिक्षणमा शब्दभण्डार शिक्षणको क्रम बताउँदै नयाँ र कठिन शब्दको कोशीय र सन्दर्भपरक अर्थको पहिचान विधि बताउन सक्नेछन् । ख) शिक्षकले शब्दभण्डार शिक्षणका क्रियाकलापहरूको प्रयोग गरी कक्षा-कोठामा शब्दभण्डारशिक्षण गर्न सक्नेछन् । **विषयवस्तु** *शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षणको क्रम* • शब्दसूची तयार पार्न लगाउने • विद्यार्थीबाट अर्थ खोज्न र भन्न लगाउने • शिक्षकले अवलोकन र सम्पादन गर्ने • शब्दलाई वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने • शिक्षकले नमुना वाक्यप्रयोग गरी उदाहरण	शिक्षकले शब्दार्थशिक्षण र शब्दको अर्थका बारेमा आफ्ना विचारहरू आदान-प्रदान गर्नेछन् । पाठका कठिन शब्द छानी त्यसको शिक्षण-क्रम बताउनेछन् । शब्दार्थशिक्षणका क्रियाकलापका बारेमा छलफल गरी त्यसको प्रदर्शन गर्नेछन् ।	शिक्षकले तालिममा प्राप्त गरेका ज्ञान र सीपका आधारमा शब्दार्थशिक्षण गर्नेछन् । शब्दार्थशिक्षण गर्दा विविध विधिहरूको प्रदर्शन गर्नेछन् । समूह-कार्य र युगल-कार्य दिई विद्यार्थीलाई शब्दार्थ र प्रयोग अभ्यास गराउनेछन् ।

दिने । • विद्यार्थीलाई अर्कै प्रकृतिको वाक्य बनाउन लगाउने • कोशीय र सन्दर्भपरक अर्थको पहिचान *शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षणका विधि* • पर्यायवाची शब्द दिने • शब्दको अर्थ दिने • परिभाषा दिने • विपरीतार्थक शब्द दिने • चित्र, वस्तु वा प्रतिमूर्तिको उपयोग • सन्दर्भ अर्थ दिने • कार्य प्रदर्शन गरी अर्थ स्पष्ट पार्ने • प्रयोग सन्दर्भको व्याख्या गर्ने • प्रयोग गरी अभ्यास गराउने • व्युत्पत्ति दिएर अर्थ खोज्ने *पाठमा प्रयुक्त निम्न प्रकृतिका शब्दहरूको प्रयोग* • पयार्यवाची शब्द • विपरीतार्थी शब्द • अनुकरणात्मक शब्द • सिङ्गो शब्द • सङ्क्षिप्त शब्द • श्रुतिसमभिन्नार्थक शब्द • लघुवाचक शब्द • पारिभाषिक शब्द • टुक्का र उखान शिक्षण-विधि • शब्दभण्डारशिक्षण क्रमका बारेमा समूह-कार्य र युगल कार्य • शिक्षकबाट व्याख्यान • शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षण प्रदर्शन शिक्षण-सामग्री • शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षण क्रमको सूची • शब्दपत्ती, वाक्यपत्ती र शब्दार्थपत्ती • पाठ्यपुस्तकका कठिन शब्दहरूको सूची • उखान-टुक्काको सूची • शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षण विधिको तालिका मूल्याङ्कन-प्रक्रिया • समूह-कार्यमा सहभागिता	पाठबाट शब्दार्थशिक्षण गरी तालिम कक्षमा देखाउनेछन् र त्यसका बारेमा समूहबाट सुझाव प्राप्त गर्नेछन् ।	शब्दार्थशिक्षण विधिमा पाइने सवल-दुर्वल पक्षका बारेमा प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।

• शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षणको प्रदर्शन • व्यक्तिगत अवलोकन • डायरी अध्ययन		

अपेक्षित सक्षमता ६ : लेखाइशिक्षण (एक महिनाका लागि १५ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ६ क) शिक्षकले लेखाइका प्रक्रियाहरू पहिचान गरी लेखाइशिक्षणका आवश्यक पक्षहरूको वर्णन गर्नेछन् । ख) शिक्षकले लेखाइशिक्षणका विभिन्न क्रियाकलापहरू पत्ता लगाई तिनलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *लेखाइशिक्षणको परिचय* • लेखाइका आवश्यक पक्षहरू ▪ वर्ण, शब्द र पाठको सफा र स्पष्ट लेखन (हस्तलेखन) ▪ वर्णविन्यास र लेख्यचिन्ह ▪ विचारसङ्गठनको उपयुक्त प्रस्तुतीकरण • यान्त्रिक, निर्देशित, स्वतन्त्र र सिर्जनात्मक लेखन *लेखाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू* • वस्तु तथा चित्रवर्णन • अनुभव, घटना र यात्रावर्णन • अनुलेखन • श्रुतिलेखन • प्रश्नोत्तर लेखन • चिठी तथा निवेदन लेखन • दैनिकी लेखन • बुँदाटिपोट • भावविस्तार र व्याख्या • सारांश, सङ्क्षेपीकरण • अनुच्छेद-लेखन • निबन्ध-लेखन • प्रतिवेदन-लेखन	शिक्षकले लेखाइशिक्षण, यसको प्रकृति र यसका आवश्यक पक्षका बारेमा विचार र अनुभवहरूको आदान-प्रदान गर्नेछन् । शिक्षण क्रियाकलापको प्रयोग गरी सङ्क्षिप्त रूपमा लेखाई सीपशिक्षणको प्रदर्शन गर्नेछन् । समूहमा छलफल गरी लेखाइशिक्षण क्रियाकलापको सूची तयार पार्नेछन् र नयाँ क्रियाकलापको खोजीसमेत गर्नेछन् । लेखाइ सीपशिक्षणका क्रियाकलापलाई कक्षामा प्रयोग गर्ने तरिका पत्ता लगाई त्यसका बारेमा पूर्ण सत्रमा छलफल गर्नेछन् ।	शिक्षकले तालिममा प्राप्त गरेका शिक्षण विधिलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् । लेखाइशिक्षणका विविध क्रियाकलापमा विद्यार्थीलाई सहभागी गराउनेछन् । विद्यार्थीको लेखाइ-सीपको विकासका लागि विभिन्न किसिमले सहयोग गर्ने उदाहरण दिने, प्रश्न सोध्ने कार्य गर्नेछन् । लेखाइशिक्षणमा देखापरेका समस्याहरू टिपोट गर्नेछन् । लेखाइशिक्षणमा देखिएका समस्यालाई आफ्नो डायरीमा प्रतिवेदनका रूपमा समेट्नेछन् ।

• कथालेखन • कवितालेखन • संवाद-लेखन • जीवनी-लेखन • लेखाइसँग सम्बद्ध व्याकरण- अभ्यास • दैनिकी, चिठी, निबन्ध, प्रतिवेदन, कथा, कविता, संवाद, जीवनीको निर्देशित र स्वतन्त्र लेखनमा शिक्षकको भूमिका *लेखाइशिक्षण क्रियाकलापहरूको कक्षा-कोठामा प्रयोग* • लेखाइपूर्वका अवस्थाहरू ▪ लेखाइका लागि विषयवस्तुको चयन ▪ विषयवस्तुको उद्देश्य निर्धारण ▪ विद्यार्थीको रुचिअनुरूपको विषयवस्तुको निर्धारणका लागि शिक्षक-विद्यार्थी छलफल ▪ लेखाइका लागि उपयुक्त वातावरणको निर्माण • लेखाइका चरणको अवस्था ▪ लेखाइमा विद्यार्थीको सहभागिता निर्धारण ▪ लेखाइका चरणमा शिक्षकको अवलोकन र सहयोग • लेखाइपश्चात्को अवस्था ▪ मूल्याङ्कन, टिप्पणी र पृष्ठपोषण **शिक्षण-विधि** • लेखाइका आवश्यक पक्षका बारेमा अवधारणात्मक छलफल • लेखनसम्बन्धी प्रयोगात्मक कार्य • लेखाइशिक्षण क्रियाकलापको लागि समूह-कार्य, युगलकार्य र वैयक्तिक-कार्य • लेखाइशिक्षण क्रियाकलापको प्रयोगमा देखिने सक्ने समस्याबारे छलफल **शिक्षण-सामग्री** • निबन्ध, कथा, संवाद, जीवनी आदिका शीर्षक र विषयवस्तु • चिठी, प्रश्नोत्तर, दैनिकी आदिका नमुना • निर्देशित-लेखन अभ्यासका लागि सामग्री • विभिन्न पत्रपत्रिका र पुस्तकमा रहेका		

नमुना सामग्री एवम् लेख-रचना **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • प्रयोगात्मक कार्यको मूल्याङ्कन • व्यक्तिगत अवलोकन • व्यक्तिगत रूपमा लेखाइमा क्षमता प्रदर्शन • युगल तथा सामूहिक कार्यको सहभागिता प्रदर्शन • डायरी-लेखन र व्यवस्थापन		

अपेक्षित सक्षमता ७ : वर्णविन्यासशिक्षण (एक महिनाका लागि ३ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ७ क) शिक्षकले वर्णविन्यास तथा लेख्यचिन्हका त्रुटि–क्षेत्रहरू पहिल्याउन सक्नेछन् । ख) शिक्षकले वर्णविन्यास तथा लेख्यचिन्ह शिक्षणका लागि उपयुक्त क्रियाकलापको वर्णन गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिक्षेत्रहरू* ▪ हस्व–दीर्घ; श, ष, स;व, ब; ऋ, रि; ज्ञ, ग्य; ▪ अजन्त हलन्त ▪ शिरविन्दु, पञ्चम वर्ण र चन्द्रविन्दु ▪ य /ए ▪ क्ष/छे ▪ द्य/द्ध • पदयोग र पदवियोग *लेख्य चिन्हसम्बन्धी त्रुटि–क्षेत्रहरू* ▪ पूर्णविराम, अल्पविराम, अर्द्धविराम, प्रश्नचिन्ह, उद्गार, उद्धरण ▪ निर्देश र योजक *क्रियाकलापहरू* • श्रुतिलेखन • अनुलेखन • हिज्जे प्रतियोगिता • स्वतन्त्र – लेखन	प्रत्येक शिक्षकले वर्णविन्यास र चिन्हप्रयोगका त्रुटिक्षेत्रको सूची तयार पार्नेछन् । शिक्षकले वर्णविन्यास र चिन्ह प्रयोगका त्रुटि निराकरणका उपाय पत्ता लगाउन समूह छलफल गर्नेछन् । समूह छलफलबाट आएका निष्कर्षहरूको टिपोट गरी वर्णविन्यास शिक्षणको नमुना प्रदर्शन गर्नेछन् । शिक्षकले विभिन्न सीपको मूल्याङ्कनका लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको छनोट गर्नेछन् । छनोट सामग्रीका आधारमा प्रश्ननिर्माण गरी प्रदर्शन गर्नेछन् ।	शिक्षकले कक्षाकोठमा वर्णविन्यास शिक्षण गर्नेछन् । शिक्षकले विद्यार्थीका अभ्यास पुस्तिका, उत्तरपुस्तिका तथा कक्षाकार्यका आधारमा त्रुटिक्षेत्र पहिचान गर्नेछन् । शिक्षकले त्रुटि निराकरण गर्ने उपायहरूको कक्षा प्रयोग गर्नेछन् । शिक्षकले विद्यार्थीका वर्णविन्यास र चिन्ह प्रयोगमा देखिएका त्रुटि र निराकरणमा आधारित घटना अध्ययन तयार पार्नेछन्

• शब्दकोश हेरी शुद्धीकरण • लेखन शुद्धीकरण **शिक्षण–विधि** • वर्णविन्यास र लेख्यचिन्हसम्बन्धी त्रुटि–क्षेत्र पहिचानका लागि समूह–छलफल • वर्णविन्यास र लेख्यचिन्हका त्रुटिहरूको प्रदर्शन • वर्णविन्यास र लेख्यचिन्हका समस्याहरूको परियोजना कार्य • वर्णविन्यास र लेख्यचिन्ह शिक्षण क्रियाकलापको बारेमा समूह छलफल । **मूल्याङ्कन–प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अवलोकन • वर्णविन्यास प्रतियोगितामा क्षमता प्रदर्शन • समूह–सहभागिता • डायरी तथा अन्य लेखनमा भाषिक शुद्धताको अवलोकन	विभिन्न प्रकृतिका प्रश्न, प्रश्नका किसिम र मौखिक, लिखित प्रश्नहरूको मापन आधार तयार पार्नेछन् ।	शिक्षकले पाठ / विधाको प्रकृतिको आधारमा सीपगत मूल्याङ्कनका लागि सामग्री तयार पार्नेछन् । शिक्षकले तयार पारेको सामग्रीका आधारमा निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका लागि उपयुक्त प्रश्ननिर्माण गर्नेछन् । प्रश्ननिर्माण गरेपछि मापन आधार तयार पारी विभिन्न प्रकृतिका परीक्षण (लिखित, मौखिक, अवलोकन) गर्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता ८ : कविताशिक्षण र भाषिक सीप (एक महिनाका लागि ५ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ८ क) शिक्षकले साहित्यका विभिन्न विधाको परिचय दिई भाषिक सीपको विकासमा विधाहरूको उपयोगिताको वर्णन गर्नेछन् । ख) शिक्षकले कविताशिक्षणका विधिहरू पत्ता लगाई भाषिक सीपविकासका लागि कक्षाकोठामा कविताशिक्षण-सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको उपयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** • पाठ्यपुस्तकमा रहेका विधाहरूको परिचय • भाषिक सीपको विकासमा साहित्यका विधाहरूको उपयोग • भाषिक सीपको विकासमा कविता विधाको	शिक्षकले आफ्नो अनुभवमा आधारित भई विभिन्नसाहित्यिक विधाको परिचय र प्रकृतिका बारेमा छलफल गर्नेछन् । शिक्षकले भाषाशिक्षणमा साहित्यिक विधा किन पढाउने भन्ने विषयमा अनुभव आदान-प्रदान	शिक्षकले कविताशिक्षणका लागि कक्षा तयारी गर्नेछन् । कविताशिक्षणसम्बन्धी तालिममा प्राप्त गरेको सीप-लाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् ।

उपयोग *कविताशिक्षण विधि* • भाषिक सीप विकासका लागि निम्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग ■ लयबोध ■ शुद्धोच्चारण ■ शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग ■ पठनबोध ■ भावबोध ■ व्याख्या ■ सारांश-लेखन ■ कवितालेखन ■ व्याकरण ■ शब्दभण्डार **शिक्षण-विधि** • कविताशिक्षण विधिका बारेमा समूह छलफल • कविताशिक्षण क्रियाकलापका प्रयोगका लागि समूह-कार्य • कविताशिक्षणका नमुना प्रदर्शन • प्रशिक्षकले समूह-समूहमा गई सहयोगीको भूमिका निर्वाह गर्ने **शिक्षण-सामग्री** • कविताशिक्षणका विधिहरूको क्रम-तालिका • कविताशिक्षणका क्रियाकलाप-हरूको सूची • कविता-वाचन रेकर्ड गरिएका क्यासेट र सिडीहरू • नमुना कविताहरू **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अवलोकन • सिर्जनात्मक लेखनको क्षमता मापन • विभिन्न क्रियाकलापमा व्यक्तिगत र समूहगत सहभागिता क्रियाकलापहरूमा सहभागिताको स्तर-निर्धारण	गर्नेछन् । कविताशिक्षणलाई भाषा-शिक्षणमा कसरी उपयोग गर्ने भन्ने विषयमा छलफल गरी निष्कर्ष प्रस्तुत गर्नेछन् । कविताशिक्षणको विधिको क्रमका बारेमा छलफल गरी कविताशिक्षणका कुनै क्रियाकलापको छोटो प्रदर्शन गर्नेछन् । कविताशिक्षणका क्रियाकलापहरू छनोट गरी कक्षाशिक्षणमा तिनको प्रयोगको तरिकाका बारेमा अनुभव आदान-प्रदान गर्नेछन् ।	कक्षालाई रुचिपूर्ण बनाई कविताशिक्षण गर्नेछन् । कविताको लयबोध, भावबोध, व्याख्या आदिको कक्षा प्रयोगका सवल-दुर्वल पक्ष टिपी सङ्क्षिप्त प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता ९ : कथाशिक्षण र भाषिक सीप (एक महिनाका लागि ८ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ९ शिक्षकले कथाशिक्षणको विधिका आधारमा भाषिक सीपविकासका विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *भाषिक सीपको विकासमा कथा विधाको उपयोग* • कथाशिक्षण विधि *भाषिक सीपको विकासका लागि निम्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग* • कथाकथन • सस्वर र मौनपठन • सारांश-कथन • बोध-प्रश्नोत्तर • घटनाक्रम मिलान • शब्द र उखान-टुक्काको प्रयोग • घटनावर्णन र घटनाक्रम टिपोट • व्याकरण • वर्णविन्यास • कथालेखन **शिक्षण-विधि** • कथाको शिक्षणविधिका विषयमा मस्तिष्क-मन्थन • समस्या दिई समूहबाट शिक्षण क्रियाकलापको समाधान • घटना दिई कथालेखन र प्रस्तुतीकरण • कथाशिक्षण क्रियाकलापका विषयमा समूह-छलफल **शिक्षण-सामग्री** • शिक्षण क्रियाकलापका लागि नमुना कथाहरू • बालसाहित्य वा बालकथाका पुस्तकहरू • व्याकरण अभ्यासका लागि उपयुक्त कथाहरू • कथालेखनका लागि घटनाहरूको सूची	प्रत्येक शिक्षकले समूह छलफलका आधारमा कथाशिक्षणका विधिहरूको पहिचान गर्नेछन् । कथाशिक्षण विधिका आधारमा शिक्षकले कथाको नमुना शिक्षणका लागि आवश्यक सामग्री तयार पार्नेछन् । कथाशिक्षणको प्रदर्शनपछि त्यसका सबल-दुर्वल पक्षको समीक्षा गर्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले कक्षा-कोठामा प्रयोग हुने शिक्षण-विधि र उपयोगका बारेमा प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले कथाशिक्षण विधिलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले कथा-शिक्षणका लागि उपयुक्त अभ्यास तयार पार्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले विद्यार्थी सहभागिता वृद्धि हुने किसिमले शिक्षण कार्य गर्नेछन् । विद्यार्थीलाई कथापठन र बोधका निमित्त सहयोग गर्नेछन् । विद्यार्थीको निरन्तर मूल्याङ्कन गर्न विभिन्न प्रश्न सोध्न र उत्तर दिन लगाउनेछन् । आवश्यकतानुसार कथाशिक्षणको पुनरावृत्ति गरी कथाशिक्षण सम्पन्न गर्नेछन् ।

• कथाशिक्षणका क्रियाकलापको सूची **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अवलोकन • सिर्जनात्मक लेखनको क्षमता मापन • विभिन्न क्रियाकलापमा व्यक्तिगत र समूहगत सहभागिता क्रियाकलापहरूमा सहभागिताको स्तर-निर्धारण		कथाशिक्षणका उपयुक्त र प्रभावकारी विधिको खोजी गरी कार्यमूलक अनुसन्धान तयार पार्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता १० : जीवनीशिक्षण र भाषिक सीप (एक महिनाका लागि ६ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १० शिक्षकले भाषिक सीपविकासका लागि जीवनी-शिक्षण विधिको वर्णन गर्दै कक्षा-कोठामा जीवनी विधाको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** भाषिक सीपको विकासमा जीवनी विधाको उपयोग *भाषिक सीप विकासका लागि निम्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग* • जीवनीकथन शब्द र उखान-टुक्काको प्रयोग • सस्वर र मौनपठन • सारांश-कथन • बोध-प्रश्नोत्तर • घटनाक्रम मिलान • घटनावर्णन र घटनाक्रम टिपोट • व्याकरण • वर्णविन्यास • जीवनीलेखन **शिक्षण-विधि** • जीवनीशिक्षणविधिका विषयमा मस्तिष्क-मन्थन • समस्या दिई समूहबाट शिक्षण क्रियाकलापको समाधान • मुख्य बुँदाहरूका आधारमा जीवनी लेखन र प्रस्तुतीकरण • जीवनीशिक्षण क्रियाकलापका विषयमा	प्रत्येक शिक्षकले समूह छलफलका आधारमा जीवनीशिक्षणका विधिहरूको पहिचान गर्नेछन् । जीवनीशिक्षण विधिका आधारमा शिक्षकले कथाको नमुना शिक्षणका लागि आवश्यक सामग्री तयार पार्नेछन् । जीवनीशिक्षणको प्रदर्शनपछि त्यसका सबल-दुर्वल पक्षको समीक्षा गर्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले कक्षा-कोठामा प्रयोग हुने शिक्षण-विधि र उपयोगका बारेमा प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले जीवनीशिक्षण विधिलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले कथा-शिक्षणका लागि उपयुक्त अभ्यास तयार पार्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले विद्यार्थी सहभागिता वृद्धि हुने किसिमले शिक्षण कार्य गर्नेछन् । विद्यार्थीलाई जीवनीपठन र बोधका निमित्त सहयोग गर्नेछन् । विद्यार्थीको निरन्तर मूल्याङ्कन गर्न विभिन्न प्रश्न सोध्ने र उत्तर दिन लगाउनेछन् ।

समूह-छलफल **शिक्षण-सामग्री** • विभिन्न राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तित्वका जीवनीहरू • ख्यातिप्राप्त व्यक्तित्वका जीवनका प्रमुख घटनाक्रमको सूची • जीवनीनायकको तस्विरहरू • जीवनीशिक्षण विधिको क्रमतालिका • जीवनीशिक्षण क्रियाकलापको सूची • भाषातत्त्वका लागि प्रश्नहरू **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अवलोकन • सिर्जनात्मक लेखनको क्षमता मापन • विभिन्न क्रियाकलापमा व्यक्तिगत र समूहगत सहभागिता • क्रियाकलापहरूमा सहभागिताको स्तर-निर्धारण		आवश्यकतानुसार कथाशिक्षणको पुनरावृत्ति गरी कथाशिक्षण सम्पन्न गर्नेछन् । कथाशिक्षणका उपयुक्त र प्रभावकारी विधिको खोजी गरी कार्यमूलक अनुसन्धान तयार पार्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता ११ : रूपकशिक्षण र भाषिक सीप (एक महिनाका लागि ८ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ११ शिक्षकले बोलाइ सीपलगायत अन्य सीपहरूको विकासका लागि रूपक विधाशिक्षण विधिको वर्णन गर्दै कक्षाकोठामा रूपक विधाको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *भाषिक सीपविकासमा रूपक विधाको उपयोग* *रूपक विधाको वर्गीकरण* • संवाद • वादविवाद • मनोवाद • वक्तृता *रूपकशिक्षण विधि* • पठनपूर्वको चरण ▪ वातावरण निर्माण ▪ नाटकीकरण भूमिकाभिनयका लागि	शिक्षकले रूपक विधा-अन्तर्गतका क्षेत्रका बारेमा छलफल गरी तिनको सूची तयार पार्नेछन् । शिक्षकले रूपक विधाको शिक्षणविधिको क्रमका बारेमा विचार आदान-प्रदान गरी उपयुक्त क्रम तयार पार्नेछन् । शिक्षकले रूपक विधा-शिक्षणको योजना बनाई रूपकशिक्षण विधिको प्रदर्शन गर्नेछन् ।	रूपक विधा शिक्षणको योजना बनाउनेछन् । निर्मित योजनाका आधारमा रूपकशिक्षणको तयारी गर्नेछन् । रूपक विधाका उपलब्धिमा भूमिकाभिनय गर्ने वा सहभागी हुनेहरूको नाम निर्देश गर्नेछन् ।

जिम्मेवारी निर्देश ■ वादविवाद र वक्तृताको विषयशीर्षक निर्देश ■ नाटकीकरण वा भूमिकाअभिनय तथा अन्य कार्यका सहभागीका लागि अवलोकन र मूल्याङ्कन फारम-निर्माण • पठन वा विद्यार्थीको सहभागिताको चरण ■ विद्यार्थीका कार्यको अवलोकन (उच्चारण, प्रस्तुतीकरण, भाषा-प्रयोग, अङ्गसञ्चालन, हाउभाउ, आवश्यकतानुसार तार्किकलगायत अन्य अभिव्यक्ति, विषयवस्तुको ज्ञान, भूमिकाअभिनयको स्तर आदिका आधारमा) *भाषिक सीप विकासकालागि निम्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग* • संवाद र एकाङ्की ■ नाटकीकरण ■ छलफल र कुराकानी ■ भूमिकाअभिनय ■ शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग ■ प्रश्नोत्तर ■ सस्वरवाचन ■ व्याख्या ■ व्याकरण ■ शब्दभण्डार • वादविवाद ■ शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग ■ भूमिकाभिनय ■ पठनबोध ■ बहस ■ वादविवादको आयोजना ■ तर्क र खण्डन-मण्डनसहित वादविवादलेखन ■ उखान-टुक्का • मनोवाद ■ नाटकीकरण ■ भूमिकाभिनय ■ सस्वरपठन ■ व्याकरण	रूपकविधाका शिक्षण समस्याका बारेमा छलफल गरी समस्याहरूको सूची बनाउनेछन् । शिक्षकले रूपक विधा शिक्षणका समस्या पत्ता लगाई विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोगबाट समस्याको समाधान गर्नेछन् ।	सहभागीहरूको मूल्याङ्कन गर्न अवलोकन फारम प्रयोग गर्नेछन् । रूपक विधाका शीर्षक वा विषयका आधारमा सहभागीलाई कार्य गर्न निर्देश गर्नेछन् । विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका क्रममा कक्षा-छलफल आयोजना गर्नेछन् । मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण गर्नेछन् ।

• वक्तृता ■ कुराकानी ■ मौखिक प्रतिवेदन ■ कक्षा प्रस्तुतीकरण ■ भूमिकाअभिनय ■ नाटकीकरण ■ छलफल ■ बहस ■ भाषण ■ व्याख्यान **शिक्षण–विधि** • आवश्यकताअनुसार भूमिकाअभिनय • नाटकीकरण र प्रदर्शन • प्रतियोगितको आयोजना • सामूहिक टिप्पणी र छलफल • समूह-कार्य र युगल-कार्य **शिक्षण–सामग्री** • संवाद, एकाङ्की, वादविवाद, वक्तृता र मनोवादका मौखिक (रेकर्ड गरिएका वा दृश्यात्मक) र लिखित नमुना, उपयुक्त रेडियो नाटक टेलिशृङ्खलाका नमुना • भाषणका टेपहरू • रेडियो, क्यासेट, टेपरेकर्डर, टेलिभिजन • रूपकशिक्षण विधिको क्रम-सूची **मूल्याङ्कन–प्रक्रिया** • भूमिकाअभिनय र नाटकीकरणको अवलोकन • वक्तृता र वादविवादको अवलोकन • समूह, युगल र व्यक्तिगत कार्यक्रम सहभागिता • युगल अवलोकन • डायरी निरीक्षण		

अपेक्षित सक्षमता १२ : निबन्धशिक्षण र भाषिक सीप (एक महिनाका लागि ८ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १२ शिक्षकले निबन्धशिक्षणका विधिको क्रम-निर्धारण		

गरी कक्षाकोठामा निबन्धशिक्षण क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *भाषिक सीप विकासमा निबन्ध विधाको उपयोग* *निबन्धशिक्षण विधि* • निबन्धशिक्षण पूर्वचरण ■ शिक्षण-तयारी ■ वातावरण निर्माण ■ निबन्धको विषयवस्तुमा छलफल ■ ढाँचा र संरचनामा छलफल ■ प्रश्नोत्तरका लागि प्रश्ननिर्माण • निबन्धशिक्षणको चरण ■ विविध क्रियाकलापको उपयोग ■ क्रियाकलापको प्रयोगमा शिक्षकको सहयोगी भूमिका • निबन्धशिक्षणपश्चात्को चरण ■ क्रियाकलापको मूल्याङ्कन ■ निबन्ध ढाँचाका आधारमा निबन्ध रचना ■ प्रस्तुति र कक्षा-छलफल ■ शिक्षकद्वारा मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण *भाषिक सीप विकासकालागि निम्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग* • कठिन शब्दहरूको शुद्धोच्चारण • शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग • मौखिक वर्णन • लिखित वर्णन • श्रुतिबोध • श्रुतिलेख • श्रुतिरचना • व्याख्या, भावविस्तार • सारांशलेखन • अनुच्छेदलेखन • निबन्धरचना • व्याकरण • शब्दभण्डार **शिक्षण-विधि** • निबन्धशिक्षण विधिको छलफल • प्रशिक्षक-शिक्षक अन्तर्क्रिया	शिक्षकले निबन्धशिक्षणका विषयमा छलफल गरी यसका विधिहरू तय गर्नेछन् । निबन्धशिक्षण विधिका आधारमा कक्षाकोठामा निबन्धशिक्षण क्रियाकलापको प्रयोग कसरी गर्ने भन्ने विषयमा अन्तर्क्रिया गरी निष्कर्षमा पुग्नेछन् । अनुभव आदान-प्रदानका आधारमा निबन्धशिक्षणका समस्या पहिचान गर्नेछन् । समाधानका लागि उपयुक्त विधि र क्रियाकलापको तय गर्नेछन् । निबन्धशिक्षण क्रियाकलापको सङ्क्षिप्त प्रदर्शन गर्नेछन् ।	तालिमबाट सिकेको निबन्ध-शिक्षण विधिको कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् । निबन्धशिक्षणको चरणका आधारमा निबन्धको शिक्षण गर्नेछन् । निबन्धशिक्षणमा आवश्यकतानुसार उपयुक्त क्रियाकलापको प्रयोग गर्नेछन् । निबन्धशिक्षणकै क्रममा निर्माणात्मक प्रकृतिको मूल्याङ्कनको उपयोग गर्नेछन् । निबन्धशिक्षणबाट भाषाशिक्षण गर्दाका विभिन्न पक्षको अध्ययन गरी छोटो प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।

• क्रियाकलापको प्रयोग - प्रदर्शन • व्यक्तिगत रूपमा निबन्धरचना **शिक्षण–सामग्री** • निबन्ध-शिक्षण विधिको क्रमसूची • निबन्धशिक्षण क्रियाकलापहरूको सूची • नमुना अनुच्छेद र निबन्धहरू • विभिन्न पत्रपत्रिका र पुस्तकमा प्रकाशित निबन्धहरू **मूल्याङ्कन–प्रक्रिया** • निबन्धलेखन सीपको प्रदर्शन • क्रियाकलापको प्रस्तुतीकरण • समूह छलफलमा सहभागिता		

अपेक्षित सक्षमता १३ : दैनिकी तथा चिठीशिक्षण र भाषिक सीप (एक महिनाका लागि ४ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १३ शिक्षकले लेखाइ सीपको विकासका लागि दैनिकी र चिठीशिक्षणका क्रियाकलापहरूलाई उपयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** दैनिकी र चिठीको प्रयोजन *दैनिकी र चिठीशिक्षण विधि* • दैनिकी चिठीलेखन पूर्व चरण ▪ दैनिक चिठीको नमुना प्रदर्शन	दैनिकी र चिठीशिक्षण विधिका बारेमा समूह छलफल गरी क्रम तय गर्नेछन् ।	दैनिकी र चिठीलेखनलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् ।
▪ दैनिकी र चिठीका अङ्ग आदिको पहिचान ▪ दैनिकी र चिठीको प्रकृति (प्रकार) को पहिचान ▪ दैनिकी र चिठीलेखन तरिकाको वर्णन र प्रदर्शन	दैनिकी र चिठीलेखनमा सहभागी हुनेछन् र समूहमा प्रस्तुत गर्नेछन् ।	विद्यार्थीलाई विभिन्न ढाँचा प्रस्तुत गरी दैनिकी र चिठीलेखन अभ्यास गराउनेछन् ।
• दैनिकी र चिठीलेखनको चरण ▪ पाठ्य दैनिकी र चिठीको पढाइ ▪ आवश्यकतानुसार प्रश्नोत्तर ▪ शैली र प्रकृतिअनुसारका दैनिकी र चिठीलेखन	समूह छलफल र प्रस्तुतिका आधारमा दैनिकी र चिठीलेखनका उपयुक्त पद्धति र ढाँचा तय गर्नेछन् ।	विषयवस्तु दिई स्वतन्त्र रूपमा दैनिकी र चिठी लेख्न दिनेछन् ।
• दैनिकी र चिठीलेखनपश्चात्को चरण		दैनिकी र चिठीको

▪ लेखिएका दैनिकी र चिठीको कक्षा-प्रस्तुति र छलफल ▪ मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण **शिक्षण-विधि** • दैनिकी र चिठीका नमुनामा छलफल • दैनिकी र चिठीलेखन र प्रस्तुतीकरण • प्रस्तुत गरिएका दैनिकी र चिठीमा समूह-छलफल **शिक्षण-सामग्री** • दैनिकी र चिठीका नमुनाहरू • दैनिकी र चिठीमा प्रयुक्त हुने पारिभाषिक शब्दहरूको सूची • चिठीका प्रकारमा रहेको फरकहरूको बुँदागत तालिका • दैनिकी र चिठीमा व्याकरणको प्रयोग **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • दैनिकी र चिठीको प्रदर्शन • क्रियाकलापमा सहभागिता	दैनिकी र चिठीशिक्षणमा प्रयोग हुने अन्य विधिका बारेमा छलफल गरी अन्तिम निष्कर्षमा पुग्नेछन् ।	मूल्याङ्कन गरी टिप्पणी-समेत गर्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता १४ : व्याकरणशिक्षण (एक महिनाका लागि १२ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १४ क) शिक्षकले व्याकरणशिक्षणका विधिहरू पत्ता लगाई उपयुक्त विधिको प्रयोग गर्न सक्नेछन् । ख) शिक्षकले वाक्यगठन शिक्षणका उपयुक्त विधिहरूको प्रयोग गर्दै कक्षाकोठामा वाक्यगठन शिक्षण गर्नेछन् । ग) शिक्षकले विभिन्न विधाका पाठहरूको उपयोग गरी व्याकरण शिक्षण गर्नेछन् । घ) शिक्षकले व्याकरणशिक्षणललाई रुचिपूर्ण बनाउन व्याकरणिक खेलहरूको प्रयोग गर्नेछन् । ङ) शिक्षकले व्याकरणको मूल्याङ्कनका लागि विश्वसनीय र वैध किसिमका प्रश्नहरूको निर्माण गर्नेछन् ।	शिक्षकले व्याकरण शिक्षणका विषयमा अनुभव आदान-प्रदान गरी उपयुक्त विधि तय गर्नेछन् । शिक्षकहरू व्याकरण-शिक्षणका विधिका बारेमा छलफल गरी निष्कर्षमा पुग्नेछन् । व्याकरणशिक्षणको तयारीका लागि आवश्यक सामग्री र क्रियाकलाप	विद्यार्थीका लागि उपयुक्त किसिमको शिक्षण विधिको प्रयोग गरी व्याकरणशिषण गर्नेछन् । भाषापाठ्यपुस्तक विधिको उपयोग गरी व्याकरणशिक्षण गर्नेछन् । व्याकरणशिक्षणलाई प्रभावकारी र रोचक बनाउन

विषयवस्तु *व्याकरणशिक्षणका विधिहरू* • नियमबाट सिकाउने • उदाहरणबाट सिकाउने • पाठ्पुस्तकबाट सिकाउने • व्याकरणशिक्षणका लागि उपयुक्त विधिको चयन • व्याकरणशिक्षणमा खोजविधिको प्रयोग • व्याकरण शिक्षणका तीन चरणहरू ▪ प्रस्तुतीकरण ▪ अभ्यास ▪ उत्पादन • वाक्यगठन शिक्षण • व्याकरण अभ्यास कसरी गर्ने गराउने ? • व्याकरणमा देखिने त्रुटि र निराकरण • भाषिक (व्याकरणिक) खेलहरू र तिनको खेल-विधि • व्याकरणको मूल्याङ्कन पद्धति र प्रश्ननिर्माण विधि **शिक्षण-विधि** • व्याकरणशिक्षणमा मस्तिष्कमन्थन • ठट्टा-रमाइलो, खेल र गीतहरूको प्रस्तुति • व्याकरणशिक्षणको प्रदर्शन • व्याकरणशिक्षणमा छलफल र अन्तर्क्रिया • समूह-कार्य र युग्मकार्य **शिक्षण-सामग्री** • व्याकरणका सन्दर्भ पुस्तकहरू • व्याकरणका प्रश्नहरूको सूची • विभिन्न खेलका लागि आवश्यक सामग्री • व्याकरण अभ्यासका लागि पाठहरू • भाषिक खेलहरूका सूची र प्रयोग-विधिको टिपोट **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • वैयक्तिक अवलोकन • व्यक्तिको क्षमता-प्रदर्शन • व्यक्तिगत अभिलेखका आधारमा गरिने मूल्याङ्कन	प्रश्न आदिको निर्माण गर्नेछन् । व्याकरणशिक्षणका क्रममा सोधिने प्रश्न आदिका बारेमा छलफल गर्नेछन् । व्याकरणशिक्षणको प्रदर्शन गर्नेछन् । व्याकरणशिक्षणको प्रदर्शनका बारेमा सामुहिक छलफल र टिप्पणी गरी उपयुक्त निष्कर्षमा पुग्नेछन् ।	आवश्यकतानुसार व्याकरणिक खेलहरूको प्रयोग गर्नेछन् । व्याकरणको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न प्रकृतिका प्रश्नहरू बनाई निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नेछ । व्याकरणशिक्षणका क्रममा देखिएका समस्याहरूको टिपोट गरी प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् । व्याकरणशिक्षणका समस्याको समाधानका आधारमा कार्यमूलक अनुसन्धान तयार पार्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता १५-२३ : पेसागत विकास (एक महिनाका लागि २० घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमताहरू **नेपाली भाषा र भाषाशिक्षण**		
१५) शिक्षकले भाषाशिक्षणका विभिन्न विधिहरूको ज्ञान गरी कक्षाकोठामा भाषाशिक्षणको उपयुक्त विधिको प्रयोग गर्नेछन् ।	सहभागीहरूले समूहमा विभाजित भई भाषाशिक्षणका विविध विधिहरूका बारेमा छलफल गर्नेछन् ।	तालिममा सिकेका विधि-अनुरूप शिक्षण गर्नेछन् ,
१६) शिक्षकले पहिलो भाषा र दोस्रो भाषाको प्राप्तिको ज्ञान गरी बहुभाषिक कक्षामा भाषाशिक्षण गर्ने उपयुक्त विधिको वर्णन गर्नेछन् ।		
१७) शिक्षकले युग्मशिक्षण, वैयक्तिक-शिक्षण, सूक्ष्मशिक्षण र विद्यार्थी-विद्यार्थीशिक्षणलाई भाषिक ज्ञान, प्रयोग र सांस्कृतिक अन्तर्सम्बन्धका आधारमा प्रयोग गरी शिक्षण गर्नेछन् ।	शिक्षकले प्रथम भाषा र दोस्रो भाषा प्राप्ति तथा प्रथम र दोस्रो भाषाशिक्षणको उपयुक्त विधिका बारेमा छलफल गरी भिन्नता केलाउनेछन् ।	बहुभाषिक कक्षाको प्रकृति-अनुसार प्रथम र दोस्रो भाषाभाषीका भाषाप्रति र दोस्रो भाषा बोल्नेहरूका समस्या पहिचान गरी शिक्षण गर्नेछन् ।
पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक १८) शिक्षकले नेपाली भाषापाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षक-निर्देशिकाको अध्ययन गरी पाठ्यपुस्तकमा पाठ्यक्रमको प्रतिविम्वनको विश्लेषण गर्नेछन् ।	युग्मशिक्षण, वैयक्तिक-शिक्षण, सूक्ष्मशिक्षण र विद्यार्थी-विद्यार्थीशिक्षणका बारेमा छलफल गरी शिक्षणका ती विधिहरूको प्रदर्शन गर्नेछन् ।	दोस्रो भाषा बोल्ने भाषिक त्रुटिका बारेमा कार्यमूलक अनुसन्धान गर्नेछन् ।
शिक्षणयोजना १९) शिक्षकले शिक्षणसिकाइको योजनालाई व्यवस्थित गर्न पाठयोजना, एकाइयोजना र वार्षिक-योजनाको निर्माण गर्नेछन् ।		
त्रुटिविश्लेषण २०) शिक्षकले विद्यार्थीका भाषिक त्रुटिहरू पत्ता लगाई त्रुटिहरूको निराकरण गर्न आवश्यक उपायहरूको अवलम्बन गर्नेछन् ।	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षक-निर्देशिकाको विश्लेषण गरी तिनको सम्बन्ध पत्ता लगाउनेछन् ।	तालिममा प्राप्त गरेको ज्ञान र सीपअनुरूप सूक्ष्मशिक्षण, वैयक्तिकशिक्षण, युग्मशिक्षण, र विद्यार्थी-जिद्यार्थीशिक्षणको प्रयोग गरी शिक्षण गर्नेछन् ।
शिक्षणसिकाइ वातावरण २१) शिक्षकले विद्यार्थीको रुचि र उत्साहको विकास गर्ने गरी भाषा-शिक्षण सिकाइको वातावरण निर्माण गर्नेछन् ।		
भाषाशिक्षकका गुणहरू २२) शिक्षकले भाषाशिक्षणमा हुनुपर्ने गुणहरू पत्ता लगाई तिनको अनुकरण गर्ने क्षमताको विकास गर्नेछन् ।		

प्रतिवेदन लेखन २३) शिक्षकले प्रतिवेदनका आवश्यक अङ्गहरूको पहिचान गरी उपयुक्त ढाँचामा प्रतिवेदन लेख्न र कक्षाकोठामा त्यसको प्रयोग गर्न सक्नेछन् । **विषयवस्तु** • भाषाशिक्षणका विधिहरू र कक्षा-कोठामा प्रयोग • पहिलो भाषा र दोस्रो भाषाशिक्षण विधि • युग्मशिक्षण, वैयक्तिकशिक्षण, सूक्ष्मशिक्षण र विद्यार्थी-विद्यार्थी-शिक्षण विधि • पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षक निर्देशिकाको प्रयोग र यिनको सम्बन्ध • पाठयोजना, एकाइयोजना र वार्षिकयोजनाको निर्माण र प्रयोग • त्रुटिविश्लेषण र त्रुटि निराकरण विधि • रुचिपूर्ण र उत्साही वातावरण निर्माण गर्ने तरिका ▪ खेलविधि ▪ मस्तिष्कमन्थन ▪ ठट्टा-रमाइलो आदि • शिक्षकमा हुनुपर्ने गुणहरू • कक्षाकोठा व्यवस्थापन • परियोजना कार्य ▪ परियोजना कार्यंको तयारी, सङ्गठन, निर्माण, प्रस्तुतीकरण र पृष्ठपोषण • प्रतिवेदन लेखन ▪ प्रतिवेदन लेखनको तयारी, सङ्गठन र प्रस्तुतीकरण **शिक्षण–विधि** • शिक्षण विधिहरूको प्रदर्शन • समूहमा छलफल र अन्तर्क्रिया • समूह-कार्य, युगलकार्य र प्रस्तुतीकरण • प्रयोगात्मक कार्य • खेलविधि, ठट्टा-रमाइलो, मस्तिष्क-मन्थन आदि **शिक्षण–सामग्री** • विभिन्न विषयमा आधारित पाठपत्रहरू • पाठयोजनाका नमुनाहरू	शिक्षकले विभिन्न किसिमका योजनाका बारेमा छलफल गरी योजना निर्माण गर्नेछन् र प्रदर्शन तथा छलफल गर्नेछन् ।	विभिन्न सांस्कृतिक र सामाजिक परिवेशबाट आएका विद्यार्थीको भाषिक ज्ञान र प्रयोगको भिन्नताको अध्ययन गरी प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।

• नेपाली भाषाका त्रुटिक्षेत्र र पहिचान सूचि • भाषाशिक्षकका गुणहरूको सूची • विभिन्न किसिमको बसाइ भएका कक्षाहरूको चित्र • विभिन्न किसिमका भाषिक खेलहरूको सूचि र खेलविधिको टिपोट **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अवलोकन • समूह छलफलमा सहभागिता • विभिन्न किसिमका खेलहरूको प्रदर्शन		

अपेक्षित सक्षमता २४ : भाषिक मूल्याङ्कन (एक महिनाका लागि ७ घण्टा)

शिक्षकको विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता २४ क) शिक्षकले विद्यार्थीको शिक्षणसिकाइ र भाषिक सीपविकासको प्रगतिको वैधता र विश्वसनीयतामा आधारित मूल्याङ्कनका लागि प्रश्ननिर्माण गर्न र प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।	शिक्षकले प्रश्ननिर्माण र प्रयोगका विषयमा छलफल गर्नेछन् ।	तालिममा सिकेका ज्ञान र सीपका आधारमा प्रश्ननिर्माण गर्नेछन् ।
ख) शिक्षकले प्रभावकारी शिक्षण गरी शिक्षण उपलब्धिको प्राप्तिको लागि निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिको उपयोग गर्न सक्नेछन् ।	शिक्षकले निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका विषयमा अनुभव आदान-प्रदान गरी भिन्नता पत्ता लगाउनेछन् ।	निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई शिक्षणसिकाइका अवस्थामा लागू गर्नेछन् ।
ग) शिक्षकले विद्यालयविशेषका सन्दर्भमा शिक्षणसिकाइमा प्रभावकारिता ल्याउन विशिष्टीकरण तालिका, प्रश्ननिर्माण, उत्तरकुञ्जिका निर्माण, र प्रयोग तथा उत्तरपुस्तिका परीक्षणको कार्य गर्न सक्नेछन् ।	शिक्षकले निर्णयात्मक परीक्षालाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्ने तरिकाका बारेमा छलफल गरी निष्कर्ष निकाल्नेछन् ।	निर्णयात्मक परीक्षामा आवश्यक पर्ने प्रश्नहरूको निर्माण गर्नेछन् ।
घ) शिक्षकले विद्यालय, कक्षा, समूह र विद्यार्थीविशेषको शिक्षण उपयुक्त रहे नरहेको परीक्षण / मूल्याङ्कन गरी पृष्ठपोषण प्राप्त गर्नेछन् .		परीक्षामा वैध र विशवसनीय प्रश्नहरू प्रयोग गर्नेछन् ।
विषयवस्तु • निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन • विशिष्टीकरण तालिका	समूह-कार्य गरी विशिष्टीकरण तालिकाको	उत्तरकुञ्जिका निर्माण

• प्रश्ननिर्माण र तिनको उपयोग
  ▪ प्रश्नका प्रकृति
  ▪ सीपगत / विधागत प्रश्न-नमुना
• उत्तरकुञ्जिकाको निर्माण र प्रयोग
• उत्तरपुस्तिकाको परीक्षण
• मूल्याङ्कन प्रक्रिया र पृष्ठपोषण
शिक्षण-विधि
• प्रश्ननिर्माण प्रक्रियाका बारेमा समूह-छलफल
• प्रश्ननिर्माण, प्रस्तुतीकरण र अन्तर्क्रिया, पृष्ठपोषणका लागि समूह-कार्य
• विशिष्टीकरण तालिका, प्रश्न, उत्तरकुञ्जिकाको प्रदर्शन
• परीक्षणसम्बन्धी प्रयोगात्मक कार्य
शिक्षण-सामग्री
• नमुना प्रश्नहरू
• विशिष्टीकरण तालिका र उत्तर-कुञ्जिकाको नमुना
• परीक्षणका लागि नमुना उत्तर-पुस्तिका
• उद्देश्य-लेखनका लागि आवश्यक उद्देश्यका तहअनुरूपका क्रियापद-हरूको सूची
मूल्याङ्कन-प्रक्रिया
• प्रयोगात्मक कार्यमा क्षमता-प्रदर्शन
	अङ्गहरू पहिचान गरी निर्माण गर्नेछन् ।
	
	प्रश्ननिर्माण, उत्तरकुञ्जिका निर्माणका विषयमा अन्तर्क्रिया गरी नमुना प्रश्न र उत्तरकुञ्जिका तयार पार्नेछन् ।
	
	उत्तरपुस्तिका परीक्षणका कठिनाइ र आधारबारे छलफल गरी निष्कर्ष प्रस्तुत गर्नेछन् ।
	
	परीक्षण र परीक्षणका आधारमा विद्यालय, कक्षा, समूह र विद्यार्थीविशेषको प्रगतिको मापन गर्ने र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने बारे छलफल गर्नेछन् ।
		गरेर उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्नेछन् ।
		
		निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङकनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा शिक्षणसिकाइमा सुधार गर्नेछन् ।
		
		विद्यार्थीका लेखाइ त्रुटिहरूको विश्लेषणमा आधारित कार्यमूलक अनुसन्धान तयार पार्नेछन् ।

मोडुल - २ : दूर सिकाइमा आधारित

भाग - १ : विषयगत (नेपाली भाषाशिक्षण)

पाठ्यक्रम परिचय

नेपाली भाषाशिक्षणको प्रस्तुत पाठ्यक्रम नेपाली भाषाशिक्षकमा आवश्यक पर्ने सक्षमतामा आधारित छ । यसमा भाषाशिक्षणका ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिसँग सम्बध्द भाषाका सीपशिक्षण, भाषिक सीप विकासका लागि विधाहरूको शिक्षण, व्याकरण शिक्षण, भाषाशिक्षणमा शिक्षण सामग्रीको निर्माण तथा प्रयोग, भाषाशिक्षणमा आवश्यक पर्ने पेसागत दक्षता र भाषिक मूल्याङ्कनलाई समावेश गरिएको छ । सक्षमतामा आधारित यस पाठ्यकममा पाठ्यक्रमको ढाँचाअनुरूप विषयवस्तु, शिक्षण-विधि र मूल्याङ्कनलाई पनि प्रस्तुत गरिएको छ ।

उद्देश्य

यस पाठ्यांशको समापनपश्चात् प्रशिक्षार्थी / शिक्षक निम्न कुरामा सक्षम हुनेछन् :

१ भाषाशिक्षणका प्रचलित विधि तथा तरिकाहरू अपनाई नेपाली भाषाका सीप तथा पक्षहरूको शिक्षण गर्न ।

२ पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएका विभिन्न विधाहरूलाई भाषाका सीप तथा पक्षहरूसँग सम्बद्ध गरी भाषाशिक्षण गर्न ।

३ उपयुक्त विधिको पहिचान गरी व्याकरण शिक्षण गर्न ।

४ कक्षाकोठाको स्थिति र अवस्थाअनुरूप शिक्षणको योजना बनाई लागू गर्न ।

५ शिक्षणसिकाइमा सुधार ल्याउन भाषाशिक्षणका विभिन्न पद्धतिहरूको प्रयोग गर्न ।

६ शिक्षक-शिक्षकबीच अनुभव आदान-प्रदान गर्ने र सहयोग गर्ने प्रवृत्तिको विकास गर्न ।

७ समस्यामा आधारित भई स-साना कार्यमूलक अनुसन्धानहरू सम्पन्न गर्न ।

पाठ्यांश सहजीकरण पद्धति

नेपाली भाषाको यस पाठ्यांशलाई दूर-सिकाइ पद्धतिको आधारमा प्रस्तुत गरिने छ ।

पाठ्यांश हस्तान्तरणका माध्यमहरू

- स्व-सिकाइ सामग्रीहरू
- पत्राचार
- श्रव्यदृश्य क्यासेट/सि.डी.
- अडियो / भिडियो सम्मेलन
- वेभ पेज, इन्टरनेट र इमेल
- फोन इन कार्यक्रम
- कार्यशाला

सक्षमता : १ सुनाइ सीपशिक्षण

क) शिक्षकले सुनाइसीपको महत्त्व बुझी सुनाइका समस्याहरूको पहिचान गर्नेछन् ।

ख) शिक्षकले सुनाइ शिक्षणको आवश्यक तयारी गरी सुनाइ सीपको विकासका लागि कक्षाकोठामा विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- सुनाइशिक्षणको महत्त्व र आवश्यकता
- बोलचालको नेपालीको विशेषता
- सुनाइशिक्षणमा शिक्षकको भूमिका
- सुनाइका उद्देश्यहरूको निर्धारण
  - सिङ्गो पाठ वा पाठांश
  - सुनाइको साधन र स्थान
  - समय
  - प्रश्नहरूको प्रकृति
- सुनाइको योजना
- सुनाइभन्दा अघिका क्रियाकलापहरू
- सुनाइका समयका क्रियाकलापहरू
- सुनाइका प्रकार
- सुनाइशिक्षणका समस्याहरू
- सुनाइको समापनपछिका क्रियाकलापहरू
- सुनाइका लागि सामग्रीको प्रयोग, चयन र प्रस्तुतीकरण
- सुनाइमा प्रयोग हुने साधनहरू र तिनको उपयोग
- सुनाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू
  - वर्णविभेदीकरण
  - वाक्यविभेदीकरण
  - श्रुतिलेख
  - श्रुतिरचना
  - बुँदाटिपोट
  - श्रुतिबोधात्मक प्रश्नोत्तर
  - समस्या-समाधान
- सुनाइशिक्षणमा शिक्षकको भूमिका
  - सहयोगी
  - पृष्ठपोषणप्रदाता
  - परामर्शदाता
  - शुध्दीकरणमा सहयोगी
  - परीक्षक
- सुनाइको मूल्याङ्कन

शिक्षण-सामग्री

- स्वसिकाइ सामग्रीको अध्ययन
- विभिन्न किसिमका बोधप्रश्नहरू
- कक्षा प्रस्तुति नमुना / कार्यमूलक अनुसन्धान / शिक्षक अनुसन्धान अनुभवमा आधारित अनुसन्धान
- घटना अध्ययन
- शिक्षकले बनाएका प्रश्नहरू

विषयवस्तु मूल्याङ्कन विधि

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- लिखित परीक्षा
- कक्षा प्रस्तुतीकरण / कार्यमूलक अनुसन्धान
- घटना (घटना) हरूको प्रस्तुतीकरण
- घटनाहरूको शैक्षणिक प्रयोग
- शिक्षकको प्रश्ननिर्माण क्षमता
- भाषिक प्रवाहशीलताको स्तर र ज्ञान
- व्याकरणको कक्षा प्रयोगविधि
- भाषिक सीपहरूको कक्षागत प्रयोग

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकले तयार पारेका कार्यमूलक र कक्षाकोठागत प्रतिवेदनहरूको सङ्कलन
- सूचीमा रहेका विभिन्न शिक्षकको सहयोगद्वारा अनुसन्धान-प्रतिवेदनको मूल्याङ्कन
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकले व्यक्तिगत रूपमा तयार पारेका विभिन्न किसिमका अभिलेखहरू
- शिक्षकले तयार पारेका घटना अध्ययनको सङ्कलन
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकका अनुभवबाट तयार पारिएका शिक्षण क्रियाकलापको कार्यान्वयन
- शिक्षकले आयोजना गर्ने विभिन्न कार्यक्रम (वादविवाद, वक्तृता) आदिको अवलोकन

नोट : यसपछिका सबै सक्षमताहरूमा विषयवस्तु प्रस्तुत गर्ने माध्यमहरू, शिक्षण-सामग्री, विषयवस्तु मूल्याङ्कन विधि र विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षकलाई मार्गनिर्देशन यस सक्षमताअनुसार नै हुनेछ ।

सक्षमता : २ बोलाइ सीपशिक्षण

क) शिक्षकले मौखिक अभिव्यक्तिका रूपमा बोलाइशिक्षणको परिचय र महत्त्व बताई बोलाइशिक्षणमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरूका बारेमा वर्णन गर्नेछन् ।

ख) शिक्षकले बोलाइशिक्षणका विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रदर्शन गर्नेछन् ।

ग) शिक्षकले बोलाइशिक्षण क्रियाकलापलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्ने तीन अवस्था (पूर्वअवस्था, बोलाइको चरण र बोलाइपश्चात्)पहिचान गरी कक्षाकोठामा आफ्नो भूमिका प्रदर्शन गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- बोलाइ सीपशिक्षणको परिचय र महत्त्व
- मौखिक अभिव्यक्ति र बोलाइशिक्षण
- सफल बोलाइसीपका विशेषताहरू
- बोलाइको विकासमा प्रभाव पार्ने तत्त्वहरू
  - वातावरण
  - संवेग
  - शारीरिक अवस्था
  - वेवास्ता
  - भाषिक अनुभवको भिन्नता
- बोलाइसीपशिक्षणका क्रियाकलापहरू

- कुराकानी र संवाद
- प्रश्नोत्तर
- वस्तु तथा चित्रवर्णन
- कथाकथन
- घटनावर्णन
- मौखिक प्रतिवेदन
- वादविवाद
- छलफल
- भूमिकाअभिनय
- समस्या-समाधान

- बोलाइशिक्षणको कक्षाकोठा प्रयोगका अवस्थाहरू
  - बोलाइपूर्वका अवस्थाहरू
  - बोलाइको क्षणका अवस्थाहरू
  - बोलाइपश्चात्का अवस्थाहरू
- बोलाइशिक्षणमा शिक्षकको भूमिका
  - सहयोगदाता
  - सहभागितामूलक
  - पृष्ठपोषण प्रदाता
  - शुद्धीकरणमा सहयोगी
  - परीक्षक

सक्षमता : ३ उच्चारणशिक्षण

क) शिक्षकले उच्चारण शिक्षणको आवश्यकता बोध गरी उच्चारणसम्बन्धी समस्या पहिचान कक्षाकोठामा गर्नेछन् ।

ख) शिक्षकले उच्चारणगत कमजोरी निराकरणका लागि शिक्षणका विभिन्न तरिकाहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

ग) शिक्षकले उच्चारण शिक्षणमा शिक्षकको भूमिका पत्ता लगाई कक्षाकोठामा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- उच्चारणशिक्षणको आवश्यकता
- उच्चारणशिक्षणका समस्याहरू
  - विद्यार्थीको सुनाइ
  - गति, यति, आघात र अनुतान
- उच्चारणशिक्षणमा पाठको चयन
  - पूरा पाठ
  - समस्यायुक्त शब्द, वाक्य र अनुच्छेद
  - त्रुटियुक्त क्षेत्रका समस्या
- उच्चारणशिक्षणका तरिकाहरू
  - अनुकरण वा श्रवण
  - समूह-छलफल वा कुराकानी
  - वर्ण, शब्द र वाक्यमा निरन्तर अभ्यास
  - गति, यति, आघात र अनुतानसहित उच्चारण प्रदर्शन र अभ्यास
- उच्चरित ध्वनिहरू र वर्णविन्यास
- उच्चारण र प्रवाहशीलता
- उच्चारणशिक्षणमा शिक्षकको भूमिका

(हेर्नुहोस् : बोलाइशिक्षण)

सक्षमता : ४ पढाइ सीपशिक्षण

क) शिक्षकले पढाइका विभिन्न तहहरू पहिचान गर्नेछन् ।

ख) शिक्षकले पढाइशिक्षणका क्रियाकलापहरूको योजना बनाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् ।

ग) शिक्षकले पढाइशिक्षणका तीन अवस्था (चरण) लाई उपयुक्त ढङ्गले संयोजन गरी पढाइशिक्षणका क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- पढाइको परिचय
- पढाइका तहहरू
- पढाइसम्बन्धी महत्त्वपूर्ण पक्षहरू
    - मौखिक भाषा र पढाइ
    - पढाइको गति
    - पढाइ र बोध
- साहित्यका विधा र पढाइसम्बन्धी कार्यक्रमको चयन
- प्रत्यक्ष पढाइ
    - प्रत्यक्ष पढाइको परिचय र उदाहरण
    - प्रत्यक्ष पढाइको अवलोकन
- प्रत्यक्ष पढाइका तहहरू
    - पृष्ठभूमिगत सूचना-प्रदान
    - पढाइको उद्देश्य-निर्धारण
    - छलफलका लागि प्रश्न
    - सीपहरूको विकासका लागि पढाइ
- पढाइ र प्रदर्शन
- कथाका घटनाहरूको मापन (story mapping)
- पढाइ र प्रश्नोत्तर
- पढाइमा विधाहरूको चयन
- पढाइअवलोकन फारम र यसको निर्माण
- पढाइ र शिक्षक-विद्यार्थी सम्मेलन
- पढाइमा रुचि जगाउने विधिहरू
- पढाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू
    - सस्वरपठन
    - मौनपठन
- सस्वर र मौनपठनको तयारी
- पठनबोध
- बोधका क्रियाकलाप
    - स्मृति र अनुमान खेलहरू
- पढाइशिक्षणका क्रियाकलापहरूको कक्षाकोठामा प्रयोगका अवस्थाहरू
    - पठाइपूर्वका अवस्थाहरू
    - पढाइका क्षणका अवस्थाहरू
    - पढाइपश्चात्का अवस्थाहरू

- पढाइशिक्षणमा शिक्षकको भूमिका
  - सहयोगी
  - सहभागी
  - पृष्ठपोषण प्रदाता
  - शुद्धीकरणमा सहयोगी
  - परीक्षक

सक्षमता : ५ शब्दभण्डारशिक्षण

क) शिक्षकले शब्दभण्डारशिक्षणको महत्त्व बताउँदै नयाँ र कठिन शब्दको कोशीय र सन्दर्भपरक अर्थ बताउन सक्नेछन् ।

ख) शिक्षकले शब्दभण्डारशिक्षणका विधिहरू पहिचान गरी कक्षाकोठामा विभिन्न किसिमका शब्दभण्डारको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- शब्दभण्डारशिक्षणको महत्त्व
- कोशीय र सन्दर्भपरक अर्थ
- शब्दभण्डार/शब्दार्थशिक्षणमा शब्दकोशको प्रयोग
- शब्दार्थशिक्षणको क्रम
- शब्दभण्डाशिक्षणका विधि
  - पर्यायवाची शब्द दिने
  - शब्दको अर्थ दिने वा हेर्न लगाउने
  - परिभाषा दिने
  - विपरीतार्थी शब्द दिने
  - चित्र, वस्तु वा मूर्तिको उपयोग गर्ने
  - सन्दर्भ अर्थ दिने
  - कार्य प्रदर्शन गरी अर्थ स्पष्ट पार्ने
  - प्रयोग गरी व्याख्या गर्ने
  - प्रयोग गरी अभ्यास गराउने
  - व्युत्पत्ति दिई शब्दको अर्थ खोज्ने
- निम्न प्रकृतिका शब्दहरूको परिचय र प्रयोग
  - पर्यायवाची शब्द
  - विपरीतार्थी शब्द
  - अनुकरणात्मक शब्द
  - सिङ्गो शब्द
  - सङ्क्षिप्त शब्द
  - श्रुतिसमभिन्नार्थक शब्द
  - लघुवाचक शब्द
  - पारिभाषिक शब्द
  - टुक्का र उखान

सक्षमता : ६ लेखाइ सीपशिक्षण

क) शिक्षकले लेखाइशिक्षणको परिचय, महत्त्व र आवश्यकचत बताउनेछन् ।

ख) शिक्षकले लेखाइका प्रक्रियाहरू पहिचान गरी लेखाइशिक्षण विधिअनुसार शिक्षण गर्नेछन् ।

ग) शिक्षकले विभिन्न किसिमका लेखाइमा रहेका भिन्नता पहिल्याई तिनको शिक्षणका विभिन्न तरिकाहरूको वर्णन गर्नेछन् ।

घ) शिक्षकले लेखाइशिक्षण सीपका विभिन्न क्रियाकलापहरूलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- लेखाइशिक्षणको परिचय, महत्त्व र आवश्यकता
- लेखाइका प्रक्रियाहरू
  - विचारको सामान्यीकरण र प्रस्तुतीकरण
  - मस्यौदा-लेखन
  - परिमार्जन
  - सम्पादन
- लेखाइका आवश्यक पक्षहरू
  - वर्ण, शब्द र पाठको सफा र स्पष्ट लेखन
  - वर्णविन्यास र लेख्य चिन्ह
  - विचार-सङ्गठनको उपयुक्त संयोजन
- विभिन्न किसिमका लेखन र शिक्षण-प्रक्रिया
  - अनुलेखन
  - अनुच्छेद
  - संवाद
  - जीवनी
  - व्याख्या वा भावविचार
  - श्रुतिलेखन
  - निबन्ध
  - चिठी
  - दैनिकी
  - सारांश
  - प्रश्नोत्तर
  - यात्रा-अनुभव र घटनावर्णन
- लेखाइशिक्षणका क्रियाकलापहरू
- निर्देशित लेखनका क्रियाकलापहरू
- स्वतन्त्र लेखनका क्रियाकलापहरू
- सिर्जनात्मक लेखनका क्रियाकलापहरू
  - विचारको सामान्यीकरण
  - मस्यौदा-लेखन तयारी
  - पहिलो लेखन
  - दोस्रो लेखन
  - समूह-लेखन क्रियाकलाप
  - परिमार्जन
  - लेखाइको सङ्गठन र विकास
  - एकान्वितिको परीक्षण
  - प्रारम्भ र अन्त्यको परीक्षा
  - शीर्षकको उपयुक्तता
  - भाषाप्रयोग
  - शिक्षकबाट पृष्ठपोषण
- लेखाइमा वाक्यगठन, भाषाप्रयोग, विचारसंयोजन, वर्णविन्यास, चिन्ह, शब्दप्रयोग
- लेखाइको मूल्याङ्कन

सक्षमता ७ : वर्णविन्यास शिक्षण

क) शिक्षकले वर्णविन्यास तथा लेख्य चिन्हका त्रुटि–क्षेत्रहरू पहिल्याउन सक्नेछन् ।

ख) शिक्षकले वर्णविन्यास तथा लेख्यचिन्ह शिक्षणका लागि उपयुक्त क्रियाकलापको वर्णन गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- वर्णविन्याससम्बन्धी त्रुटिक्षेत्रहरू
  - हस्व–दीर्घ; श, ष, स; व, ब; ऋ, रि; ज्ञ, ग्य;
  - अजन्त हलन्त
  - शिरविन्दु, पञ्चम वर्ण र चन्द्रविन्दु
  - य /ए
  - क्ष/छे
  - द्य/ द्ध
- पदयोग र पदवियोग
- लेख्य चिन्हसम्बन्धी त्रुटि–क्षेत्रहरू
  - पूर्णविराम, अल्पविराम, अर्द्धविराम, प्रश्नचिन्ह, उद्गार, उद्धरण, निर्देश र योजक

सक्षमता : ८ भाषिक सीप विकासका लागि विधाको उपयोग

क) शिक्षकले साहित्यका विभिन्न विधाहरूको परिचय दिई भाषिक सीपको विकासमा यी विधाहरूको उपयोगिताको वर्णन गर्नेछन् ।

कविता विधा र भाषिक सीप

ख) शिक्षकले कविताशिक्षणका विधिहरू पत्ता लगाई भाषिक सीपविकासका लागि कक्षाकोठामा कविताशिक्षण क्रियाकलापहरूको उपयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- पाठ्यपुस्तकमा रहेका साहित्यका विधाहरूको परिचय
- भाषाको सीपविकासमा साहित्यका विधाहरूको उपयोगिता
- कविता विधाको परिचय
- साहित्यका अन्य विधा र कविता
- भाषिक सीप विकासमा कविता विधाको प्रयोजन
- कक्षाकोठामा कविता विधाको प्रयोगको औचित्य
- कविताशिक्षण विधि
- भाषिक सीप विकासका लागि कविताशिक्षणका क्रियाकलापहरू
- लयबोध
- कठिन शब्दको शुद्धोच्चारण
  - शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग
  - भावबोध
  - पठनबोध
  - व्याख्या
  - सारांश-लेखन
  - शब्दभण्डार
  - व्याकरण

सक्षमता : ९ कथा विधा र भाषिक सीप

क) शिक्षकले कथाशिक्षण विधिका आधारमा भाषिक सीपविकासका विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- कथा विधाको परिचय
- कथा विधाको प्रयोजन
- कथाशिक्षण विधि
- भाषिक सीप विकासका लागि कथाशिक्षणका क्रियाकलापहरू
  - कथाकथन
  - सस्वर र मौनवाचन
  - सारांश-कथन
  - बोध-प्रश्नोत्तर
  - शब्द र उखान टुक्काको प्रयोग
  - घट्नावर्णन र घटनाक्रम टिपोट
  - व्याकरण
  - कथालेखन

सक्षमता : १० जीवनीशिक्षण र भाषिक सीप

क) शिक्षकले जीवनीशिक्षण विधिको वर्णन गर्दै कक्षाकोठामा जीवनीशिक्षणका विभिन्न क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- जीवनी विधाको परिचय
- जीवनीशिक्षणको प्रयोजन
- जीवनीशिक्षण विधि
- भाषिक सीपविकासका लागि जीवनीशिक्षणका क्रियाकलापहरू
  - श्रुतिबोध
  - मौखिक वर्णन
  - सस्वर र मौनपठन
  - शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग
  - घटना टिपोट र मिलान
  - सारांश कथन र लेखन
  - जीवनी लेखन

सक्षमता : ११ रूपकशिक्षण र भाषिक सीप

क) शिक्षकले बोलाइ सीपलगायत अन्य सीपहरूको विकास गर्न रूपकशिक्षण विधिको वर्णन गरी रूपकशिक्षणका क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- रूपक विधाको परिचय
- रूपक विधाको प्रयोजन

- रूपक विधाको वर्गीकरण
  - संवाद र एकाङ्की
  - वादविवाद
  - मनोवाद
  - वक्तृता
- रूपक विधाअन्तर्गतका उपविधाको परिचय
- रूपक विधाअन्तर्गतका उपविधाको परिचय
- भाषिक सीप विकासका लागि रूपकशिक्षणका क्रियाकलापहरू

संवाद र एकाङ्की

- नाटकीकरण
- छलफल र कुराकानी
- भूमिकाअभिनय
- सस्वरवाचन
- शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग
- व्याख्या
- प्रश्नोत्तर
- संवादरचना

वादविवाद

- शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग
- भूमिकाअभिनय
- पठनबोध
- बहस
- वादविवादको आयोजना
- तर्क र खण्डन-मण्डनसहित वादविवादलेखन

मनोवाद

- नाटकीकरण
- भूमिकाअभिनय
- सस्वरपठन
- मनोवाद-रचना

वक्तृता

- कुराकानी
- मौखिक प्रतिवेदन
- भूमिकाअभिनय
- नाटकीकरण
- वक्तृताको आयोजना
- छलफल
- बहस
- भाषण
- व्याख्यान

सक्षमता : १२ निबन्धशिक्षण र भाषिक सीप

क) शिक्षकले निबन्धशिक्षण विधि पत्ता लगाई कक्षाकोठामा निबन्धशिक्षणका क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- निबन्धको परिचय
- निबन्धशिक्षणको परिचय
- निबन्धशिक्षणको प्रयोजन
- निबन्धशिक्षण विधि
- भाषिक सीपविकासका लागि निबन्धशिक्षणका क्रियाकलापहरू
  - कठिन शब्दहरूको उच्चारण
  - शब्दार्थ र वाक्यमा प्रयोग
  - पठनबोध
  - मौखिक वर्णन
  - लिखित वर्णन
  - श्रुतिबोध

- श्रुतिलेख
- श्रुतिरचना
- वाक्यरचना
- अनुच्छेदरचना
- व्याख्या
- सारांश-लेखन
- निबन्ध-रचना

सक्षमता : १३ दैनिकी चिठीशिक्षण र भाषिक सीप

क) शिक्षकले लेखाइ सीपको विकासका लागि दैनिकी र चिठीशिक्षण विधि र क्रियाकलापहरूको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- दैनिकी र चिठीको परिचय
- दैनिकी र चिठीशिक्षणको प्रयोजन
- दैनिकी र चिठीशिक्षण विधि
- भाषिक सीप विकासका लागि दैनिकी र चिठीशिक्षण क्रियाकलापहरू
  - सस्वर र मौनपठन
  - बोधप्रश्नोत्तर
  - मौखिक-वर्णन
  - घटना-वर्णन
  - दैनिकी र चिठीलेखन

सक्षमता : १४ व्याकरणशिक्षण

क) शिक्षकले व्याकरणशिक्षणका विधिहरू पत्ता लगाई उपयुक्त विधिको प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

ख) शिक्षकले व्याकरणशिक्षणललाई रुचिपूर्ण बनाउन व्याकरणिक खेलहरूको प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

ग) शिक्षकले व्याकरणको मूल्याङ्कनका लागि विश्वसनीय र वैध किसिमका प्रश्नहरूको निर्माण गर्न सक्नेछन् ।

विषयवस्तु

व्याकरणको परिचय

- शिक्षकले नेपाली वाक्यगठन शिक्षणका उपयुक्त विधिहरूको वर्णन गर्नेछन् ।
- शिक्षकले विभिन्न विधाका पाठकहरूको उपयोग गरी व्याकरण अभ्यासका तरिकाहरूको वर्णन गर्नेछन् ।
- व्याकरणशिक्षणको प्रयोजन
- व्याकरणशिक्षणका विधिहरू
  - नियमबाट सिकाउने
  - उदाहरणकाट सिकाउने
  - पाठ्यपुस्तक (पाठ)बाट सिकाउने

- वाक्यगठन शिक्षण
- व्याकरण अभ्यास गराउने तरिकाहरू
- व्याकरणात्मक त्रुटि र शुद्धीकरण
- व्याकरण परीक्षण

सक्षमता : पेसागत विकास

१५ शिक्षकले भाषाशिक्षणका आधारभूत सिद्धान्त एवम् भाषाशिक्षणका प्रमुख पद्धति र विधिहरूको वर्णन गर्नेछन् ।

१६ शिक्षकले कक्षाकोठामा भाषाशिक्षणको उपयुक्त विधिको प्रयोग गर्नेछन् ।

१७ शिक्षकले पहिलो भाषा र दोस्रो भाषाको प्राप्तिको ज्ञान गरी बहुभाषिक कक्षामा भाषाशिक्षण गर्ने उपयुक्त विधिको वर्णन गर्नेछन् ।

१८ युगल शिक्षकले युग्मशिक्षण, वैयक्तिक-शिक्षण, सूक्ष्मशिक्षण र ठूलो कक्षासमूहशिक्षण विद्यार्थी-विद्यार्थीशिक्षणलाई भाषिक ज्ञान, प्रयोग र सांस्कृतिक अन्तर्सम्बन्धका आधारमा प्रयोग गरी शिक्षण गर्नेछन् ।

१९ शिक्षकले नेपाली भाषापाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र शिक्षक-निर्देशिकाको अध्ययन गरी पाठ्यपुस्तकमा पाठ्यक्रमको प्रतिबिम्वनको विश्लेषण गर्नेछन् ।

२० शिक्षकले शिक्षणसिकाइको योजनालाई व्यवस्थित गर्न पाठयोजना, एकाइयोजना र वार्षिक-योजनाको निर्माण गर्नेछन् ।

२१ शिक्षकले विद्यार्थीका भाषिक त्रुटिहरू पत्ता लगाई त्रुटिहरूको निराकरण गर्न आवश्यक उपायहरूको अवलम्बन गर्नेछन् ।

२२ शिक्षकले विद्यार्थीको रुचि र उत्साहको विकास गर्ने गरी भाषा-शिक्षण सिकाइको वातावरण निर्माण गर्नेछन् ।

२३ शिक्षकले भाषाशिक्षकमा हुनुपर्ने गुणहरू पत्ता लगाई तिनको अनुकरण गर्ने क्षमताको विकास गर्नेछन् ।

२४ शिक्षकले भाषाशिक्षणमा कक्षाकोठा व्यवस्थापनको उपयुक्त तरिका पत्ता लगाई शिक्षण गर्ने क्षमता प्रदर्शन गर्नेछन् ।

२५ शिक्षकले भाषिक सीप विकासका लागि कक्षाकोठामा परियोजना कार्य (Project work) सञ्चालन गर्ने क्षमता प्रदर्शन गर्नेछन् ।

२६ शिक्षकले प्रतिवेदन लेखनको तरिका पत्ता लगाई आवश्यकताअनुसार यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- भाषाशिक्षणको परिचय
- भाषाशिक्षण र अन्य विषयको शिक्षण

भाषाशिक्षणका आधारभूत सिद्धान्त

- भाषाशिक्षणका प्रमुख पद्धति र विधिहरू
- पहिलो भाषा र दोस्रो भाषा सिकाइ
- पहिलो र दोस्रो भाषाशिक्षण विधि

- युगलशिक्षण, सूक्ष्मशिक्षण, वैयक्तिकशिक्षण, ठूलो कक्षासमूहशिक्षण र विद्यार्थी-विद्यार्थीशिक्षणको परिचय
- युग्मशिक्षण, सूक्ष्मशिक्षण, वैयक्तिकशिक्षण, ठूलो कक्षासमूहशिक्षण, र विद्यार्थी-विद्यार्थीशिक्षणका तरिका र प्रयोग
- भाषा पाठ्यक्रमको परिचय
- भाषा पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको सम्बन्ध
- भाषा पाठ्यपुस्तक र शिक्षकनिर्देशिकाको प्रयोग
- पाठयोजना, एकाइयोजना र वार्षिकयोजनाको परिचय
- पाठयोजना, एकाइयोजना र वार्षिकयोजनाको निर्माण-प्रक्रिया
- पाठयोजनाको प्रयोग
- त्रुटिविश्लेषणको परिचय
- भाषासिकाइमा हुने त्रुटि र तिनको निराकरणका उपायहरू
- रुचिपूर्ण र उत्साही वातावरण निर्माण र भाषाशिक्षण
- रुचिपूर्ण र उत्साही वातावरण निर्माणमा शिक्षकको भूमिका
- रुचिपूर्ण र उत्साही वातावरण ल्याउने विधिहरू
- भाषाशिक्षकमा हुनुपर्ने गुणहरू
- कक्षाकोठा व्यवस्थापनको परिचय
  - प्रेरणा
  - कक्षाकोठा नियन्त्रण र अनुशासन
  - शिक्षण क्रियाकलापको सञ्चालन
  - समय व्यवस्थापन
  - विभिन्न क्षमता भएका विद्यार्थीको व्यवस्थापन
  - भाषिक सीप विकासका लागि परियोजना कार्य
- परियोजना कार्यको तयारी
- तथ्य सङ्कलन र प्रश्नावली
  - परियोजनाको संरचना र सङ्गठन
  - कक्षा- प्रस्तुति
  - पृष्ठपोषण
- प्रतिवेदन लेखन
  - प्रतिवेदन लेखनको तयारी
  - प्रतिवेदनको सङ्गठन
  - प्रतिवेदनको मस्यौदा र अन्तिम लेखन

सक्षमता २७ : भाषिक मूल्याङ्कन

क) शिक्षकले विद्यार्थीको शिक्षणसिकाइ र भाषिक सीपविकासको प्रगतिको वैधता र विश्वसनीयतामा आधारित मूल्याङ्कनका लागि प्रश्ननिर्माण गर्न र प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

ख) शिक्षकले प्रभावकारी शिक्षण गरी शिक्षण उपलब्धिको प्राप्तिको लागि निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिको उपयोग गर्न सक्नेछन् ।

ग) शिक्षकले विद्यालयविशेषका सन्दर्भमा शिक्षणसिकाइ प्रभावकारिता ल्याउन विशिष्टीकरण तालिका, सीपगत प्रश्ननिर्माण, उत्तरकुञ्जिका निर्माण र प्रयोग तथा उत्तरपुस्तिका परीक्षणको कार्य गर्न सक्नेछन् ।

घ) शिक्षकले विद्यालय, कक्षा, समूह र विद्यार्थीविशेषको शिक्षण उपयुक्त रहे नरहेको परीक्षण / मूल्याङ्कन गरी पृष्ठपोषण प्राप्त गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

- भाषिक मूल्याङ्कनको परिचय
- भाषिक मूल्याङ्कनका साधनहरू
- प्रश्ननिर्माणका वैधता र विश्वसनीयताका आधारहरू
- निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन
- विशिष्टीकरण तालिकाको निर्माण र प्रयोग
- प्रश्ननिर्माण र तिनको उपयोग
- उत्तरकुञ्जिका निर्माण र प्रयोग
- उत्तरपुस्तिका परीक्षणका आधार
- मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण

भाग - २ : नेपाली भाषाशिक्षणका पेसागत विकास (Generic)

पाठ्यांश विवरण

प्रस्तुत पाठयांशको उद्देश्य नेपाली भाषाशिक्षकहरूलाई पेसागत विकासका लागि चाहिने विषयवस्तुमा सक्षम बनाउनु हो । प्रस्तुत पाठ्यांशमा विविधता व्यवस्थापन, सहयोगी शिक्षण, पेसागत क्षमताको विस्तार, शिक्षणमा वैश्वीस्थानीकरण (glocalization) का अभ्यासहरू, शैक्षणिक योजना, स्रोत व्यवस्थापन, शिक्षासँग सरोकारवाला समूह वा व्यक्तिहरूसँगको व्यक्तिगत र पेसागत व्यवहार, कक्षाकोठामा गरिने अनुसन्धानमा र मूल्याङ्कन प्रक्रियाका लागि चाहिने आवश्यक ज्ञानसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरिएका छन् । पाठयांशमा दिइएका ज्ञान शिक्षकले के-कति ग्रहण गरे भनी मूल्याङ्कन गर्नका लागि बोधात्मक परीक्षा (Comprehensive Exam) को व्यवस्था गरिएको छ । यो परीक्षा तालिम लिने संस्थाहरूद्वारा सम्पन्न हुनेछ ।

पाठ्यक्रमको उद्देश्य

यस पाठयांशको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू निम्न कुरामा सक्षम हुनेछन्:

१. कक्षाकोठागत विविधताहरू पत्ता लगाउन
२ शैक्षिक योजना निर्माण गर्न
३. कक्षाकोठागत विविधताहरूमा आधारित शिक्षण पद्धतिको व्यवस्थापन गर्न
४. अर्न्तक्रियात्मक शिक्षण प्रकियाको बोध गर्न
५. अन्तर्वैयक्तिक र वैयक्तिक व्यवहारहरू पहिल्याउन
६. विद्यार्थी मूल्याङ्कनका तरिकाहरूको प्रयोग गर्न
७. कक्षाकोठागत/कार्यमूलक/शिक्षककेन्द्री/अनुभवमा आधारित अनुसन्धान सम्पन्न गर्न

पाठ्यांश सहजीकरण पद्धति

नेपाली भाषाको यस पाठ्यांशलाई दूर सिकाइ पद्धतिको आधारमा प्रस्तुत गरिने छ ।

पाठ्यांश हस्तान्तरणका माध्यमहरू

- स्व-सिकाइ सामग्रीहरू
- पत्राचार
- श्रव्यदृश्य क्यासेट/सि.डी.
- अडियो / भिडियो सम्मेलन
- वेभ पेज, इन्टरनेट र इमेल
- फोन इन कार्यक्रम-
- कार्यशाला

सक्षमता १ : सामाजिक विविधताको व्यवस्थापन

शिक्षकले नेपाली भाषा शिक्षणका क्रममा लैङ्गिक, क्षेत्रीय, जातीय, जनजातीय, भाषिक, अपाङ्ग, बालबालिका, बालकामदार र बालश्रमिक, सिकाइक्षमता र अक्षमताहरू, सिकाइ-शैलीहरू, संवेगात्मक अवस्था तथा सांस्कृतिक, धार्मिक विभिन्नता जस्ता कक्षाकोठामा पाइने सामाजिक विविधताहरू पत्ता लगाउने छन् ।

विषयवस्तु (Content)

लैङ्गिक समविकासको अवधारणा र भाषाशिक्षण

- विकासमा महिला (WID), महिला र विकास (WAD) लैङ्गिकता र विकास (GAD) को अवधारणा र भाषाशिक्षण
- पितृसत्ताको अवधारणा र भाषामा पितृसत्ताको स्वरूप
- शिक्षामा लैङ्गिक न्यायको सिद्धान्त
- लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरणको सिद्धान्त र भाषाशिक्षण
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा लैङ्गिक समविकासको धारणाको कार्यान्वयन

जातजातिको अवधारणा र भाषाशिक्षण

- जात विभाजनको धार्मिक धारणा
- जात विभाजनको कार्यमूलक (functional) धारणा
- जात विभाजनको आलोचनात्मक धारणा
- जात विभाजनको मानवतावादी धारणा
- जातीय सवालहरू (Cast issues)
- जातीय मूल प्रवाहीकरणको सिद्धान्त/उपागम
- शिक्षामा जातीय न्यायको सिद्धान्त/उपागम
- भाषाशिक्षण र बालकहरूको सिकाइमा जातीय अवधारणाको प्रयोग

जनजातिको अवधारणा र भाषाशिक्षण

- जनजाति र जातसमूहहरू
- कविला र पछिपरेका (Indigenous) जनजाति समुदाय
- कविला (tribal) र पछिपरेका समुदायको मूलप्रवाहीकरणको सिद्धान्त
- कविला र पछिपरेका समुदाय / जनजातिका सवालहरू
- शिक्षामा जनजातीय न्यायको सिद्धान्त
- नेपाली भाषशिक्षण र बालकहरूको सिकाइमा जनजातीय धारणाको कार्यान्वयन

भाषिक व्यवस्थापन

- एक भाषिक पद्धति
- भाषिक उपनिवेशवाद
- भाषिक आन्दोलन
- भाषिक सवाल/मुद्दाहरू
- द्विभाषिक पद्धति र भाषिक व्यवस्थापन
- बहुभाषिक पद्धति र भाषिक व्यवस्थापन
- भाषिक व्यवस्थापनको क्षेत्रीय पद्धति
- भाषिक मृत्यु र भाषायोजना
- शिक्षामा भाषिक न्यायसहितको शिक्षण सिद्धान्त, जस्तै: भाषिक स्थानान्तरण, भाषिक तल्लीनता(Immersion) को सिद्धान्त, भाषिक अधीनता (submission) को सिद्धान्त,

भाषिक सह-अस्तित्वको सिद्धान्त, भाषिक संरक्षणको सिद्धान्त, भाषिक उत्थानको सिद्धान्त आदि ।

- नेपाली भाषाशिक्षण र बालबालिकाको सिकाइ भाषिक व्यवस्थापनको सिद्धान्तको कार्यान्वयन

सांस्कृतिक व्यवस्थापन र भाषाशिक्षण

- एकल र बहुल संस्कृति
- सांस्कृतिक उपनिवेशवाद
- सांस्कृतिक आन्दोलन
- सांस्कृतिक र भाषिक प्रभुत्व (cultural hegemony)
- शिक्षामा सांस्कृतिक सवालहरू
- शिक्षामा सांस्कृतिक न्यायको शिक्षण पद्धति जस्तै बहुसांस्कृतिकता, सांस्कृतिक संरक्षण र सांस्कृतिक उत्थान
- नेपानल भाषाशिक्षणमा र बालबालिकाहरूको सिकाइमा सांस्कृतिक व्यवस्थापनको धारणाको कार्यान्वयन

अपाङ्ग व्यवस्थापन र भाषाशिक्षण

- अपाङ्गको धारणा
- अपाङ्गताको स्वरूप
- अपाङ्गसँग सम्बद्ध सवालहरू
- शिक्षामा अपाङ्गहरूको न्यायको सिद्धान्त
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा अपाङ्ग व्यवस्थापनसम्बन्धी धारणाको कार्यान्वयन

बालश्रम व्यवस्थापन र भाषाशिक्षण

- बालश्रमिक (child worker)
- बालमजदुर (child labours)
- बालमजदुरको दयनीय अवस्था
- खतरापूर्ण अवस्थाका बालकहरू
- नेपाली भाषाशिक्षणको र बालसिकाइमा बालश्रम व्यवस्थापनको धारणाको कार्यान्वयन

विविधता व्यवस्थापनका अन्य सवालहरू

- विचलन (deviation) सिकाइ शैलीहरू, संवेगात्मक अवस्था र युद्ध प्रभावित बालबालिकाहरू
- साझा सवाल (cross cutting issues) हरू र भाषाशिक्षण
- अन्य रूपका विविधताको-व्यवस्थापनका धारणाहरूको नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइ प्रक्रियामा उपयोग

शिक्षण सामग्री

- विषयवस्तुको पठन सामग्री
- बोध प्रश्नहरू
- कक्षागत/कार्यमूलक अनुसन्धान/शिक्षकद्वारा गरिने अनुसन्धान/अनुभवगत अनुसन्धानका नमुनाहरू

विषयवस्तु मूल्याङ्कन विधि

- पठनपश्चात्‌को प्रस्तुतीकरण (Post-reading presentation)
- बोधात्मक परीक्षा (Comprehensive exam)
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको जर्नलको मूल्याङ्कन
- कक्षाकोठा / कार्यमूलक अनुसन्धान / शिक्षक-अनुसन्धान / अनुभवमा आधारित अनुसन्धानको प्रस्तुतीकरण

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकद्वारा प्रस्तुत प्रतिवेदन
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकको व्यक्तिगत प्रोफाइलको अभिलेखन क्षमता

सक्षमता २ : सहयोगात्मक सिकाइ

शिक्षकले पेसागत अद्यावधिकताका लागि ज्ञानको निर्माण र पुनर्निर्माणका विभिन्न पद्धतिहरूको खोजी गर्नेछन् र नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु प्रस्तुति

- नेपाली भाषाशिक्षणमा ज्ञाननिर्माणको अवधारण
- ज्ञानको वितरण र उत्पादनको पद्धति तथा भाषिक ज्ञानमा यसको प्रयोग
- अप्रत्यक्ष पाठ्यक्रम (hidden curriculum) का माध्यमबाट ज्ञानको निर्माण
- भिगोत्स्की (vigotsky) को ज्ञाननिर्माणको सामाजिक धारणा र भाषाशिक्षण
- ज्ञान उत्पादनको संज्ञानीहरू (Cognitivists) को अवधारणा र भाषाशिक्षण
- डिवेको ज्ञाननिर्माण र पुनर्निर्माणको अवधारणाको प्रयोग

सिकाइका सिद्धान्तहरू र भाषाशिक्षण

- सहयोगात्मक सिकाइ
- उपलब्धिमूलक सिकाइ
- पाण्डित्यपूर्ण सिकाइ
- समस्यामा आधारित सिकाइ
- कक्षाशिक्षणमा सिकाइ-सिद्धान्तहरूको प्रयोग
- सिकाइका सिद्धान्तहरूको नेपाली भाषाशिक्षणमा प्रयोग

शिक्षण -सामग्री

- विषयवस्तुको पठन सामग्री
- बोध प्रश्नहरू
- एकजना छात्र र छात्राको सिकाइ प्रक्रियाका विषयमा घटना (केस) अध्ययन

मूल्याङ्कन विधि

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- बोधात्मक परीक्षा
- घटना (केस) हरूको प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको जर्नलको लेखन
- घटनाहरूको कार्यान्वयन

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनको लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञलाई आमन्त्रण गरी मूल्याङ्कन
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूद्वारा प्रस्तुत घटना अध्ययनको सङ्कलन
- शिक्षक-तालिमका सवालहरू (issues) लाई शैक्षणिक कार्यमा लागू गर्ने कार्यको मूल्याङ्कन

सक्षमता ३ : पेसागत क्षमताको विस्तार

शिक्षकले पूर्वज/प्रचलित (ancestral) सिकाइपद्धतिको बोध गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको कार्यान्वयनका लागि आफ्नो पेसागत क्षमताको विकास गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

उत्तराधिकार (inherited) र आर्जित (acquired) सिकाइको अभिलेखीकरण दृष्टान्त

- नीतिकथा/ दृष्टान्त (parables) पहेली (puzzles) र सादृश्यात्मक (analogical) प्रस्तुति आदिका माध्यमबाट शिक्षण गरिने प्रचलित सिकाइ पद्धति र भाषाशिक्षण
- भाषाशिक्षण र मौनसंस्कृति (culture of silence)
- संवाद र सङ्कथन (dialogue and discourse) तथा भाषाशिक्षण
- भाषाशिक्षण र सहयोगात्मकता (collegiality)
- परावर्ती अभ्यास (reflective practice) र भाषाशिक्षण
- उत्तराधिकार र आर्जित सिकाइको अभिलेखीकरण दृष्टान्तको नेपाली भाषाशिक्षणमा प्रयोग

अनुसन्धान र नवप्रवर्तन (Innovation) को प्रचलित पद्धति

- पुस्तैनी अनुसन्धानको (Ancestral research) को प्रचलित पद्धति
- स्थापत्य कला र जडिबुटी-अनुसन्धानको परम्परागत/जनआधारित पद्धति
- ज्ञान हस्तान्तरणको पुस्तागत पद्धति र भाषाशिक्षण
- पूर्वजहरूको सिकाइ पद्धतिको नेपाली भाषाशिक्षणमा उपयोग

शिक्षण-सामग्री

- विषयवस्तुको पठन सामग्री
- बोध प्रश्नहरू
- सोधनका लागि तयार पारिएका उत्कृष्ट प्रश्नहरू

मूल्याङ्कन विधि

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको जर्नलको प्रस्तुति
- प्रस्तुतीकरणको शैक्षिक उपयोगको सीप

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनको लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञलाई आमन्त्रण गरी मूल्याङ्कन
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूद्वारा प्रस्तुत घटना अध्ययनको सङ्कलन
- शिक्षक-तालिमका अनुभवहरूलाई शैक्षणिक कार्यमा लागू गर्ने कार्यको मूल्याङ्कन

सक्षमता ४ : मूल्य र आस्थासम्बन्धी ज्ञान

शिक्षकले समाजमा रहेका मूल्य र परम्परागत आस्थाको बोध गर्ने क्षमतालाई सुदृढ पारी तिनीहरूको विकास र निरन्तरताको उपयुक्त मार्ग पहिल्याउनेछन् र नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

आस्था र मूल्यहरू तथा भाषाशिक्षणमा यसको प्रयोग

- महिला-पुरुष, जाति, जनजाति, अपाङ्ग, बालमजदुर, पछिपरेका /उत्पीडित जनता, धार्मिक समूह र मानसिक असन्तुलनमा रहेका नेपालका विविध समूहका मानिससम्बन्धी आस्था तथा भाषाशिक्षण सिकाइमा यसको प्रयोग
- परम्परागत मूल्य र आस्थाका बारेको वैज्ञानिक र पुराकथात्मक पक्षहरू र भाषाशिक्षण
- नेपाली भाषाशिक्षण पेसाका बारेका मूल्य र आस्थाहरू
- भाषाशिक्षण तथा शिक्षण पेसाको नैतिक र मूल्यवान् पक्षहरू
- प्रचलित आस्था र विश्वासहरूको नेपाली भाषाशिक्षण र बालकहरूको सिकाइमा उपयोग

विभिन्न किसिमका मूल्य/आस्थाहरूलाई प्रदर्शन गर्ने शैक्षिक प्रक्रिया

- विभिन्न मूल्य/आस्थाबाट शिक्षा ग्रहण गर्ने पद्धति र भाषाशिक्षण
- विभिन्न मूल्य/आस्थालाई स्वीकार गर्ने पद्धति र भाषाशिक्षण
- प्रचलित मूल्य/आस्थालाई आलोचनात्मक रूपमा विश्लेषण गर्ने समुदाय तयार पार्ने तरिकाहरू
- विभिन्न रूप (Mosaic) का मूल्य/आस्था निर्माण गर्ने पद्धतिहरू
- भाषाशिक्षणका क्रममा शारीरिक यातनालाई उन्मूलन गर्ने विभिन्न पद्धतिहरू
- विभिन्न किसिमका मूल्य/आस्थालाई नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा उपयोग

शिक्षण-सामग्री

- विषयवस्तुको पठन सामग्री
- बोध प्रश्नहरू
- सोधनका लागि तयार पारिएका उत्कृष्ट प्रश्नहरू

मूल्याङ्कन विधि

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको प्रस्तुतीकरण
- प्रक्षिार्थीको जर्नलको प्रस्तुति
- प्रस्तुतीकरणको शैक्षिक उपयोगको सीप

विषयवस्तु मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन
- प्रशिक्षार्थीद्वारा लिङ्गीय, जातीय, जनजातीय, भाषिक, अपाङ्ग, बालमजदुर र उपेक्षित (deviant) समुदायका मूल्य/आस्थाहरूका विषयमा प्रस्तुत अवधारणा
- मूल्य/आस्थाहरूको शैक्षिक उपयोगको रेखाङ्कन

सक्षमता ५ : शैक्षिक योजना

शिक्षकले शैक्षिक योजनाका विषयमा आफ्नो ज्ञानलाई विकसित र सुदृढ पार्नेछन् ।

विषयवस्तु

योजनाको अवधारणा र प्रक्रिया तथा भाषाशिक्षण

- भाषाशिक्षणमा योजना र योजना निर्माण (Plan and Planning)
- भाषाशिक्षण र योजनाका तत्त्वहरू
- भाषाशिक्षण योजना-प्रक्रियाहरू
- योजना विकासका प्रक्रियाहरू
- भाषाशिक्षणमा नेपाली भाषाशिक्षण र शिक्षण-योजना
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा योजनाको उपयोग

नेपालको शिक्षा योजना

- जनस्तर (grassroot) को शिक्षा योजना (विद्यालयीय कार्यान्वयनयोजना, ग्रामीण शिक्षा योजना, गाउँ विकास योजना (VDP))
- मध्यमस्तरको शिक्षा योजना (जिल्ला शिक्षा योजना, जिल्ला विकास योजना)
- राष्ट्रिय शिक्षा योजना
- शिक्षा क्षेत्रका सरकारी योजनाहरू
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा शैक्षिक योजनाको प्रयोग

अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको शिक्षा-योजना

- जोमेटिन (Jomatein) योजना
- डकार (Dakar) योजना
- अन्य योजनाहरू
- शिक्षण-सिकाइका क्रममा यी योजनाहरूको उपयोग

शैक्षिक र शैक्षणिक सामग्रीहरू

- बजारमा उपलब्ध हुने भाषाशिक्षणका सामग्रीहरू
- निर्मित र तयार पारिएका भाषाशिक्षणका सामग्रीहरू
- भाषाशिक्षणका लागि कम मूल्य र विना-मूल्यका सामग्रीहरू र तिनको प्रदर्शन र प्रयोग
- नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा शिक्षण-सामग्रीहरूको उपयोग

योजना प्रक्रियाहरू

- सहभागितामूलक ग्रामीण लगानी (participatory rural appraisal)
- द्रुत (rapid) ग्रामीण लगानी (rapid rural appraisal)
- सहभागितामूलक सिकाइ (participatory learning and action)
- योजना र कार्यान्वयन (planning and action)
- भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा विभिन्न योजना-प्रक्रियाहरूको उपयोग

सूचना प्रणाली र यसका प्रयोगहरू

- सूचना प्रणाली/संयन्त्रको शैक्षिक व्यवस्थापन (EMIS)
- शिक्षक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (TMIS)
- विद्यार्थी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (SMIS)
- सूचना प्रणालीको भौगोलिक व्यवस्थापन (GMIS)
- कक्षा शिक्षण र सिकाइमा सूचना प्रणालीको प्रयोग

- नेपाली भाषा प्रयोगशाला र त्यसको प्रयोग
- नेपाली भाषाशिक्षणमा सूचना-प्रणाली र यसको प्रयोग

शिक्षण-सामग्री

- विषयवस्तुको पठन सामग्री
- बोध प्रश्नहरू
- सोधनका लागि तयार पारिएका उत्कृष्ट प्रश्नहरू

मूल्याङ्कन-विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्‌को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीद्वारा तयार पारिएको जर्नलको मूल्याङ्कन
- प्रस्तुतीकरण गरिएका सत्रहरूको शिक्षणमा प्रयोग
- उत्कृष्ट प्रश्नहरूको सङ्ख्या र गुणस्तर

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन
- सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तथा शैक्षिक र शैक्षणिक योजनासँग सम्बद्ध विषयवस्तुलाई प्रशिक्षार्थी-शिक्षकद्वारा उठाइएका सवालहरूको रेखाङ्कन
- प्रशिक्षार्थीले पत्ता लगाएका मुख्य पक्षहरूको सम्बोधन र लेखन

सक्षमता ६ : सञ्चार र सङ्गठन

शिक्षकले सञ्चार र सङ्गठनसम्बन्धी ज्ञान र सीपको विकास र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

अभिप्रेरणा (Motivation) सिद्धान्त र भाषाशिक्षण

- मास्लो (Maslow) सिद्धान्त
- हर्बर्ग (Herberg) सिद्धान्त
- समकालीन सिद्धान्तहरूको शिक्षणमा प्रयोग
- अभिप्रेरणा सिद्धान्तको नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा प्रयोग

व्यवस्थापन सिद्धान्त र भाषाशिक्षण

- X को सिद्धान्त
- Y को सिद्धान्त
- XY को सिद्धान्त
- Z को सिद्धान्त
- समकालीन व्यवस्थापन सिद्धान्तहरूको शैक्षणिक प्रयोग
- व्यवस्थापन सिद्धान्तको नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा प्रयोग

नेतृत्वनिर्माणका सिद्धान्तहरू र भाषाशिक्षण

- गुणवत्ताको सिद्धान्त (Trait theory)

- व्यवहारवादी सिद्धान्त (Behavioral theory)
- आकस्मिकताको सिद्धान्त (Contingency theory)
- शक्ति र प्रभावको सिद्धान्त (Power & influence theory)
- नेतृत्वको संस्थागत सिद्धान्त
- नेतृत्वको संरचनावादी सिद्धान्त
- नेतृत्वको द्वैत्व दृष्टिकोण
- नेतृत्वनिर्माणका समकालीन सिद्धान्तहरूको शैक्षणिक प्रयोग
- नेपाली भाषाशिक्षण नेतृत्वनिर्माणका समकालीन सिद्धान्तहरूको प्रयोग

शिक्षण-सामग्री

- विषयवस्तुको पठन सामग्री
- नेतृत्वनिर्माण सिद्धान्तका घटना/अवस्थाहरूको उदाहरण
- व्यवस्थापन सिद्धान्तका घटना/अवस्थाहरूको उदाहरण
- अभिप्रेरण सिद्धान्तका घटना/अवस्थाहरूको उदाहरण

मूल्याङ्कन-विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीद्वारा तयार पारिएको जर्नलको मूल्याङ्कन
- प्रस्तुतीकरण गरिएका सत्रहरूको शिक्षणमा प्रयोग
- उत्कृष्ट प्रश्नहरूको सङ्ख्या र गुणस्तर

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन
- सञ्चार र सङ्गठनसँग सम्बद्ध विषयवस्तुलाई प्रशिक्षार्थी-शिक्षकहरूद्वारा उठाइएको सवालहरूको रेखाङ्कन
- प्रशिक्षार्थीहरूले पत्ता लगाएका मुख्य पक्षहरूको सम्बोधन र लेखन

सक्षमता ७ : सिकाइ सहजीकरणका सीपहरू

शिक्षकले विषयवस्तु प्रस्तुतीकरणको ज्ञानको विकास र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

सिकाइ सहजीकरण सीपहरूका विभिन्न पद्धतिहरू र भाषाशिक्षण

- भाषाशिक्षण र सिकाइका परम्परागत पद्धति
- भाषाशिक्षणका आधुनिक पद्धति
- निम्न-प्रविधि (Low-tech) पद्धति र भाषाशिक्षण
- उच्च-प्रविधि (Hi-tech) पद्धति
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा सिकाइ सहजीकरण सीपहरूको प्रयोग

कक्षाकोठामा सञ्चार/प्रविधिको प्रयोगको समसामयिक पद्धतिहरू र भाषाशिक्षण

- दक्षिण एसियाली क्षेत्रमा सञ्चार/प्रविधिको प्रयोग
- पाश्चात्य संसारमा सञ्चार/प्रविधिको प्रयोग
- नेपालका निजी विद्यालयहरूमा सञ्चार/प्रविधिको प्रयोग
- नेपालका कक्षाकोठाहरूमा सञ्चार/प्रविधिको प्रयोग
- सञ्चार/प्रविधिको र नेपाली भाषाशिक्षणका कक्षाहरूमा यसको प्रयोग

शिक्षण-सामग्री

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण

विषयवस्तु मूल्याङ्कन-विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको जर्नलबाट लेखन
- प्रस्तुतीकरण सव्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन

सक्षमता ८ : अन्तर-वैयक्तिक (Inter personal) र वैयक्तिक (Intra personal) व्यवहार

शिक्षकले अन्तर-वैयक्तिक र वैयक्तिक व्यवहारका विषयमा आफ्नो ज्ञान अभिवृद्धि र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

भाषाशिषणका कक्षामा विद्यार्थीसँग व्यवहार गर्ने तरिकाहरू

- विद्यार्थीसँगको व्यवहारको प्रचलित (Ancestral) पद्धति
- विद्यार्थीसँगको व्यवहारको व्यवहारवादी पद्धति
- विद्यार्थीसँगको व्यवहारको जेस्टालवादी (Gestaltian) पद्धति
- विद्यार्थीसँगको व्यवहारको संरचनावादी (Constructive) पद्धति
- नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइ विद्यार्थीसँग व्यवहार गर्ने तरिकाको प्रयोग

विचलन सिद्धान्त (Deviance theory) र भाषाशिक्षण

- जीववैज्ञानिक सिद्धान्त (Biological theory)
- मनोवैज्ञानिक सिद्धान्त (Psychological theory)
- समाजशास्त्री सिद्धान्त (Sociological theory)
- नामकरणको सिद्धान्त (labeling theory)
- नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा विचलन सिद्धान्तको प्रयोग

मानिसको व्यक्तित्वका प्रकारहरू र भाषाशिक्षण

- अन्तर्मुखी व्यक्तित्त्व
- बहिर्मुखी व्यक्तित्त्व

- सन्तुलित व्यक्तित्व
- व्यक्तित्वका प्रकारहरूको नेपाली भाषाशिक्षणमा प्रयोग

परामर्श, निर्देशन र भाषाशिक्षण

- परामर्श र निर्देशनको परम्परागत/पूर्व पद्धति
- परामर्श र निर्देशनका सिद्धान्तहरू
- परामर्श र निर्देशनका समकालीन सिद्धान्तहरू
- नेपाली भाषाशिक्षणमा परामर्श र निर्देशनको प्रयोग

शिक्षण–सामग्री

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण

मूल्याङ्कन–विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको जर्नलको लेखनको मूल्याङ्कन
- प्रस्तुतीकरण सत्रको शिक्षणमा प्रयोग
- उत्कृष्ट प्रश्नहरूको सङ्ख्या र गुणस्तर

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन

सक्षमता ९ : मानवअधिकार शिक्षा

शिक्षकले मानवअधिकारका बारेमा आफ्नो ज्ञान अभिवृद्धि र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणका क्रममा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

मानवअधिकार

- मानवअधिकारका रूपमा शिक्षा
- मानवअधिकारको उत्पत्तिको सन्दर्भ
- नेपाल र अन्य क्षेत्रका मानवअधिकार सङ्गठनले उठाएका सवालहरू
- मानवअधिकार आन्दोलनका शैक्षिक प्रयोगहरू
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइ कक्षामा मानवअधिकारको प्रयोग

विश्वका शान्ति आन्दोलनहरू

- शान्ति आन्दोलन र पूर्व/प्रचलित अवधारणा
- शान्ति आन्दोलन र सर्वोदय अवधारणा
- अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति मञ्च (Forum) र यसका आन्दोलनहरू
- नेपालका कक्षाकोठाहरूमा शान्ति आन्दोलनहरूको शैक्षणिक कार्यान्वयन
- नेपाली भाषाशिक्षण र शिक्षण-सिकाइका कक्षाहरूमा मानवअधिकार आन्दोलनहरूको प्रयोग

शिक्षण-सामग्री

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- बोध प्रश्नहरूको निर्माण
- मानवअधिकारको शिक्षामा प्रयोगका उदाहरणहरू

मूल्याङ्कन-विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीहरूको जर्नलको मूल्याङ्कन
- प्रस्तुतीकरण सत्रको शिक्षणमा प्रयोग
- उत्कृष्ट प्रश्नहरूको सङ्ख्या र गुणस्तर

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन

सक्षमता १० : क्षमता प्रतिविम्वन

शिक्षकले कक्षाकोठागत अनुसन्धान/कार्यमूलक अनुसन्धान/शिक्षकद्वारा गरिने अनुसन्धान र अनुभवमा आधारित अनुसन्धानका विषयमा ज्ञान अभिवृद्धि र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।

(यस सक्षमताले शिक्षकको कार्यमूलक / कक्षाकोठागत/शिक्षकगत/अनुभवमा आधारित अनुसन्धानलाई प्रयोगात्मक रूपमा सम्पन्न गर्ने कुराको अपेक्षा गरेको छ)

विषयवस्तु

नेपाली भाषाशिक्षणमा कार्यमूलक र कक्षाकोठागत अनुसन्धान

- भाषाशिक्षणमा कार्यमूलक र कक्षाकोठागत अनुसन्धानको धारणा
- कार्यमूलक र कक्षाकोठागत अनुसन्धानका क्षेत्रहरू
- भाषाशिक्षणमा कार्यमूलक र कक्षाकोठागत अनुसन्धानका पद्धतिहरू
- तथ्याङ्क/सूचना त्रिकोणीकरण (triangulation) का पद्धतिहरू
- तथ्याङ्क विश्लेषणका पद्धतिहरू
- प्रतिवेदन लेखनका तरिकाहरू
- नेपाली भाषाशिक्षणका क्रममा कक्षाकोठामा कार्यमूलक र कक्षाकोठागत अनुसन्धानको प्रयोग

अनुसन्धानपश्चात्को सहयोग

- प्रस्तुतीकरण तथा साज-सज्जाको प्रणाली
- बाह्यसाधनको उपयोग
- (in house) प्रणाली
- अनुसन्धानपश्चात्को सहयोगलाई नेपाली भाषाशिक्षणमा प्रयोग

भाषाशिक्षणमा आत्म-निरीक्षण र अनुगमन

- व्यवहारका नियमहरूको वर्णन गर्ने पद्धति (Normative Approach)

- आफ्नो गति/विकासलाई आफैँ पत्ता लगाउने पद्धति (Self paced indicative approach)
- पेसागत विकासको पक्षलाई पहिल्याउने पद्धति
- नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइ आत्म-निरीक्षण र अनुगमनको प्रयोग

शिक्षण-सामग्री

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण

मूल्याङ्कन-विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- प्रशिक्षार्थीको जर्नललेखनको मूल्याङ्कन
- प्रस्तुतीकरण सत्रको शिक्षणमा प्रयोग

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन
- प्रशिक्षार्थी शिक्षकले अनुसन्धानमा आधारित भई प्रस्तुत गरेका समस्या र समाधानहरूको अभिलेख

सक्षमता ११ : निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन

शिक्षकले निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका विषयको ज्ञानको क्षमता अभिवृद्धि र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा तिनको प्रयोग गर्नेछन् ।

विषयवस्तु

निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन र भाषाशिक्षण

- अवधारणा र प्रक्रियाहरू
- पद्धतिहरू
- नेपाली भाषाशिक्षण र बालसिकाइमा निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग

विद्यालयमा शिक्षकनिर्मित प्रश्नहरूको मूल्याङ्कन

- विषयवस्तुगत मूल्याङ्कनका लागि प्रश्नपत्रको निर्माण
- वस्तुगत मूल्याङ्कनका लागि प्रश्नपत्रको निर्माण
- सिर्जनात्मक/विश्लेषणात्मक क्षमता मापनका लागि पश्नपत्रको निर्माण
- नेपाली भाषाशिक्षणमा शिक्षकनिर्मित प्रश्नहरूको कार्यान्वयन

शिक्षण-सामग्री

- पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण
- विषयसामग्रीको अध्ययन
- निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा आधारित प्रश्नहरू

मूल्याङ्कन-विधि

- प्रशिक्षार्थी शिक्षकको पठनपश्चात्को प्रस्तुतीकरण

- प्रशिक्षार्थीको जर्नलबाट लेखन
- प्रस्तुतीकरण सत्रको शिक्षणमा प्रयोग
- उत्कृष्ट प्रश्नहरूको सङ्ख्या र गुणस्तर

विषयवस्तुको मूल्याङ्कनका लागि प्रशिक्षक/निरीक्षकलाई मार्गनिर्देशन

- प्रस्तुतीकरण सत्रहरूको आयोजना
- प्रशिक्षार्थी शिक्षकहरूको व्यक्तिगत प्रस्तुतीकरणको विशेषज्ञद्वारा मूल्याङ्कन

मोडुल – ३ : तालिमकेन्द्र आधारित र विद्यालयमा आधारित
[नेपाली भाषाशिक्षणका पेसागत विकास (Generic)]

पाठ्यक्रम परिचय

प्रस्तुत पाठ्यांशको उद्देश्य नेपाली भाषाशिक्षणमा संलग्न सेवाकालीन शिक्षकहरूलाई पेसागत विकासमा सक्षम बनाउनु हो । यसअन्तर्गत सामाजिक विविधताको व्यवस्थापन (diversity management), सहयोगी सिकाइ (collegial learning), विस्तारित पेसागत दक्षताहरू (extended professional capabilities) शिक्षणमा वैश्वीस्थानीकरण (glocalization: स्थानीयकरण + विश्वव्यापीकरण) का अभ्यासहरू, शैक्षणिक योजना, शिक्षासँग सरोकारवाला (Stakeholders of education) हरूसित गरिने व्यक्तिगत र पेसागत व्यवहार, कक्षागत अनुसन्धान र मूल्याङ्कन विधिसँग सम्बद्ध ज्ञान, सीप र अभ्यासलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

उद्देश्य

यस पाठ्यांशको समापनपछि प्रशिक्षार्थीहरू निम्न कुराहरूमा सक्षम हुनेछन् :

१ कक्षाकोठागत विविधताको पहिचान गर्न
२ कक्षाकोठामा पाइने विविधताप्रति न्यायपूर्ण र समानतामा आधारित भई योजना निमार्ण गर्न
३ शैक्षिक र शैक्षणिक योजना निमार्ण गर्न
४ शिक्षण / सिकाइलाई अन्तर्क्रियामुखी (interactive) बनाउन
५ शिक्षकको अन्तरवैयक्तिक र आन्तरिक व्यवहारलाई सुनिश्चित गर्न
६ मूल्याङ्कन-विधिलाई उपयुक्त रूपमा कक्षाकोठामा प्रयोग गर्न
७ शिक्षकलाई अनुसन्धान र प्रतिविम्वन (reflection) सीपहरूमा निपुण बनाउन

पाठ्यांश सहजीकरण पद्धति (Course facilitation Approach)

पेसागत विकाससम्बन्धी प्रस्तुत पाठ्यांशलाई प्रस्तुत गर्दा प्रशिक्षकले निम्न क्रियाकलाप गर्नेछन्:

- शिक्षकका व्यक्तिगत विचारको सामान्यीकरण गर्ने ।
- अवधारणहरूको बोधका लागि सैद्धान्तिक आधार प्रस्तुत गर्ने अथवा शिक्षकद्वारा प्रस्तुत अवधारणलाई सैद्धान्तिक स्वरूप प्रदान गर्ने ।
- शिक्षकलाई नेपाली भाषाकै सन्दर्भहरूबाट नै उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- कक्षा छलफललाई सामूहिक बनाउने ।
- विद्यालयमा आधारित तालिम अवधिमा आवश्यक पर्ने खोज र सिकाइका लागि आवश्यक पर्ने प्रश्नहरू सोध्न प्रोत्साहित गर्ने ।

पेसागत सक्षमतामा आधारित यो पाठ्यक्रम नेपाली भाषाशिक्षणसँग सम्बद्ध छ । यस्तो अवस्थामा प्रशिक्षकले पाठ्यक्रममा समावेश प्रत्येक विषयवस्तुलाई नेपाली भाषाशिक्षणमा उपयोग गर्न सकिने गरी प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ । यसका विषयवस्तुलाई नेपाली भाषाशिक्षणमा उपयोग गर्ने क्रममा प्रशिक्षकले प्रशिक्षार्थीलाई तिनको उपयुक्त ढङ्गले प्रयोग गर्नका लागि प्रोत्साहित गर्नु आवश्यक छ ।

पेसागत विकास पाठ्यक्रमको प्रयोगका समयमा प्रशिक्षकले (क) प्रत्येक सक्षमताले विशिष्टीकृत गरेका प्रत्येक विषयवस्तुको अवधारणाका बारेमा छलफल गर्ने, (ख) प्रशिक्षार्थीलाई आफूले प्राप्त गरेको ज्ञान

र सीपलाई कक्षाकोठामा सिर्जनात्मक रूपमा लागू गर्न सहजीकरण गर्ने र (ग) यस पाठ्यक्रममा रहेका प्रत्येक सक्षमतामा दिइएका विषयवस्तुप्रति शिक्षक/प्रशिक्षार्थीको रुचिपूर्ण व्यवहारलाई सुनिश्चित गर्ने कार्य गर्नुपर्नेछ।

पेसागत विकास सक्षमतासम्बन्धी प्रस्तुत पाठ्यक्रम विद्यालयका सबै तहमा प्रयोग हुनेछ तापनि यसलाई ग्रहण गर्ने कुरा शिक्षकको बोधक्षमतामा भर पर्दछ । यस अवस्थामा नि. मा. वि. र मा. वि. तहका शिक्षकहरूका लागि एउटै पाठ्यक्रम तयार पारिएको छ र प्रशिक्षार्थीको स्तर, ज्ञान र सीपको स्तरअनुसार यसको प्रयोग हुनुपर्छ भन्ने उद्देश्य राखिएको छ ।

अपेक्षित सक्षमता १: कक्षाकोठामा समाहित (Inclusion) हुने विभिन्न प्रकारका सामाजिक विविधताहरू (एक महिनाका लागि १२ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १ शिक्षकले नेपाली भाषाशिक्षणका क्रममा लैङ्गिक, क्षेत्रीय, जातीय, जनजातीय, भाषिक, अपाङ्ग बालबालिका, युद्ध प्रभावित बालबालिका, बालश्रमिक र बालमजदुर (child worker & child labour), सिकाइक्षमता र अक्षमताहरू, सिकाइ शैलीहरू (learning styles), संवेगात्मक अवस्था तथा सांस्कृतिक धार्मिक भिन्नता जस्ता कक्षाकोठामा पाइने सामाजिक विविधताहरू पत्ता लगाउनेछन् । **विषयवस्तु** *सामाजिक र कक्षाकोठागत विविधताहरू* • सामाजिक र कक्षाकोठागत विविधताको परिचय • नेपाली भाषाशिक्षणका क्रममा कक्षाकोठाको विविधता पत्ता लगाउने तरिकाहरू • कक्षाकोठाको विविधताका बारेका गलत अवधारणहरू • नेपाली भाषाशिक्षणमा कक्षाकोठागत विविधतालाई प्रस्तुत गर्ने विभिन्न तरिकाहरू *विविधताको बोध गर्ने विभिन्न पद्धतिहरू* (द्रष्टव्य: प्रत्येक विविधता भाषाशिक्षणका क्रममा प्रयोग हुने हुँदा यिनीहरूका बारेमा प्रशिक्षार्थी सचेत हुनुपर्दछ ।) • लैङ्गिक विविधता • जातीय (Caste) विविधता • जनजातीय (Ethinic) विविधता	प्रत्येक शिक्षकले आफ्नो कक्षाकोठाको अवस्था बताउँदै सामाजिक विविधताका विभिन्न पक्षहरूको पहिचान गर्नेछन् । शिक्षकहरू छलफलमा सहभागी हुनेछन् र विभिन्न विविधताका कारणहरूको सूची निर्माण गर्नेछन् । शिक्षकले यी विविधतासँग सम्बद्ध शैक्षिक समस्याहरू प्रस्तुत गर्नेछन् । शिक्षकले नेपाली भाषा-शिक्षणमा प्रत्येक विविधताहरूका बारेमा सम्बोधन गरी त्यसका विषयमा आवश्यक कार्य-	प्रत्येक शिक्षकले आफूले तयार पारेको कार्यमूलक अनुसन्धानलाई कक्षा-कोठाको विविधताअनुरूप लागू गर्नेछन् र अनुभवको अभिलेख तयार पार्नेछन् । शिक्षकले शैक्षिक र गैर-शैक्षिक प्रक्रियाद्वारा सामाजिक विविधतालाई सम्बोधन गरी लागू हुने किसिमको सूची तयार पर्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेको अनुभव शिक्षासँग सम्बद्ध अन्य सरोकारवाला पक्षसँग पनि आदान-प्रदान गर्नेछन् ।

• भाषिक विविधता • सांस्कृतिक विविधता • स्थानगत / क्षेत्रगत विविधता • अपाङ्गता • बालश्रमिक र बालमजदुर लगायतका जीविकायापनका विविधता • बाटो बिराएकाहरू (deviance) • सिकाइ-शैलीहरू • संवेगात्मक अवस्था • द्वन्द्वप्रभावित बालबालिकाहरू • मूल्यगत भिन्नताहरू • धार्मिक भिन्नताहरू • विविधता विशेषका सवालहरू (diversity specific issues) • बहुसांस्कृतिक कक्षामा प्रयोग गरिने भाषा • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा विविधताका विभिन्न तरिकाहरूको प्रयोग *पहिचान (Identity) व्यवस्थापनका विभिन्न पद्धतिहरू* • सामाजिक सम्मिलन (Inclusion) र निषेध [बहिष्कार (Exclusion)] को अवधारणा र सिद्धान्तहरू • नेपाली भाषाशिक्षणमा सामाजिक सम्मिलन र निषेधका पुनर्सिकाइ(re-learning) र विसिकाइ (de-learning)का पद्धतिहरू • नेपालीभाषाशिक्षणमा विशिष्ट पहिचानगत विविधता पत्ता लगाउने तरिकाहरू • नेपाली भाषाशिक्षणमा पहिचानगत विविधताको व्यवस्थापनका पद्धतिहरू • बहुभाषिक/बहुसांस्कृतिक कक्षामा भाषाशिक्षणका तरिकाहरू • भाषाशिक्षण कक्षामा द्वन्द्व-व्यवस्थापनको मानवतावादी र सामाजिक न्यायको सिद्धान्त • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा पहिचान व्यवस्थापनको प्रयोग *दुर्व्यवहार र निषिद्ध अवस्थाको व्यवस्थापन (abuses and taboo management)* • दुर्व्यवहारका रूपहरू (भौतिक, यौनिक, संवेगात्मक, भाषिक, जातीय, जनजातिगत, धार्मिक, दण्डात्मक)	नीति तयार पार्नेछन् । शिक्षकले यी विविधता-हरूको सम्बोधन गरी कार्यमूलक अनुसन्धानको निर्माण/विकास गर्नेछन् ।	

• निषिद्ध अवस्थाहरू (छुवाछुत, पर सरेको अवस्थाहरू आदि) • दुर्व्यवहार र निषिद्ध अवस्थाबाट मुक्त शिक्षण पद्धतिलाई सुनिश्चित गर्ने पद्धतिहरू • दुर्व्यवहार र निषिद्ध अवस्थाको व्यवस्थापनलाई नेपाली भाषशिक्षण-सिकाइमा प्रयोग गर्ने तरिकाहरू **शिक्षण-विधि** • अवधारणात्मक छलफल • कक्षाकोठाको विविधता पहिचानका लागि समूह-कार्य • विभिन्न सवालहरूमा समूह-छलफल • सहयोगी शिक्षण • नेपाली भाषाशिक्षणका क्रममा कक्षाकोठामा पाइने विविधताको पहिचानका लागि विचार-मन्थन सत्रहरू **शिक्षण-सामग्री** • सामाजिक र कक्षाकोठागत विविधताको वर्णन गरिएका सन्दर्भ-सामग्रीहरूको सूची • भाषाशिक्षणका क्रममा कक्षाकोठाको विविधता प्रदर्शन हुने उदाहरणहरूको सूची **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अभिलेखका लागि निवेश-सूची (Portfolio) मूल्याङ्कन • व्यक्तिगत प्रतिविम्वन (reflection) • कक्षाकोठाका विविधताहरूलाई सम्बोधन गरिएका व्यक्तिगत र समूहगत सूची प्रस्तुत गर्ने तरिकाहरू		

अपेक्षित सक्षमता २: सहयोगी सिकाइ (Collegial learning) (एक महिनाका लागि ६ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता २ शिक्षकले नेपाली भाषाशिक्षण र पेसागत अद्यावधिकता (professional updating) को विकास गर्न सहयोगी (collegial) उपायहरूको खोजी गर्ने, ती साधनहरूको उपयोगका विभिन्न पद्धतिहरूका	प्रत्येक शिक्षकले आफ्ना सहपाठीहरूसँग अनुभव आदान-प्रदान गरी तिनीहरूको मानवीय,	प्रत्येक शिक्षकले सिकाइमा सुधार र पेसागत अद्यावधिकताका लागि प्रयोग गरिने मानवीय,

पहिचान गरी कक्षाकोठामा तिनको प्रयोग गर्नेछन् । विषयवस्तु *शिक्षक/समुदायको सामाजिक-मनोवैज्ञानिक बनावट* • शिक्षक/समुदायको ज्ञानको संरचना, पुन: संरचना र वितरण प्रणाली • शिक्षक/समुदायका वैचारिक र मनोवैज्ञानिक द्वन्द्वका आधारहरू • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा शिक्षक/शिक्षक रहेको समुदायको सामाजिक-मनोवैज्ञानिक बनोटको प्रयोग *समाजका विभिन्न समूहको ज्ञानलाई प्रस्तुत गर्ने तरिकाहरू* • सम्बन्ध निर्माण (rapport building) का सीपहरू • पुस्तागत छलफल र व्यवस्थापन सीपहरू • अहम् (ego)केन्द्री प्रवृत्तिको व्यवस्थापनका सीपहरू • आत्मकेन्द्री (Anonymity) प्रवृत्तिको व्यवस्थापनका सीपहरू • परामर्श सीपहरू (Consultation skills) • बाह्यसाधनको उपयोगका सीपहरू (out sourcing skills) • नेपाली भाषाशिक्षणमा ज्ञान प्रस्तुतिका विभिन्न पद्धतिहरूको प्रयोग *कक्षाकोठामा सहयोगी सिकाइको प्रयोगका तरिकाहरू* • शिक्षासँग सम्बद्ध विभिन्न संस्था र व्यक्तिबाट व्यक्तिगत र सामूहिक रूपमा ज्ञान प्रवाहीकरण गर्ने पद्धति • शिक्षण र सिकाइ आदान-प्रदानका विभिन्न पद्धतिहरूको उपयोग • नेपाली भाषाशिक्षणका कक्षामा सहयोगी सिकाइको उपयोग *विद्यालयीय सिकाइसिद्धान्तहरू (theories of school learning)* • सहयोगातमक सिकाइ (cooperative learning) • पाण्डित्यपूर्ण/गुरुवत् (mastery) सिकाइ • समस्यामा आधारित (Problem–based) सिकाइ • उपलब्धिमा आधारित (Out Come) सिकाइ • नेपाली भाषाशिक्षणको कक्षामा विद्यालयीय	भौतिक र वित्तीय स्रोतहरूको पहिचान गर्नेछन् । शिक्षकले शिक्षण-सिकाइमा सुधार र पेसागत अद्यावधिकताका लागि प्रयोग गरिने स्रोतका अप्ठ्यारा पक्षहरूलाई प्रस्तुत गर्नेछन् । शिक्षकले सहयोगी स्रोतहरूको प्रयोगमा देखिने अप्ठ्यारोलाई कमगर्ने योजनाको विकास गर्नेछन् । शिक्षकले शिक्षणमा सुधार र पेसागत अद्यावधिकताका लागि मानवीय, भौतिक र वित्तीय स्रोतहरूको व्यवस्थापन र पहिचान गर्न कार्ययोजना तयार पार्नेछन् । शिक्षकले आफ्ना साथीहरूको सिकाइ विधिको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले आफ्नै सिकाइ शिक्षण प्रभावको अभिलेख राख्नेछन् ।	भौतिक र वित्तीय स्रोतहरूको व्यवस्थापन र पहिचान गर्न तयार पारिएको कार्ययोजना लागू गर्नेछन् । शिक्षकले सिकाइमा सुधार र पेसागत अद्यावधिकताका लागि मानवीय, भौतिक र वित्तीय स्रोतहरूको प्रक्रियाका बारेमा अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले शिक्षकहरूको सिकाइ पद्धतिको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रक्रियाको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले शिक्षासँग सरोकार राख्ने अन्य पक्षसँग आफ्नो अनुभव आदान-प्रदान गर्नेछन् । शिक्षकले शिक्षण सुधार र पेसागत अद्यावधिकताका प्रमाणहरूको अभिलेख राख्नेछन् ।

सिकाइ-सिद्धान्तहरूको उपयोग *वहुविध बौद्धिकता (Multiple intelligence) को धारणा* • तार्किक/गणितिय बौद्धिकता • शाब्दिक/भाषिक बौद्धिकता • अन्तरवैयक्तिक (inter-person) बौद्धिकता • बैयक्तिक/व्यक्तिविशेषको बौद्धिकता (inter-personal intelligence) • दृश्यात्मक/विशिष्ट बौद्धिकता • शारीरिक/गतिबोधक बौद्धिकता • साङ्गीतक/लयात्मक (musical/rhythmic) बौद्धिकता **शिक्षण-विधि** • शिक्षकका आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोतहरूलाई प्रस्तुत गर्ने विभिन्न पद्धतिहरूको पहिचान गर्ने समूह-कार्य • सहकार्यात्मक (Collaborative) शिक्षण • शिक्षकहरूका व्यक्तिगत र समूहगत स्रोतहरूको पहिचान • शिक्षणमा सुधार गरी पेसागत अद्यावधिकतालाई कायम राख्न विभिन्न किसिमका स्रोत-सामग्रीहरूको प्रयोगका लागि आवश्यक विभिन्न तरिकाहरू पत्ता लगाउन प्रतिविम्वन (reflection) सत्रहरू **शिक्षण-सामग्री** • सन्देशमूलक लोककथा, उखान, भनाइ र उद्धरणहरू **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत/समूहका स्रोत-सामग्रीको अभिलेखका लागि निवेश-सूची (portfolio) मूल्याङ्कन फारम • सहयोगात्मक सुधार र पेसागत अद्यावधिकताका लागि सहयोगी भावनाको व्यक्तिगत प्रतिविम्वन		

अपेक्षित सक्षमता ३ : पेसागत क्षमताको विस्तार (एक महिनाका लागि १५ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ३ शिक्षकले अभिलेखीकरण(documentation), अन्तर्क्रिया (interactions), प्रतिविम्वन (reflection) र अनुसन्धान (research) का माध्यमद्वारा नेपाली भाषाशिक्षणमा पेसागत क्षमताको विकास गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *व्यक्तिगत उत्तरदायित्व र अपेक्षित-सिकाइका लागि अभिलेखीकरण* • मौखिक घटना/इतिहासको अभिलेखीकरण • पूर्वकार्यको समीक्षाका लागि अभिलेखीकरण • अनुभवहरूको अभिलेखीकरण • व्यक्तिगत र समूहगत अवस्था/घटनाहरूको अभिलेखीकरण • पारस्परिक सूचनाको अभिलेखीकरण • अनुभव, अन्तर्क्रिया र अवस्थाहरूको अभिलेखीकरणका लागि व्यक्तिगत र सामूहिक योजना • नेपाली भाषाशिक्षणमा व्यक्तिगत उत्तरदायित्व र अपेक्षित सिकाइका लागि अभिलेखीकरणको उपयोग *शिक्षासँग सरोकारवाला पक्षहरू (stakeholders) को ज्ञान र सीपहरूको प्रसार* • समिति (panel) छलफल पद्धतिहरू • अन्तर्क्रियात्मक सत्रहरूको सञ्चालनका तरिकाहरू • शिक्षासँग सम्बद्ध विभिन्न व्यक्ति एवम् संस्थाहरूको ज्ञान र सीपको प्रसारका लागि व्यक्तिगत/समूहगत योजना • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा शिक्षासँग सरोकारवाला पक्षहरूको ज्ञान र सीपहरूको प्रसारको उपयोग *कक्षागत अनुसन्धान* • अनुसन्धानको प्रतिविम्वन (reflective) पद्धति	प्रत्येक शिक्षकले पूर्व-कार्यको समीक्षा, कक्षागत अनुभव, अन्तर्क्रिया र घटना/अवस्थाहरूको अभिलेखीकरणका लागि योजना निर्माण गर्नेछन् । शिक्षकले कक्षागत अनुसन्धानका लागि व्यक्तिगत/समूहगत रूपमा योजना तयार पार्नेछन् । शिक्षासँग सरोकार राख्ने विभिन्न पक्षसँग ज्ञान आदान-प्रदानका लागि योजना निर्माण गर्नेछन् । शिक्षणसिकाइसँग सम्बद्ध अनुसन्धानात्मक र त्यही प्रकृतिका कामहरू आपसमा मिली सम्पन्न गर्नेछन् । कक्षाकोठामा गरिने अनुसन्धान कार्यका लागि आवश्यक योजना निर्माण गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले पूर्व-कार्यको समीक्षा, कक्षागत अनुभव, अन्तर्क्रिया र घटनाहरूको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले शिक्षासँग सरोकारवाला समूहबाट प्राप्त ज्ञान सीपको अभिलेख राखी त्यसलाई लागू गर्नेछन् । शिक्षकले कक्षाकोठागत अनुसन्धान सम्पन्न गर्नुका साथै अनुसन्धानको प्रक्रिया, पत्ता लागेका कुराहरू र अनुसन्धान पूर्वका हस्तक्षेप (intervention) हरूको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले शैक्षिक हस्तक्षेप, अनुसन्धानबाट पत्ता लागेका कुरा, ज्ञान, सीप आदिका अनुभवहरूको सूची तयार पार्नेछन् । छन् । शिक्षकले आफ्ना अनुभव,

• कार्यमूलक अनुसन्धान/कक्षागत अनुसन्धान/ शिक्षकद्वारा गरिने अनुसन्धान/अनुभवमा आधारित अनुसन्धान • भाषशिक्षणमा कार्यमूलक अनुसन्धान ■ बहुभाषिक कक्षाका समस्याहरू ■ भाषिक त्रुटि र विश्लेषण ■ शब्दभण्डारको विकास ■ अन्तर्भाषिक अवस्था र प्रभाव आदि । • विद्यार्थीद्वारा गरिने अनुसन्धान • सामूहिक अनुसन्धान • कक्षागत अनुसन्धानका लागि व्यक्तिगत र समूहगत योजना • नेपाली भाषाशिक्षणमा कक्षागत र कार्यमूलक अनुसन्धानको प्रयोग **शिक्षण-विधि** • अवधारणात्मक स्पष्टताका लागि व्याख्यान र छलफल • अभिलेखीकरण, छलफल र अनुसन्धानका विभिन्न पद्धतिहरूको पहिचानका लागि समूह-छलफल **शिक्षण-सामग्री** • अभिलेखीकरणका नमुनाहरू • कक्षाकोठागत अनुसन्धानको नमुना **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • कक्षाकोठागत अनुसन्धानका लागि व्यक्तिगत र समूह योजनाको अभिलेख • पूर्वकार्यको समीक्षा (reviewed literature) कक्षाकोठाका अनुभवहरू, अन्तर्क्रियाहरू र विभिन्न समस्या र घटनाको अभिलेखीकरणका लागि व्यक्तिगत/समूहिकयोजनाको लेखन • कक्षाकोठागत अनुसन्धानका लागि व्यक्तिगत/ समूहिकयोजनाको अभिलेख		ज्ञान र सीपहरूलाई शिक्षासँग सरोकारवाला-हरू व्यक्तिहरूसँग आदान-प्रदान गर्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता ४ : कक्षाकोठामा ज्ञान र सीपहरूको प्रयोग (एक महिनाका लागि १० घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ४ शिक्षकले वातावरणगत (सन्दर्भगत), स्थानीय, राष्ट्रिय र वैश्विक ज्ञानलाई हस्तान्तरण र प्रयोग गर्ने आफ्नो क्षमतालाई सुदृढ पारी नेपाली भाषाशिक्षण शिक्षणसिकाइमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *वातावरणगत (सन्दर्भगत), स्थानीय, राष्ट्रिय र विश्वव्यापी ज्ञान र सीपहरूको उत्पादन र प्रसार गर्ने तरिकाहरू* • मौखिक इतिहासको सङ्कलन • तथ्याङ्क विश्लेषण • अध्ययनबाट पत्ता लागेका निष्कर्षहरूको विश्लेषण • पुस्तक समीक्षा • अवलोकन र अन्तर्क्रिया • स्वीकार्यमूलक (Appreciative) अनुसन्धान • आलोचनात्मक अनुसन्धान • समस्या-प्रस्तुति सीपहरू • मूल्य/विश्वासहरूको पहिचानको सीप • नेपाली भाषाशिक्षणमा ज्ञानार्जन र प्रसारण तथा हस्तान्तरणका तरिकाहरूको उपयोग *वातावरणगत (सन्दर्भगत) स्थानीय, राष्ट्रिय र विश्वव्यापी ज्ञान र सीपहरूलाई कक्षाकोठामा प्रयोग गर्ने तरिकाहरू* • विभिन्न स्रोतहरूबाट ज्ञान र सीपहरू प्राप्त गर्ने तरिकाहरू • सन्दर्भगत सीपहरू • स्थानीयकरणका सीपहरू • विश्वव्यापीकरणका सीपहरू • स्थानीय र विश्वव्यापीकरणका सीपहरूको सिर्जनात्मक प्रयोग • राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय समस्याहरूको स्थानीयस्तरमा समाधान गर्ने सीपहरू	शिक्षकले शिक्षण-सिकाइ प्रक्रियाका समयमा बाभि्कने वैज्ञानिक र मिथकीय ज्ञानको द्वन्द्वयुक्त र मिलनयुक्त अवस्थाको सूची तयार पार्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले कक्षाकोठाको ज्ञान, सीपको वैश्वीस्थानीकरण (glocalization) का लागि यिोजना निर्माण गर्नेछन् । शिक्षकले कक्षाशिक्षणका लागि आवश्यक आफ्ना क्षेत्रको रुचिपूर्ण विषयवस्तुको व्यक्तिगत/समूहमा सूची तयार पारी प्रस्तुत गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले कक्षा-शिक्षणका क्रममा आउने मिथकीय र वैज्ञानिक ज्ञानको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले पाठ्यपुस्तक पाइने वैश्वीस्थानीकरणको ज्ञान/सीपहरूको योजना-लाई कक्षाकोठामा लागू गर्नेछन् । शिक्षकले वैश्विस्थानीय-करणको प्रक्रियाबाट प्राप्त राम्रा र नराम्रा अनुभव-हरूलाई अभिलिखित गर्नेछन् । शिक्षकले शिक्षणको विषयवस्तुगत पद्धति (Subjective Approach) बाट प्राप्त सकारात्मक र नकारात्मक अनुभवहरूको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेका अनुभव ज्ञान र सीपहरूलाई शिक्षासँग सरोकारवाला समूहसँगका व्यक्तिसँग छलफल र आदान-प्रदान गर्नेछन् ।

• शारीरिक यातनाको अन्त्य गर्ने विभिन्न तरिकाहरू • शिक्षणको विषयगत पद्धति • वातावरणगत, स्थानीय, राष्ट्रिय र विश्वव्यापी रूपमा प्राप्त ज्ञान र सीपहरूलाई नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा उपयोग **शिक्षण-विधि** • व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा मस्तिष्क-मन्थन (brainstorming) • मूल्य निरूपण/स्पष्टीकरण (clarification) सत्रहरू • विभिन्न सन्दर्भमा आधारित व्याख्यान सत्रहरू • कक्षाकोठाको वैश्वि-स्थानीकरण (glocalization) र सन्दर्भगत ज्ञान/सीपहरूको प्रयोगात्मक सत्रहरू **शिक्षण-विधि** • सन्देशमूलक (artifacts) सांस्कृतिक कथा, कविता, गीत, निबन्ध आदि • पुराकथा (myth) र तथ्यहरूको सङ्कलन **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत र समूहगत क्षमता प्रदर्शनको अभिलेख • कक्षाकोठाको वैश्वि-स्थानीकरण (glocalization) ज्ञान/सीपहरूको व्यक्तिगत र समूहगत योजना निर्माणको गुणस्तर / स्तरीयता • ज्ञान र सीपहरूलाई कक्षाकोठामा लागू गर्ने क्रममा शिक्षक विशेषको रचनात्मक / सिर्जनात्मक पक्ष र त्यसको प्रस्तुति ।		

अपेक्षित सक्षमता ५ : शैक्षणिक क्रियाकलापहरूको योजना र रूपरेखा

(एक महिनाका लागि १५ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ५ शिक्षकले शैक्षणिक र शैक्षिक योजना र शिक्षण सामग्रीका विषयमा आफ्नो क्षमताको विकास र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।	शिक्षकले शिक्षा नीति र योजनाको मूल्याङ्कन व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले कक्षाकोठामा वैयक्तिक शिक्षणका लागितयार पारेको योजना लागू

विषयवस्तु		गर्नेछन् ।
शिक्षानीति र योजनाहरूको मूल्याङ्कन र समीक्षा • विषयवस्तुमुखी पद्धति (thematic approach) • सामाजिक पद्धति • राजनीतिक पद्धति • आर्थिक पद्धति • भाषानीति र भाषायोजना • विभिन्न भाषाभाषीको विकाससम्बन्धी नीति र योजनाहरू • भाषाशिक्षणमा योजना • वार्षिक योजना, एकाइ योजना र पाठयोजना • समुदायको मागमा आधारित पद्धति(clientele approach) • अन्तर्मिश्रित पद्धति (integrated approach) • नेपाली भाषाशिक्षणमा विभिन्न नीति र योजनाहरूको प्रयोग	शिक्षकले पाठ्य सामग्री (curricular materials) लाई विभिन्न उद्देश्यले समीक्षा गर्नका लागि सूचकाङ्क र सूचकहरूको निर्माण गर्नेछन् । शिक्षकले शिक्षा नीति र योजनाहरूको मूल्याङ्कन गरी व्यक्तिगत/समूहगत प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् ।	शिक्षकले स्थानीय स्तरमा प्राप्त हुने शिक्षानीति र योजनाहरूलाई सामाजिक, आर्थिक, वैयक्तिक आदि विविध प्रयोजनका सन्दर्भमा गरिएको प्रयोगको विश्लेषण गर्नेछन् । शिक्षकले विद्यालयीय प्रदर्शनीका ढाँचामा स्थानीयस्तरमा प्राप्त शिक्षण-सामग्रीको सङ्कलन, व्यवस्थापन र प्रयोग गर्नेछन् ।
पाठ्यसामग्रीहरूको समीक्षा र मूल्याङ्कन • सामान्य एवम् शिक्षाविशेषसँग सम्बद्ध सूचक र सूचकाङ्कको विकास (लैङ्गिक, जातिगत, जनतातिगत, क्षेत्रीयता, अपाङ्गता, धार्मिक, बालमजदुर, भाषागत आदि) • पाठ्यवस्तु - विश्लेषण विधि • भाषिकसीप सिकाइविकास-तालिकाको निर्माण • नेपाली भाषापाठ्यपुस्तक, पाठ्यक्रम, सह-पाठ्यक्रम, अतिरिक्त पाठ्यक्रम र सन्दर्भ सामग्रीहरूको उपायोग र दुरूपयोग • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा यी सामग्रीहरूको प्रयोग	पाठ्यसामग्रीहरूको मूल्याङ्कन गरी व्यक्तिगत /समूहगत रूपमा प्रतिवेदखन लेख्नेछन् ।	शिक्षकले शिक्षण प्रक्रिया र अनुभव/प्राप्त शिक्षालाई लिखित रूपमा राख्नेछन् ।
शैक्षिक र शैक्षणिक सामग्रीहरूको सङ्कलन, प्रदर्शन र व्यवस्थापन • भाषा शिक्षणमा उपयोगी विभिन्न किसिमका शिक्षण सामग्रीको सङ्कलन र तयारी • सामग्रीको विकासका सिर्जनात्मक र मौलिक तरिकाहरू • सामग्री प्रदर्शनका विधिहरू • भाषाशिक्षणमा सामग्री व्यवस्थापनका तरिकाहरू • शिक्षण-सामग्रीको भण्डारण र व्यवस्थापन • नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा सामग्रीको सङ्कलन, निर्माण, व्यवस्थापन र प्रदर्शन	शिक्षकले पाठ्यपुस्तक, पाठ्यक्रम, सह-पाठ्यक्रम, अतिरिक्त पाठ्यक्रम र सन्दर्भ सामग्रीहरूको सदुपयोग र दुरूपयोगका बारेमा व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा सूची तयार पार्नेछन् । शिक्षकले शैक्षणिक	शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेका अनुभव, ज्ञान र सीपहरूलाई शिक्षासँग सरोकारवालाहरूका बीचमा आदान-प्रदान गर्नेछन् ।

समूह र वैयक्तिक सिकाइका लागि शैक्षणिक योजना • अनियमित विद्यार्थीका लागि भाषिक सीपविकासका समूहगत र वैयक्तिक शैक्षणिक योजना • विभिन्न भाषिकक्षमता र रुचि भएका शिक्षार्थीका लागि समूहगत र व्यक्तिगत शैक्षणिक योजना • विभिन्न क्षमता र रुचि भएका शिक्षार्थीका लागि समूहगत र व्यक्तिगत सिकाइका लागि योजना • समूहगत र व्यक्तिगत शिक्षणका लागि बनाइएका शैक्षणिक योजनाहरूलाई नेपाली भाषाशिक्षणमा उपयोग **शिक्षण-विधि** • तार्किक ढाँचाका आधारमा शिक्षण • अभिनयात्मक शिक्षण / अभिनय विधिको उपयोग • व्याख्यान र छलफल **शिक्षण-सामग्री** • शिक्षा नीतिसँग सम्बद्ध सामग्रीहरू • शिक्षा-योजनाहरू • नेपाली भाषा पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका र तालिम पुस्तिकाहरू • तार्किक ढाँचाको उदाहरण **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत/समूहगत क्षमता प्रदर्शनको अभिलेख • शिक्षण र शैक्षणिक योजना र पाठ्यक्रमसँग सम्बद्ध सामग्रीहरूको मूल्याङ्कनका लागि व्यक्तिगत र समूहगत प्रस्तुतिको गुणस्तर	सामग्रीहरूको सङ्कलन र व्यवस्थापन गरी तिनलाई प्रदर्शनीका रूपमा प्रस्तुत गर्नेछन् । शिक्षकले विभिन्न क्षमता, रुचि र आवश्यकता भएका शिक्षार्थीहरूका लागि आवश्यक व्यक्तिगत शैक्षणिक क्रियाकलाप व्यक्तिगत / समूहगत रूपमा तयार पार्नेछन् । शिक्षकले कक्षाशिक्षणका लागि आवश्यक पाठ-योजना व्यक्तिगत रूपमा तयार पार्नेछन् ।	

अपेक्षित सक्षमता ६ : सञ्चार र सङ्गठन (एक महिनाका लागि १० घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ६ शिक्षकले नेपाली भाषाशिक्षणका लागि आवश्यक सञ्चार र सङ्गठन सीपहरूको विकास र सुदृढीकरण गर्नेछन् । **विषयवस्तु**	शिक्षकले सञ्चार सीपहरूको विकास र सुदृढीकरणका लागि आवश्यक कार्यढाँचा व्यक्तिगत र समूहगत	प्रत्येक शिक्षकले आफ्नो सबै कार्यढाँचा लागू गर्नेछन् र प्राप्त अनुभवको अभिलेख राख्नेछन् ।

स्व-निर्देशित विद्यार्थीहरूका लागि सक्रिय सिकाइ • भाषिक सीपको विकासमा सक्रिय र निष्क्रिय शिक्षार्थीहरू • भाषाशिक्षणका सक्रिय र निष्क्रिय सिकाइका तरिकाहरू • भाषिक सीपविकासमा सक्रिय सिकाइका लागि उत्प्रेरणाका तरिकाहरू • सक्रिय र निष्क्रिय सिकाइको नेपाली भाषा-शिक्षणमा प्रयोग	रूपमा तयार पार्नेछन् । शिक्षकले विद्यालय सङ्गठनको विकास र सुदृढीकरणका लागि व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा आवश्यक कार्यढाँचा तयार पार्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रक्रियाका आधारमा सक्रिय र निष्क्रिय शिक्षार्थीको पहिचान गर्नेछन् ।
सामाजिक परिचालन • भाषिक सञ्चारका पद्धतिहरू • तार्किक प्रस्तुतीकरणका पद्धतिहरू र भाषाशिक्षण • सामाजिक परिचालनका पद्धतिहरू • विद्यालयबाट सम्बद्ध पक्षले राख्ने अपेक्षा र सम्बन्धलाई सुनिश्चित गर्ने पद्धतिहरू • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा सामाजिक परिचालनको प्रयोग	शिक्षकले विद्यालयदेखि राष्ट्रिय स्तरसम्मका विभिन्न स्तरमा शैक्षिक नेतृत्वको विकास र सुदृढीकरणका लागि व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा कार्यढाँचा तयार पार्नेछन् ।	शिक्षकले केही सक्रिय र निष्क्रिय विद्यार्थीहरूका शैक्षिक आवश्यक विभिन्न पक्षहरूको पहिचान गर्नेछन् ।
शैक्षिकनेतृत्वको ग्रहण र हस्तान्तरण • नेतृत्व विकासको पद्धति • नेतृत्व ग्रहण गर्ने पद्धति • नेतृत्व हस्तान्तरणको तरिका • निर्णयक्षमताको निर्माण • नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा नेतृत्व ग्रहण र हस्तान्तरणको प्रयोग	शिक्षकले शिक्षासँग सरोकार राख्ने विभिन्न संस्था र व्यक्तिको आवश्यकताहरूलाई ध्यान दिई पुस्तकालय/स्रोतकेन्द्रको विकास र सुदृढीकरणका लागि आवश्यक कार्यढाँचा तयार पार्नेछन् ।	शिक्षकले कक्षाकोठामा नेतृत्व लिने व्यक्तिको अवलोकन गरी अभिलेख राख्नेछन् । (नेतृत्व कसले लियो ? कुनै एक विद्यार्थीले किन नेतृत्व ग्रहण गऱ्यो ? अरू विद्यार्थीले नेतृत्व ग्रहण नगर्नुको कारण के हो ?)
पुस्तकालय/स्रोतकेन्द्र व्यवस्थापन • पुस्तकालय/स्रोतकेन्द्रको संरचना • विभिन्न स्तरको सिकाइक्षमता भएका शिक्षार्थीहरूका लागि पुस्तकालय र स्रोतकेन्द्रको व्यवस्थापन/सुदृढीकरणका तरिकाहरू • भाषाशिक्षणका लागि उपयोगी सामग्री र तिनको उपयोग • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा पुस्तकालय/स्रोतकेन्द्रको उपयोग **शिक्षण-विधि** • सञ्चार, सङ्गठन र नेतृत्व आदिको अवधारणा-सम्बन्धी आदान-प्रदानका लागि सिकाइ • व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा मस्तिष्क-मन्थन **शिक्षण-सामग्री** • नेतृत्वग्रहण र हस्तान्तरणका लागि जीवनका		

विविध क्षेत्रका विशिष्ट व्यक्तित्त्वहरूको सूची • सामाजिक परिचालन र पुस्तकालय/स्रोतकेन्द्र व्यवस्थापनका विभिन्न उदाहरणहरूको पाठपत्र • सञ्चारको सांस्कृतिक पद्धतिको सूची **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत र समूहगत क्षमता-प्रदर्शनको अभिलेख • व्यक्तिगत र समूह-कार्यको गुणस्तर		

अपेक्षित सक्षमता ७ : सिकाइ सहजीकरणका सीपहरू (एक महिनाका लागि १० घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ७ शिक्षकले सिकाइ सहजीकरणका सीपहरूको विकास र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *अन्तरविषयक (inter subject) र विषयविशेष (intra subject) का बीचका सम्बन्धगत सीपहरू* • अन्तरविषयक र विषयविशेष सम्बन्धका मूलपक्षहरूको पहिचान • साधारणीकरण (सामान्यीकरण) र विभिन्नीकरणका सीपहरू • अन्तरविषयक र विषयविशेषगत सम्बन्धको नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा उपयोग *सहभागितामूलक शिक्षण र सिकाइका निम्ति स्वर (voice) नियमहरू* • आदान स्वरनियम • प्रदान स्वरनियम • बहुस्वरहरूबाट उत्पत्ति हुने सकारात्मक पक्षहरूका विविध तरिकाहरू • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइका लागि स्वर नियमहरूको उपयोग *विभिन्न किसिमका कक्षाहरूको व्यवस्थापन र कक्षाकोठामा सञ्चार र प्रविधिको प्रयोग* • ठूलो कक्षाकोठाको व्यवस्थापन • सानो कक्षाकोठाको व्यवस्थापन • विभिन्न उमेर-समूह र क्षमता भएका	शिक्षकले व्यक्तिगत / समूहगत रूपमा अन्तर-विषयगत र विषयभित्रका सम्बन्ध क्षेत्र पत्ता लगाई त्यसको सूची तयार पार्नेछन् । शिक्षकले तालिम अवधिको समयको स्वरनियमहरूको आदान-प्रदान प्रक्रिया निर्माण गर्नेछन् । प्रचलित शिक्षकले स्वर-नियमको पहिचान गर्नेछन् र शिक्षण-सिकाइमा प्रयोग गर्ने आधार तयार पार्नेछन् । शिक्षकले प्रचलनमा रहेका सञ्चार/प्रविधिको पहिचान गरी शिक्षण-	प्रत्येक शिक्षकले कार्य-ढाँचा लागू गर्नेछन् र प्राप्त अनुभवको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले शिक्षण-सिकाइमा प्रभावकारी रहेका प्रचलित सञ्चार / प्रविधिको पहिचान गर्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेको शिक्षा र अनुभवको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले शिक्षासँग सरोकारवाला अन्य पक्षसँग आफ्नो अनुभव, ज्ञान र सीपका बारेमा छलफल गर्नेछन् ।

विद्यार्थीहरूको व्यवस्थापन • विभिन्न भाषा एवम् भाषिका-समूहका विद्यार्थीहरूको व्यवस्थापन • विभिन्न जातजातिका विद्यार्थीहरूको व्यवस्थापन • अपाङ्ग विद्यार्थीको व्यवस्थापन • बालश्रमिक र घरेलु कामदार विद्यार्थीको व्यवस्थापन • विभिन्न सिकाइ-संस्कृति र शैलीका विद्यार्थीको व्यवस्थापन • विभिन्न किसिमका कक्षाकोठामा उच्च प्रविधि कम्प्युटर, ओभरहेड, टेलिफोन-लगायत विद्युतीय सञ्चारको व्यवस्थापन र प्रयोग • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइका लागि सञ्चार/प्रविधिको उपयोग **शिक्षण-विधि** • प्रशिक्षार्थीहरूका बीचमा स्वर-नियमको आदान-प्रदानको विकास • पाँच मिनेटमा व्यक्तिगत आदान-प्रदान • विषयगत सम्बन्धको आदान-प्रदान र प्रस्तुतीकरणका लागि महत्त्वपूर्ण पक्षहरूको पहिचान • सशक्त सम्बन्धको प्रस्तुतिका लागि विषय-विशेषका सम्बन्धगत सूचीहरूको निर्माण • विषयवस्तुगत सम्बन्धका बारेमा अनुभव आदान-प्रदान • कक्षाकोठाको बहुविधताको सम्बोधन गर्दै विद्युतीय सञ्चार र प्रविधिको प्रयोगका लागि व्यक्तिगत र समूहगत नमुना योजनाहरूको प्रयोग **शिक्षण-सामग्री** • एक-अर्कामा सम्बन्धित विषयवस्तुको प्रस्तुति भएका पाठपत्रहरू । उदाहरणका लागि विकास सिद्धान्त र हिन्दू पुराकथाको अवतार सम्बन्ध • कक्षाकोठाको बहुविधताको सम्बोधन हुने किसिमका सञ्चार र प्रविधिका उपयुक्त साधनहरूको सूची **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत र समूहगत क्षमता-प्रदर्शनको अभिलेख • कक्षाकोठामा सञ्चार/प्रविधिको प्रयोगका लागि	सिकाइमा त्यसको प्रयोग कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा समेत पत्ता लगाउनेछन् । शिक्षकले कक्षाकोठामा पाइने विभिन्न प्रकारका विविधताको संयोजनका लागि सञ्चार/प्रविधिको प्रयोग गर्ने कार्यढाँचा व्यक्तिगत / समूहगत रूपमा तयार पार्नेछन् ।	

बनाइएको व्यक्तिगत/समूहगत योजनाको गुणस्तर		

अपेक्षित सक्षमता ८ : अन्तर व्यक्तिगत र व्यक्तिगत व्यवहार (एक महिनाका लागि १३ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ८ शिक्षकले विद्यार्थीहरूलाई मनोवैज्ञानिक रूपमा सम्बोधन गर्ने क्षमताको विकास र सुदृढीकरण गरी त्यसलाई नेपाली भाषाशिक्षणमा प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *व्यवहार-अवलोकन र विश्लेषण सीपहरू* • व्यवहार-अवलोकन फारमको नमुना र प्रयोग • कक्षाकोठा अवलोकन फारम र प्रयोग • कक्षा-क्रियाकलापहरूको विश्लेषण विधि • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा व्यवहार-अवलोकन र विश्लेषण सीपहरूको प्रयोग *शिक्षक र विद्यार्थीहरूको सामर्थ्य (Potencialities) का साथै कमजोरी (deficiencies) को पहिचान* • शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकहरूको सामर्थ्य पत्ता लगाउने तरिकाहरू • कमजोरी पत्ता लगाउने तरिकाहरू • उच्चता (superior) र हीनता (inferior) ग्रन्थिहरूको पहिचानका पद्धतिहरू • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा विद्यार्थी र शिक्षकका सामर्थ्य र कमजोरीको पहिचान र प्रयोग *मध्यस्थता (mediation) र सहजीकरणका सीपहरू* • बहुविधताको प्रदर्शनका पद्धतिहरू • सामर्थ्य र कमजोरीलाई सम्बोधन गर्ने तरिकाहरू • उच्चता ग्रन्थि र हीनता ग्रन्थिको व्यवस्थापन गर्ने तरिकाहरू • अग्र (further) सिकाइ र व्यवहारका लागि विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने सीपहरू • पुरस्कार र दण्डको प्रयोग • निर्देशन (direction) को प्रत्यक्ष	शिक्षकले व्यक्तिगत/समूहगत रूपमा विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकहरूसँग संवेदशील ढङ्गले व्यवहार गर्ने आधारहरूको सूची तयार पार्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले एक-अर्काको आन्तरिक र अन्तर-वैयक्तिक व्यवहारको अवलोकन गर्नेछन् । वर्तमानको व्यवहारको विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले व्यक्तिगत सामर्थ्य र कमजोरीको सूची तयार पारी प्रशिक्षार्थीहरूका बीचमा छलफल गर्नेछन् । आन्तरिक र एकआपसका व्यवहारसँग सम्बन्धित मध्यस्थता र सहजतागत विविधताका बारेमा व्यक्तिगत र समूहगत रूपमा योजना तयार पार्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले आफ्नो योजना लागू गर्नेछन् र प्राप्त अनुभवको अभिलेख राख्नेछन् । प्रत्येक शिक्षकले आफ्नो विद्यालयका शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकहरूको सामर्थ्य र कमजोरीको पहिचान गर्नेछन् । शिक्षकले मध्यस्थता र सहजीकरण पद्धतिको सूची बनाउनेछन् र त्यसले शिक्षासँग सरोकारवाला विद्यार्थी, शिक्षक र अभिभावकसँगको व्यवहारमा काम गऱ्यो गरेन भन्ने विषयमा प्रतिवेदन तयार पार्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेका अनुभव, ज्ञान र सीपहरूलाई शिक्षासँग सरोकारवाला पक्षसँग आदान-प्रदान गर्नेछन् ।

(obstructive) र अप्रत्यक्ष (unobstructive) पद्धति • निर्देशन (guidence) र परामर्श (counseling) का सीपहरू • मध्यस्थता, सहजीकरण, निर्देशन र परामर्शका लागि नीतिशास्त्रीय आधार • भाषाशिक्षणमा मध्यस्थता र सहजीकरणका सीपहरूको उपयोग *अन्तर-वैयक्तिक व्यवहार (dealing)* • सहनशीलता/सहिष्णुताको प्रदर्शन गर्ने तरिकाहरू • भाषिक प्रस्तुतीकरणमा सरलता र नम्रता • शिक्षक, विद्यार्थी र अभिभावकसँगको व्यवहारका विभिन्न तरिकाहरू • अनुशासित कक्षा सञ्चालनका तरिकाहरू • नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा अन्तर-वैयक्तिक व्यवहारको प्रयोग **शिक्षण-विधि** • प्रशिक्षार्थीहरूको व्यक्तिगत व्यवहारको अवलोकन र अभिलेख • अवलोकित व्यवहारको प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण • प्रशिक्षार्थी-शिक्षकको अन्तर-वैयक्तिक (inter personal) र व्यक्तिगतस्तर (intra pesonal) को व्यवहार, निर्देशन र परामर्शका बारेमा व्यक्तिगत अनुभवको आदान-प्रदान • आपसी र व्यक्तिगत स्तरमा प्रदर्शन हुने व्यवहारका विषयमा आपसी समझदारीसँग सम्बन्धित प्रतिवेदन • अन्तर-वैयक्तिक र वैयक्तिकस्तरका संवेदशील क्षेत्रहरूको पहिचान • विद्यार्थी, शिक्षक र अभिभावक विशेष वा समूहका संवेदनशील व्यवहार पहिचान गरी सम्बोधन गर्नका लागि छलफल • विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकहरूसँग संवेदशील ढङ्गले व्यवहार गर्ने विषयमा व्यक्तिगत र समूहगत योजना **शिक्षण-सामग्री** • लिङ्गीय, जातीय, जनजातीय, भाषिक, बालश्रमिक, अपाङ्गता, स्थानगत, संस्कृतिगत,		शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेको शिक्षाको टिपोट गर्नेछन् ।

बसाइगत अवस्थासँग सम्बद्ध शब्दहरू र वाक्यहरूको सूची **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • अन्तर-वैयक्तिक र व्यक्तिगत व्यवहारमा व्यक्तिगत र समूहगत प्रस्तुतिको अभिलेख • विभिन्न पृष्ठभूमि भएका विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकहरूको संवेदनशील व्यवहारका विषयमा तयार पारिएको व्यक्तिगत/समूहगत योजनाको गुणस्तर		

अपेक्षित सक्षमता ९ : मानव अधिकारको रक्षाका लागि शैक्षिक प्रक्रिया
(एक महिनाका लागि १० घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ९ शिक्षकले मानव अधिकारको रक्षाका लागि शिक्षण-प्रक्रियामा यसलाई लागू गर्ने क्षमताको विकास गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *विविध सामाजिक समूहका अधिकार र कानुनी प्रावधान (legal provision) हरू* • बालिका र महिला शिक्षासम्बन्धी अधिकार र कानुनी व्यवस्था • दलित शिक्षासम्बन्धी अधिकार र कानुनी व्यवस्था • पछिपरेका समुदाय/सुविधाबाट बञ्चित समुदाय (indigenous peoples') को शिक्षासम्बन्धी अधिकार र कानुनी व्यवस्था • भाषिक अधिकार र कानुनी व्यवस्था • बालमजदुरको शिक्षासम्बन्धी अधिकार र कानुनी व्यवस्था • दलित, महिला र अपाङ्गको शिक्षासम्बन्धी अधिकार र कानुनी व्यवस्था • विविध सामाजिक समूहका शिक्षासम्बन्धी अधिकार र कानुनी व्यवस्थाको नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा उपयोग	शिक्षकले बालकको शिक्षा-सम्बन्धी अधिकारको सूचना तयार पार्नेछन् । शिक्षकले शिक्षणमा शान्तिको सिद्धान्तका लागि आवश्यक योजना तयार पार्नेछन् । शिक्षकले आफ्नो विद्यालय क्षेत्रका शिक्षाको पहुँच नपुगेका र बिचैमा विद्यालय छाडेका विद्यार्थीको शिक्षालाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक योजना निर्माण गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले आफ्नो योजना लागू गर्नेछन् र प्राप्त अनुभवको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले विविध सामाजिक समूहहरूका अधिकारको सांस्कृतिक प्रत्याभूति (culturally granted) को पहिचान गर्नेछन् । शिक्षकले अधिकारहरूको सांस्कृतिक प्रत्याभूति र वर्तमान कानुनी प्रावधानको तुलनात्मक तालिका (चार्ट) तयार पार्नेछन् ।

शिक्षामा शान्तिको सिद्धान्त • भाषाशिक्षण र भाषिक व्यवहारमा सक्रिय शान्तिको सिद्धान्त (active peace approach) • भाषाशिक्षण र भाषिक व्यवहारमा निष्क्रिय शान्ति (passive peace) • भाषाशिक्षणमा सामाजिक न्यायको सिद्धान्त • भाषाशिक्षणको आधुनिक (modern) र उत्तरआधुनिक (postmodern) सिद्धान्त • भाषाशिक्षणको खुला र बन्द (open & close) सिद्धान्त • आम शिक्षा (mass education) का लागि द्वैध (dual) प्रणाली • मनोरञ्जनात्मक / आल्हादपूर्ण (joyful) सिकाइको सुनिश्चितताको सिद्धान्त • नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा शान्तिपूर्ण शिक्षाको सिद्धान्तको प्रयोग **शिक्षण-विधि** • व्याख्यान र छलफल • शिक्षामा बालअधिकारसम्बन्धी राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय महासन्धि, प्रतिबद्धता र प्रस्ताव, (conventions, commitments & resolutions) तथा भाषिक अधिकार र भाषिक मृत्युका विषयमा आ-आफ्नो समझ आदान-प्रदान गरी तिनको पहिचानका लागि व्यक्तिगत/समूहकार्य **शिक्षण-सामग्री** • अन्तरराष्ट्रिय महासन्धि, सन्धि र प्रस्तावसम्बन्धी प्रतिवेदनहरू • अन्तरराष्ट्रिय विषयमाथि राष्ट्रिय प्रतिबद्धता व्यक्त गरिएका प्रतिवेदनहरू • अवधारणात्मक स्पष्टताका लागि पाठपत्र **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • शिक्षामा बालअधिकारको रक्षाका लागि तयार पारिएको अनुभव आदान-प्रदानको सूची • व्यक्तिगत/समूह क्रियाकलापको गुणस्तर • शिक्षामा बालअधिकारका विषयमा प्राप्त गरेको ज्ञानको मूल्याङ्कन		शिक्षकले आफ्ना अनुभव, ज्ञान र सीपहरूलाई शिक्षासँग सरोकारवाला-हरूसँग आदान-प्रदान गर्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेका शिक्षाहरूलाई टिपोट तयार गर्नेछन् ।

अपेक्षित सक्षमता १० : आत्म-क्षमताको प्रभाव (एक महिनाका लागि १३ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १० शिक्षकले प्रतिविम्वन (reflective) शिक्षण अभ्यासको विकास र सुदृढीकरण गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** *आत्मप्रतिविम्वन (self reflection)* • आत्म-मूल्याङ्कन • आत्म-आलोचना • आत्म-निरीक्षण • आत्म-अनुगमन • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा आत्म-प्रतिविम्वनको प्रयोग *दोस्रो पक्षद्वारा प्रभाव (reflection by others)* • समूह-मूल्याङ्कन • समूह-आलोचना • समूह-निरीक्षण • समूह-अनुगमन • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा दोस्रो पक्षद्वारा हुने प्रभावको प्रयोग *आलोचनात्मक समझदारी/आत्मबोधीकरण (critical understanding)* • अन्तश्चेतनाकरण/आत्मचेतनाकरण (conscientization) • भाषाशिक्षणमा बैङ्किङ्ग अवधारणा • भाषाशिक्षणमा आलोचनात्मक समझदारीका पद्धतिहरू • आत्म-अद्यावधिकताको (self updaties) का पद्धतिहरू • नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा आलोचनात्मक समझदारीको प्रयोग *कार्यमूलक अनुसन्धान (Action research)* • कार्यमूलक अनुसन्धानको अवधारणा • कक्षाकोठागत अनुसन्धान र कार्यमूलक अनुसन्धान • भाषाशिक्षणमा कार्यमूलक अनुसन्धानका विभिन्न	शिक्षकले आत्मप्रभाव र शिक्षण-सिकाइ अभिवृद्धिका विभिन्न पद्धतिहरूका विषयमा आदान-प्रदानगत सूची तयार पार्नेछन् । शिक्षकले कक्षाकोठागत र कार्यमूलक अनुसन्धानका लागि व्यक्तिगत र समूहगत योजना तयार पार्नेछन् । शिक्षकले शिक्षण र सिकाइका आलेचना पद्धतिहरूको निर्माण गर्नेछन् । शिक्षकले सिक्षण र सिकाइको सिर्जनात्मक विधिका बारेमा आवश्यक सूची तयार पार्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले अनुसन्धान योजना र अन्य कार्यढाँचाको कार्यान्वयन गर्नेछन् । शिक्षकले प्राप्त अनुभवहरूको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले आफ्ना विद्यार्थी र तिका अभिभावकमा आधारित अनुभवगत अनुसन्धानको अभिलेख राख्नेछन् । शिक्षकले आफ्ना अनुभव, ज्ञान र सीपहरूलाई शिक्षासँग सरोकारावाला अन्य व्यक्तिसँग आदान-प्रदान गर्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेको शिक्षाको टिपोट गर्नेछन् ।

पद्धतिहरू • कार्यमूलक अनुसन्धानको तथ्याङ्क सङ्कलनको अवलोकनात्मक (observational) पद्धति • कार्यमूलक अनुसन्धानको तथ्याङ्क सङ्कलनको अ-अवलोकनात्मक (non-observational) पद्धति • कार्यमूलक अनुसन्धानको तथ्याङ्क विश्लेषण पद्धति • कार्यमूलक /कक्षाकोठागत अनुसन्धानको सहकार्य (collaborative) पद्धति • नेपाली भाषाशिक्षण-सिकाइमा कार्यमूलक अनुसन्धानको प्रयोग		
शिक्षण-विधि • शिक्षण-सिकाइका पद्धतिहरूका बारेमा व्यक्तिगत र समूहगत प्रभाव • आत्मबोधीकरण/समालोतनात्मक समझदारीका बारेमा व्याख्यान र छलफल • कार्यमूलक अनुसन्धान/कक्षाकोठागत अनुसन्धानको प्रस्तावको निर्माणका लागि व्यक्तिगत र समूह-कार्य		
शिक्षण-सामग्री • प्रतिविम्वन (reflecting) शिक्षण र सिकाइका विभिन्न पद्धतिहरूको सूची • कक्षागत र कार्यमूलक अनुसन्धानका नमुना अनुसन्धान प्रस्ताव		
मूल्याङ्कन-प्रक्रिया • आत्म र समूह प्रभावका विषयमा अनुभव आदान-प्रदानका तरिकाहरू • कक्षाकोठागत र कार्यमूलक अनुसन्धानको विकासमा सामूहिक योजना		

अपेक्षित सक्षमता ११ : विद्यार्थीको क्षमता-मूल्याङ्कन (एक महिनाका लागि १२ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता ११ शिक्षकले निर्माणात्मक (formative) र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा आफ्नो क्षमताको विकास	शिक्षकले निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका	शिक्षकले विषयगत, वस्तुगत र सिर्जनात्मक

विकास र अभिवृद्धि गरी नेपाली भाषाको मूल्याङ्कनमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् ।	बारेमा आदान-प्रदान पद्धतिको तयारी गर्नेछन् ।	पद्धतिको विद्यार्थी मूल्याङ्कनको योजना कार्यान्वयन गर्नेछन् ।
विषयवस्तु *निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका पद्धतिहरू* • निवेश-सूची (portfolio) मूल्याङ्कन लगायत निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका विभिन्न पद्धतिहरू • विद्यार्थीको प्रगति (progress) र अवनति/ह्रास (regress) को अभिलेख र प्रतिवेदन प्रस्तुतिका पद्धतिहरू • प्राप्त सूचना र तथ्याङ्कको परिमाणात्मक (quantitative) र गुणात्मक (qualititative) विश्लेषणका पद्धतिहरू	शिक्षकले विद्यार्थीको विषयगत, वस्तुगत र सिर्जनात्मक पक्षको मूल्याङ्कनका लागि व्यक्तिगत /समूहगत रूपमा योजना निर्माण गर्नेछन् ।	शिक्षकले प्रश्न बैङ्क (question bank) को निर्माणका लागि विषयगत, वस्तुगत र सिर्जनात्मक प्रश्नहरूको निर्माण गर्नेछन् ।
• विभिन्न स्रोतबाट प्राप्त भएका सूचना र तथ्याङ्कहरूको परीक्षण /जाँच • निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको परिमाणको अभिलेख • नेपाली भाषाको शिक्षण-सिकाइमा निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग	शिक्षकले मूल्याङ्कनको एकपक्षीय पद्धतिका विरूद्धमा समता र भिन्नतामूलक सिद्धान्तका बारेमा अभिलेख तयार पार्नेछन् ।	शिक्षकले विद्यार्थीको क्षमताको अभिलेख प्रणाली तयार पार्नेछन् । शिक्षकले आफूले प्राप्त गरेका शिक्षाहरूको टिपोट गर्नेछन् ।
सहभागितामूलक मूल्याङ्कन • अवधारणा र प्रक्रियाहरू • सहभागितामूलक मूल्याङ्कनमा पृष्ठपोषण-प्रणाली (feedback system) • परियोजना-कार्य • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा सहभागितामूलक मूल्याङ्कनको प्रयोग *प्रश्ननिर्माण* • विषयवस्तुनिष्ठ (subjectivity) मूल्याङ्कनका लागि प्रश्ननिर्माण • वस्तुनिष्ठ (objectivity) मूल्याङ्कनका लागि प्रश्ननिर्माण • आत्मबोधीकरण/आलोचनात्मक समझदारी (critical understanding) र सिर्जनात्मकताको उत्पादन (creativity generation) का लागि प्रश्ननिर्माण • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा प्रश्ननिर्माणको प्रयोग *उत्तर/उत्तरपुस्तिका परीक्षण* • उत्तर/उत्तरपुस्तिका परीक्षणको विषयवस्तुनिष्ठ		

पद्धति • उत्तरपुस्तिका परीक्षणको वस्तुनिष्ठ पद्धति • उत्तरपुस्तिका परीक्षणको सामूहिक पद्धति • नेपाली भाषाको उत्तरपुस्तिका परीक्षणमा उत्तर-पुस्तिका परीक्षणको उपयोग / प्रयोग *अङ्कन-अभिलेख* • निवेश-सूची (portfolio) अभिलेख • मानकीय (nomative) अभिलेख • नेपाली भाषाशिक्षण र सिकाइमा अङ्कन अभिलेखको प्रयोग **शिक्षण-विधि** • प्रश्ननिर्माण र उत्तरपुस्तिका निर्माणका लागि व्यक्तिगत र समूह-कार्य • अवधारणात्मक स्पष्टताका लागि सहभागिता-मूलक छलफल **शिक्षण-सामग्री** • निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिका नमुनाहरू • सहभागितामूलक मूल्याङ्कन पद्धतिको नमुना **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत/समूहगत कार्यको प्रभावकारिताको अभिलेख • निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिको व्यक्तिगत र समूह-कार्यको गुणस्तर		

अपेक्षित सक्षमता १२ : शिक्षामा जीवनोपयोगी सीपहरूको समाहित (एक महिनाका लागि ६ घण्टा)

शिक्षकको पेसागत विकासका लागि अपेक्षित सक्षमताहरू	तालिमकेन्द्र आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार	विद्यालयमा आधारित तालिमको सक्षमता मापन आधार
सक्षमता १२ शिक्षकले जीवनोपयोगी सीपका विभिन्न स्वरूपहरूका बारेमा बोध गरी नेपाली भाषाशिक्षणमा त्यसको प्रयोग गर्नेछन् । **विषयवस्तु** जीवनोपयोगी सीपहरू (life skills) का विभिन्न स्वरूपहरू • जीवनोपयोगी सीपको धारणा • कार्यसीप (work skill) को धारणा	प्रत्येक शिक्षकले आफ्ना सहपाठीहरूलाई विद्यलायमा सिकाइने सम्भाव्य र आवश्यक जीवनोपयोगी सीपको पहिचान गर्नका लागि प्रोतसाहित गर्नेछन् ।	प्रत्येक शिक्षकले जीवनोपयोगी सीपका स्वरूपका बारेमा बनाइएको कार्ययोजनालाई लागू गर्नेछन् । शिक्षकले समुदाय, शिक्षक र विद्यार्थीमा भएका

• आजीविका (Livelihood) सीपको धारणा • प्राविधिक सीप (technical skill) को धारणा • व्यावसायिक सीप (vocational skill) को धारणा • माथिका सबै सीपहरूको अविच्छिन्नता/निरन्तरता • नेपाली भाषाशिक्षणमा जीवनोपयोगी सीपहरूको प्रयोग **शिक्षण-विधि** • अवधारणात्मक छलफल • जीवनोपयोगी सीपका विभिन्न स्वरूपको पहिचानका लागि समूह-कार्य • कक्षाकोठामा जीवनोपयोगी सीपहरूको शिक्षण गर्ने विभिन्न तरिकाहरू पत्ता लगाउन सहभागितामूलक छलफल सत्रहरूको आयोजना **शिक्षण-सामग्री** • विभिन्न प्रकारका जीवनोपयोगी सीपको वर्णन गरिएका सन्दर्भ-सामग्रीहको सूची • जीवनोपयोगी सीपहरूको स्वरूप उल्लेख गरिएका विभिन्न उदाहरणहरूको सूची **मूल्याङ्कन-प्रक्रिया** • व्यक्तिगत अभिलेखका लागि निवेश-सूची (Port folio) मूल्याङ्कन • व्यक्तिष्ट प्रतिविम्वन • जीवनोपयोगी सीपका विभिन्न स्वरूपहरूको महत्त्वपूर्ण सूची र त्यसका बारेमा प्रस्तुत विचार	शिक्षकले विविध प्रकारका जीवनोपयोगी सीपहरूको प्रस्तुतिका विभिन्न पद्धतिहरूको सङ्कलन र विकास गर्नेछन् । शिक्षकले जीवनोपयोगी सीपहरूका विभिन्न स्वरूपलाई शिक्षण र सिकाइसँग सम्बद्ध गर्दाका समस्याहरूलाई प्रस्तुत गर्नेछन् । शिक्षकले जीवनोपयोगी सीपहरूको विभिन्न स्वरूपको शिक्षणमा आवश्यक पर्ने कार्यनीति तयार पार्नेछन् । शिक्षकले विभिन्न प्रकारका जीवनोपयोगी सीपहरूको शिक्षणका लागि आवश्यक कार्ययोजना (Action Plan) को विकास गर्नेछन्	महत्त्वपूर्ण जीवनोपयोगी सीपहरूका बारेमा बताउनेछन् । शिक्षकले स्थानीय स्तरका सम्भाव्यतालाई प्रस्तुत गर्ने योजनाको विकास गरी त्यसलाई लागू गर्ने तयारी गर्नेछन् । शिक्षकले विद्यार्थीका विभिन्न प्रकारका जीवनोपयोगी सीपहरूको प्रवद्धन गर्ने कार्य गर्नेछन् । शिक्षकले आफ्ना अनुभवहरूलाई शिक्षासँग सरोकारवाला अन्य पक्षसँग पनि आदान-प्रदान गर्नेछन् ।

नोट: सक्षमता मापन आधार (competencies assessment scale)

१. धेरै राम्रो
२. राम्रो
३. ठीकै
४. पर्याप्त सुधार गर्नु पर्ने

श्री ५ को सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
शैक्षिक जनशक्ति बिकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर